Metodika nastave likovne kulture: Komunikacijski učinak umjetnosti: analogija i naracija

Nardini, Marianna

Master's thesis / Diplomski rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Academy of Fine Arts / Sveučilište u Zagrebu, Akademija likovnih umjetnosti**

Permanent link / Trajna poveznica: https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:215:857556

Rights / Prava: In copyright / Zaštićeno autorskim pravom.

Download date / Datum preuzimanja: **2024-04-16**

Repository / Repozitorij:

Repository of the Academy of Fine Arts in Zagreb

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
AKADEMIJA LIKOVNIH UMJETNOSTI
NASTAVNIČKI ODSJEK
DIPLOMSKI SVEUČILIŠNI STUDIJ LIKOVNA KULTURA

DIPLOMSKI RAD
KOMUNIKACIJSKI UČINAK UMJETNOSTI: ANALOGIJA I NARACIJA

Marianna Nardini

Mentorica**:** izv. prof. mr. art. Sonja Vuk

Zagreb, ožujak 2021.

SADRŽAJ

Sažetak…… 3
Summary…… 4

1. TEORIJSKI DIO

1.1. Uvod…… 6
1.2. Relevantnost naracije u životnom kontekstu…….... 7
1.2.1. Narativno razmišljanje……..……..……... 8
1.3. Relevantnost analogije……..…….……..... 9
1.4. Uloga analogije u odgojno-obrazovnom procesu……..……..... 9
1.5. Uloga naracije u odgojno-obrazovnom procesu…… 9
1.6. Važnost osobnog konteksta……..…… 10
1.7. Motivacija i jezično izražavanje……..... 11
1.8. Motivacija i nelinearno razmišljanje……..... 12
1.9. Jezik i likovno izražavanje…… 13
1.10. Analogija i likovno izražavanje u nastavnom kontekstu……..... 14
1.11. Učenik i budućnost…….……..... 15

2. EMPIRIJSKI DIO

2.1. Uzorak istraživanja…….. 16
2.2. Ciljevi istraživanja……... 16
2.3. Metode istraživanja…….. 16
2.4. Tijek istraživanja……..... 17
2.4.1. Osnovna škola – prvi nastavni dvosat……..... 17
2.4.2. Osnovna škola – drugi nastavni dvosat……..... 17
2.4.3. Srednja umjetnička škola – prvi nastavni dvosat……..... 18
2.4.4. Srednja umjetnička škola – drugi nastavni dvosat……..... 19
2.5. Analiza likovnih i vizualnih radova učenika……..... 19
2.5.1. Analiza stripova osnovnoškolskih učenika…….……... 19
2.5.2. Analiza stripova srednjoškolskih učenica……..... 28
2.5.3. Analiza videouradaka osnovnoškolskih učenika……..... 31
2.5.4. Analiza grafičkih organizatora srednjoškolskih učenica……..... 35
2.5.5. Analiza videouradaka srednjoškolskih učenica……..... 39

2.6. Rasprava……..... 48
2.7. Zaključak…… 52
2.8. Popis literature…… 53
2.9. Prilozi……. 53

SAŽETAK

Ovaj diplomski rad bavio se poticanjem kreativnosti i samoupravljanja kod učenika te nelinearnog razmišljanja tijekom nastavnog procesa likovne kulture i drugih predmeta koji se bave osobnim izražavanjem učenika. Pomoću primjene metoda naracije i analogije u neposrednoj nastavi, istraživalo se kako se razlikuju i koliko su slični kraj osnovnoškolskog i srednjoškolskog obrazovanja, s naglaskom na nade i snove samih učenika. Svrha istraživanja proizašla je iz uočenog problema u dosadašnjoj nastavi, a to je nedostatak poveznica između osobnog svijeta učenika (emotivni svijet, svijet imaginacije te različite vrste znanja) i njihovog obrazovanja. Taj se problem odražava u raznim aspektima konstrukcije našeg društva u kojemu se očekuje cjeloviti rast, ali poučava se suprotno. Marginaliziraju se emocije i ne potiče se osjećaj pripadnosti zajednici te suosjećanje. Školska zajednica ne pruža dovoljno motivacijskih poticaja za same učenike. Oni nisu dovoljno emotivno povezani s nastavnim sadržajem, a time i sa samom svrhom obrazovnog procesa pa im je potrebno omogućiti osobnu poveznicu s vizijom budućnosti. Stoga je cilj ovog diplomskog istraživanja bio pronalaženje vlastite *niše,* odnosno *sigurne zone,* pomoću analogije vlastitoga bića s nekom pojavom iz svijeta, promišljanje o istom stvarajući vlastiti narativ te osvještavanje osobne emotivne povezanosti s određenom pojavom u svrhu boljeg razumijevanja i zdravijeg pristupa vlastitom identitetu. To je postignuto prepoznavanjem vlastitog načina izražavanja, percepcije stvarnosti, prihvaćanja i razumijevanja tuđeg kao nošenja s izazovima suvremenog društva te jasnije vizije vlastite budućnosti. Istražene su sličnosti i razlike kraja osnovnoškolskog i srednjoškolskog obrazovanja, s naglaskom na očekivanja samih učenika. Istraživanje je provedeno komparativno između osmog razreda osnovne škole i četvrtog razreda srednje škole te akcijskim istraživanjem u tri koraka. Rezultatima istraživanja odgovoreno je na sljedeća istraživačka pitanja: 1) Kako je primjenom analogije moguće potaknuti kreativnost, izražavanje i samoostvarenje učenika? 2) Kako primjena analogije i naracije potiče introspekciju? 3) Kako primjena analogije i naracije potiče aktivni pristup prema budućem životu?

Pretpostavilo se da će učenici steći generičke kompetencije samoupravljanja i postizanja vlastite cjelovitosti osobnosti u skladu s inherentnom ravnotežom pojedinca i društva.

Rezultati istraživanja potvrdili su pretpostavke te ukazali na to da je češćom upotrebom naracije i analogije kao metodama za poticanje kreativnosti moguće potaknuti učenike na kvalitetnu nelinearnu introspekciju, odnosno na kreativno, nelinearno istraživanje identiteta i svijeta, za što je trenutačno u obrazovnom sustavu ostavljeno jako malo prostora.

Ključne riječi: analogija, identitet, introspekcija, naracija, nelinearno mišljenje, umjetničko obrazovanje

SUMMARY

This thesis dealt with the encouragement of creativity and self-management in students and non-linear thinking during the teaching process of art and other subjects that deal with personal expression of students. Using the method of narration and analogy in the classroom environment, it was investigated how the end of primary and secondary education differ and resemble, with an emphasis on the hopes and dreams of the students themselves. The purpose of the research arose from the observed problem in teaching so far, and that is the lack of connection between the personal world of students (emotional world, the world of imagination and different types of knowledge) and education. This problem is reflected in various aspects of the construction of our society in which overall growth is expected but taught the opposite. Emotions are marginalized and the feeling of belonging to the community and compassion are not encouraged. The school community does not provide enough motivational incentives for the same students. Students themselves are not emotionally connected enough with the teaching content and the very purpose of the educational process, but they need to be able to make a personal connection with the vision of the future. Therefore, the aim of this graduate research was to find one's own niche or safe zone using analogies of one's own being with a phenomenon from the world, thinking about the same creation of one's own narratives, awareness of personal emotional connections with a certain phenomenon for better understanding and healthy approach to one's identity. This is achieved by recognizing one's own way of expression, perception of reality, acceptance and understanding of others as dealing with the challenges of modern society, and a clearer vision of one's own future. The similarities and differences of the end of primary and secondary education were investigated, with an emphasis on the expectations of the students themselves. The research was conducted comparatively between the eighth grade of primary school and the fourth grade of secondary school, and the action research in three steps. The results of the research answered the following research questions: 1) How is it possible to encourage creativity, expression and self-realization of students by applying the analogy? 2) How does the application of analogy and narration stimulate introspection? 3) How does the application of analogy and narration encourage an active approach to future life?

It was assumed that students would acquire generic competencies of self-management and achieve their own personality integrity in accordance with the inherent balance of the individual and society.

The results of the research confirmed the assumptions that, by more frequent use of narration and analogy as a method to encourage creativity, it is possible to encourage students to quality nonlinear introspection or creative, nonlinear research of identity and the world, for which very little space is left in the education system.

Keywords: analogy, identity, introspection, narration, nonlinear thinking, art education

1. TEORIJSKI DIO

1.1. Uvod

„Najbolji nam romansijeri prikazuju ono što nam najgori mogu samo ispričati. Emocije najjasnije pokazuju svoju moć kada se iskazuju – u književnosti kao u životu – zato što se njihova vrijednost gubi prepričavanjem. (…) O biti svijeta, kao i o biti našeg mišljenja, vjerovao je on, mi ne možemo govoriti, nego je samo prikazivati.“[1]

Naracija, odnosno analoški princip koji se skriva u njoj, je nelinearan, širokogrudan i prirodan sustav razumijevanja svijeta. Osim u kontekstu poticanja kognitivnih procesa, važan je i u metafizičnom razvoju bića.

Danas, kada cilj školovanja više nije prenošenje i pamćenje činjenica nego sazrijevanje fluidne, samodostatne i prilagodljive osobe s razvijenim kritičkim mišljenjem, od iznimne je važnosti omogućiti učenicima stvaranje osobne povezanosti sa sadržajem koji trebaju naučiti. Stvaranjem osobnih poveznica, učenicima se omogućava dublje promišljanje, odnosno šire sagledavanje određene teme. Stručnjaci suvremenog obrazovanja poput Erica Jensena već godinama naglašavaju važnost takvog pristupa. Kada učenik stvori osobne poveznice i smjesti sebe u kontekst onoga što uči, tada učenje postaje i u njegovom svijetu uistinu važno. Promatranjem i stvaranjem narativa apatija se raspršuje, stvarnost postaje opipljivija, smislenija i poticajnija. Znatiželja može pronaći beskrajna vrela novih znanja zato što je njihovo izvorište unutarnje, a priče, odnosno kreacija kao takva, omogućavaju umu da pronađe metodu kojom će osvijetliti svakodnevnicu. Kreativnost i divergentno mišljenje mentalni su procesi koji ne samo da potiču stvaranje upravo takvih konekcija, već uvode učenika u istraživanje i prihvaćanje šire slike i sitnih kompleksnosti koje stvaraju odnose u samom obrađenom pojmu, unutar čitatelja i u odnosu s drugim pojavama. Ukoliko se u suštini obrazovanja uistinu nalazi htijenje za boljitkom i napredovanjem ljudske svijesti, posljedično tome i društva, neophodno je stvaranje jedne mreže umova u kojoj su osnovne pretpostavke empatija i kritičnost. Ta se mreža jedino može stvoriti odbacivanjem krutosti i poticanjem osobnog senzibiliteta.

[1] Harari, Y. N. *Sapiens – Kratka povijest čovječanstva. Sapiens – A brief History of Humankind,* prev. Predrag Raos, Zagreb: Fokus Komunikacije, 2015, str. 137.

1.2. Relevantnost naracije u životnom kontekstu

„Pa kako je onda Homo Sapiens uspio prekoračiti tu kritičnu granicu, da bi napokon osnivao i gradove s desetcima tisućljeća stanovnika i carstva koja vladaju nad stotinama milijuna? Tajna se vjerojatno krije u pojavi fikcije. Velik broj stranaca može uspješno surađivati samo ako vjeruje u zajednički mit.“[2]

Sagledavajući do sada spoznatu bazičnu različitost ljudskog roda od ostatka prirodnog svijeta, nailazimo prvenstveno na specifičnost naših kognitivnih procesa – na sposobnost logičkog i nelogičkog zaključivanja te na apstraktno razmišljanje. Spajanjem svih zbiljski dobivenih inputa, ljudi su stvorili neviđene ideje, koncepte i rješenja za svakodnevicu. Svaka povezanost neizbježno tvori određen narativ. Od potrebe za vladanjem nad materijom (egzistencijom), od promatranja uzroka i posljedice, došlo se do metafizičkih pitanja: „Um je instinktivno predisponiran da iskustvo pretoči u narativne pojmove.“[3]

Svaki pojedinac proživljava vlastito postojanje u obliku vremenskog kontinuuma. Nedostatak kontinuiranosti najčešće označava problem. Čak i samo spavanje, naizgled nesvjesna radnja, prisutno je u svijesti kroz različite momente uvoda i zaključka (njegova kvaliteta, priprema za san, snovi, ustajanje…), što onda omogućava doživljaj sna kao pozitivnoga, ugodnoga trenutka, za razliku od nagle nesvijesti, odnosno *black outa*.

Izražavanje tih suptilnih razlika nam omogućavaju naracija i analogija. Učenje povijesti, kako je tvrdio i Herodot, izrazito je tečno kada se događaji ne predstavljaju kroz faktografiju, već kroz njihovu kompleksnu posljedičnost, kroz njihovu povezanost. I sama disciplina fizike temelji se na uzročno-posljedičnoj vezi, što, poput sintakse, ima neosporivu inherentnu narativnost. Vrlo često bi autori upravo putem priče ili usporedbe predočili slušatelju svoje koncepte, od Zenona do Platona, Nietzschea, do same suštine Aristotelove majeutike itd.

Svaki pojedinac ima vlastitu imaginaciju posebnog arhetipa. Ipak, sve su one dio kolektivnog nesvjesnog. Kao vrsta dijelimo bazu podataka koju naposljetku svatko prebire, usvaja u odnosu na proživljena iskustva i ovisno o osobnim sklonostima. Tu bazu podataka Broudy zove aluzivna baza.[4] Svatko od nas kanalizira svoj identitet kroz (re)prezentaciju istoga, gradeći jedan narativ uvjetovan raznim perspektivama ljudskog iskustva, od empirijskih do teorijskih, od aktivno do pasivno proživljenih doživljaja. Upravo zbog kakvoće našeg „spoznajnog aparata“, trebaju nam profinjeni alati kako bi ga se najbolje oblikovao, kako bi se proširila njegova baza podataka i kako bi se podesili

[2] Harari, Y. N. *Sapiens – Kratka povijest čovječanstva. Sapiens – A brief History of Humankind,* prev. Predrag Raos, Zagreb: Fokus Komunikacije, 2015, str. 39.
[3] Bruner, J. S. *La ricerca del significato: per una psicologia culturale,* Torino: Bollati Boringhieri, 1992.
[4] Broudy, H. S. *The Role of Imagery in Learning,* LA, California: The Getty Institute for Education in the Arts, 1987.

njegovi složeni mehanizmi. Ljudskom umu nisu dovoljne samo neposredne spoznaje. Kako bi se što više razvio, trebaju mu konstantni izazovi i nepoznate situacije, esejska pitanja umjesto standardiziranih testova na zaokruživanje, priče umjesto egzaktnih odgovora. Slično piše i Fearn: „(…) Vrijednost dobre prispodobe ne leži u njezinoj sposobnosti dokazivanja neke tvrdnje, nego u ukazivanju na općeniti smjer u kojem trebamo potražiti istinu.“[5] Ono što nam uistinu treba, kako pojedinačno tako i društvu, jest upravo htijenje za usvajanjem jednog znatiželjnog i hrabrog principa djelovanja, nasuprot opravdavanju nedjelovanja koje se može pronaći u dogmatskom oblikovanju svakodnevice.

Pričanjem, odnosno stvaranjem priča, otkriva se mnoštvo nijansi koje suhoparna lista činjenica ne bi mogla ni natuknuti. Otkriva se inherentna logika određenog principa, otkriva se međusobna povezanost fenomena, širina svijesti i mnoštvo teško izrecivih stvari. Kao što na fizičkoj razini spoznajemo svijet putem osjetila, tako je i na metafizičkoj razini potrebno pronaći medij koji će omogućiti spoznavanje nematerijalnog.[6] O tome dalje piše Fearn:

> „Za Platona se nešto shvaća nečim i preko nečega. To znači da mora postojati netko tko shvaća, nešto što se shvaća te napokon medij kroz koji se to shvaćanje zbiva. (…) A kao drugo, ako prihvatimo da je sposobnost shvaćanja nalik sposobnosti slušanja i gledanja, onda će i to shvaćanje tražiti nekakav medij, baš kao što i vid traži svoj medij u obliku svjetla. Kad taj faktor izostane – pa svjetlost razuma odbacimo za volju vjere ili tlapnje – onda ćemo zaista završiti u mraku, bar što se tiče spoznaje.“[7]

Upravo u smislu umjetnosti nalazi se njezina važnost. Likovna vizualna umjetnost i djela koja ju sačinjavaju u odnosu su prema čovječanstvu kao što je djelo jednog autora prema njegovoj osobnoj svijesti. Ono što ta disciplina omogućava je upravo postavljanje ključnih pitanja koji se tiču prirode, bitka, uređenosti društva, uređenosti pojedinca, smisla, socijalnih pojava itd. U suštini želje za postavljanjem pitanja nalazi se prirodna potreba za spoznajom, za napredovanjem i za produbljivanjem različitih oblika iskustva koje pojedinac (a i kolektiv) proživi. Svaki oblik neodvojiv je od narativa, a svaka je relacija (i njena estetika) principijelno neodvojiva od analogije.

1.2.1. Narativno razmišljanje

Narativno razmišljanje (tal. il pensiero narrativo) definira se kao „kognitivna strategija koja se sastoji u izgradnji priča kao interpretativnih modela stvarnosti'.“[8] Osnovno polazište za stvaranje društva i

---

[5] Fearn, N. *Zenon i kornjača: Kako razmišljati kao filozof, The Zeno and the Tortoise – How to Think Like a Philosopher,* prev. Predrag Raos, Zagreb: Planetopija, 2013, str. 46.

[6] Pod *nematerijalno* ne misli se na mistična iskustva (iako nisu isključena), već i na prve nevidljive sastavnice fizičkog svijeta.

[7] Fearn, N. *Zenon i kornjača: Kako razmišljati kao filozof. The Zeno and the Tortoise – How to Think Like a Philosopher,* prev. Predrag Raos, Zagreb: Planetopija, 2013, str. 47.

[8] Demetrio, D. *Micropedagogia, La ricerca qualitativa in educazione,* Firenza: La nuova Italia, 1992.

za povezivanje s vlastitom svijesti je učenje tumačenja unutarnje i vanjske stvarnosti. Od ključne je važnosti pronalaženje dobre metode dekodiranja, povezivanja i prodiranja nelinearne ljepote inherentne svakoj pojavi. Čovjekovo stanje svijesti nedvojbeno je osuđeno na potrebu za filozofijom, za pronalaženjem smisla. Upijajući ili stvarajući narativ, smisao se svakome pojavljuje na njemu najprilagođeniji, najinherentniji način što će mu onda omogućiti da materijalizira projekciju njegovih htijenja. Ono što je omogućilo razvitak čovječanstva je upravo vizija, maštarija, mit – jedno raste isprepleteno s drugim. To potvrđuje i Bruner: „Pripovijest oponaša život, život oponaša pripovijest. "Život" je u tom smislu ista vrsta ljudske mašte kao i pripovijest. Konstruiraju je ljudi aktivnim rasuđivanjem, istom onom vrstom rasuđivanja kroz koju konstruiramo pripovijesti.“[9] Stoga je možda zanimljivo pitati je li prvo nastala vizija ili društvo? Je li prvo nastao mit ili jezik?

1.3. Relevantnost analogije

Analogije otkrivaju nužnost usporedbe u ljudskoj prirodi, krenuvši od najosnovnijih radnji pa sve do tumačenja kompleksnih odnosa. Trebamo imati na umu da je jedna od ključnih odskočnih daski naše volje za suočavanjem sa sve kompleksnijim iskustvima u životu upravo u iskustvima koja su nas formirala od ranijih dana. Ukoliko su naše pretpostavke budućnosti analogije prošlosti, jasna je nedvojbena važnost usporedbe. Ukoliko se naša svijest prvobitno pojavljuje na ovome svijetu kao jedna *tabula rasa*, onda je usporedba početna spoznajna metoda, što vidimo i u samom funkcioniranju zrcalnih neurona.[10]

1.4. Uloga analogije u odgojno-obrazovnom procesu

Potrebu za analogijom i njenom inherentnom narativnošću nalazimo upravo u funkcionalnosti mozga. Zrcalni nam neuroni ukazuju na urođenu sposobnost usporedbe u čovjekovom umu. Putem vida primjećuje se specifična formalnost određene radnje, zatim se ona primijeni na sebe. Razumijevanjem odnosa između stvari i pojmova, čovjek može spoznati obrasce te ih primijeniti ili alterirati po potrebi.

1.5. Uloga naracije u odgojno-obrazovnom procesu

Utvrđeno je kako je upravo naracija, tj. zajednički mitovi, tajni sastojak koji je omogućio ljudima da se povežu, grade društva i da se bore u ime iste ideologije.[11] U kontekstu obrazovanja važno je istražiti na koji način primijeniti naraciju kao sredstvo za poticanje i stvaranje intrinzične motivacije. Ukoliko

---

[9] Bruner, J. „Life as Narrative“, *Social research*, vol. 71, br. 3, 2004, str. 692, prev. studentica
[10] Jaffe, E. „Mirror Neurons: How We Reflect on Behavior“*, Association for Psychological Science,* 2007. (<*https://www.psychologicalscience.org/observer/mirror-neurons-how-we-reflect-on-behavior*>, posjet 1.5.2021)
[11] Harari, Y. N. *Sapiens – Kratka povijest čovječanstva. Sapiens – A brief History of Humankind,* prev. Predrag Raos, Zagreb: Fokus Komunikacije, 2015, str. 39.

je stvaran cilj obrazovanja spoznaja svijeta, stvarnosti i vlastite svijesti, onda je ključno da učenici sami stvore svoje narativ(n)e (sustave). Također to pretpostavlja i poticanje spoznavanja važnosti i prilagodljivosti tog stvaranja te, u konačnici, i njegov zabavni karakter.

Narativnost kao princip omogućava razumijevanje konteksta i nelinearnost mišljenja zbog same suštine izražavanja kao takvog. Kroz priču se spoznaje mnogo više od samih činjenica, spoznaje se princip i senzibilitet. Razumijevanjem senzibiliteta, kako vlastitog tako i tuđeg, razvija se sposobnost empatije, ključne u kontekstu stvaranja boljeg društva u sve povezanijem svijetu.

Pritom je važan motivacijski moment koji dopušta otkrivanje ili primjećivanje inherentnog narativa. Kada je učenik suočen s kontekstom i mogućnošću prilagođavanja učenja sebi svojstvenim metodama, može se povezati sa sadržajem i tako ga uistinu doživjeti kao relevantnog. Osim toga usvajanjem metoda moći će sa samopouzdanjem pristupiti nepoznatim izazovima. Shvativši važnost osobnog povezivanja sa sadržajem, pojedinac će znati primijeniti taj princip i u drugim životnim situacijama. Također učeći kroz povezivanje vlastitih sklonosti sa sadržajem, učenik može steći samopouzdanje jer ga drugi, a i on sam sebe, doživljavaju kao cjelovito biće, umjesto da ga se pokuša inkorporirati u sustav koji je stran i neprirodan, neprilagođen njegovim potrebama (koje ponekad ni sam pojedinac ne može razlučiti zbog jačine nametnutih normi). U slobodi izražavanja, odnosno stvaranja, očituje se kreativno mišljenje, jedna od naših viših kognitivnih funkcija. Bruner to pojašnjava na sljedeći način: „Kad vam netko kaže svoj život - (...) to je uvijek kognitivno postignuće (...). Psihološki ne postoji stvar kao što je „život sam (po sebi)“. To je u najmanju ruku selektivno postizanje prizivanja pamćenja; osim toga prepričavanje nečijeg života interpretativni je podvig.“[12]

1.6. Važnost osobnog konteksta

„What we enjoy, we have a relation with. (...)“[13]

U komunikacijskim teorijama, jedna od osnovnih metoda pomoću kojih se, na primjer, javni govornik može povezati sa svojom publikom je da otkrije jedan dio sebe, slabost, ili da ispriča osobnu priču. Rezultat toga je lučenje serotonina u mozgu slušatelja: počinje se događati kemijska reakcija koja stvarnost tuđeg narativa čini „stvarnijom“. Zahvaljujući tom „osobnom detalju“, daje se prilika međusobnom zrcaljenju svijesti. Princip analogije pronalazi svoju pedagošku opravdanost upravo u tom izrazu „zrcaljenja“. Psihijatar Milton H. Erickson je kao jednu od osnovnih metoda svoje terapijske prakse koristio upravo priče. Klijent bi često bio uveden u stanje duboke koncentracije (hipnoze) i slušao bi pripovijesti. Te naracije bi, često i metaforički, zrcalile određene aspekte

[12] Bruner, J. „Life as Narrative“, *Social research*, vol. 71, br. 3, 2004, str. 693, prev. studentica

[13] Serres, M. *The Parasite,* prev. Lawrence R. Schehr, Baltimore: The Johns Hopkins University Press, 1982, str. 85.

klijentovog diskursa.[14] U odgojno-obrazovnim ustanovama, od ključne je važnosti omogućiti pokretanje tog kemijskog procesa pomoću kojeg će se suštinski omogućiti stvaranje pažnje i, u konačnici, interesa, odnosno volje za otkrivanjem i eksperimentiranjem. Ukoliko učenik ima priliku naučiti vrijednost povezivanja sadržaja s vlastitim diskursom, moći će uživati i sve više ostvarivati vlastiti identitet, jednako kao što će lakše pronaći metode rada koje su prigodne za njega i koje će mu pomoći u raznim situacijama.

1.7. Motivacija i jezično izražavanje

Osnovna se manjkavost klasičnih obrazovnih sustava skriva u nedostatku povezivanja same osobe s alatima koje mora usvojiti. Odvojenost je posljedica zadataka u kojima učenici nemaju prostora izraziti se kroz eksperiment u kontekstu nečega što je njima zaista relevantno jer „(...) jezik pamtimo ukoliko ga „posjedujemo", to jest ukoliko smo ga koristili za vlastite ciljeve."[15] Učenicima bi trebalo omogućiti shvaćanje jezika kao alata, a ne kao prepreke. Budući da je jezik važna projekcija nutrine i jedan od najkorištenijih ljudskih medija, ključno je naučiti služiti se njime na svjestan način. Pažljivo i pozitivno oblikujući govor, daje se prilika za otvorenijim oblikovanjem vlastite stvarnosti i za jasnim prenošenjem onoga što se želi prezentirati. Jedna od definicija neurolingvističkog programiranja upravo je

> „proučavanje strukture subjektivnog iskustva. (...) Osnovni elementi od kojih se formiraju obrasci ljudskog ponašanja percepcijski su sustavi kroz koje pripadnici vrste djeluju na svoju okolinu: vid (vid), audicija (sluh), kinesteza (tjelesni osjećaji) i njuh/gustacija (miris/okus). Model neurolingvističkog programiranja pretpostavlja da se sve razlike koje mi kao ljudi možemo napraviti u vezi s našim okolišem (unutarnjim i vanjskim) i naše ponašanje mogu korisno predstaviti u terminima tih sustava. Te percepcijske klase čine strukturne parametre ljudskog znanja. Mi pretpostavljamo da se svo naše trajno iskustvo može korisno kodirati kao da se sastoji od neke kombinacije ovih senzornih klasa."[16]

Krenuvši od osnovne tvrdnje da su percepcijski sustavi mediji kroz koje dobivamo *inpute* iz vanjskog svijeta, od ključne je važnosti uvježbati i osjetljivo podesiti medij kroz koji predstavljamo *output* naše subjektivne svijesti.

---

[14] «Oblik psihoterapije u kojem terapeut surađuje s klijentom kako bi hipnozom (konkretno posrednom sugestijom) i metaforama stvorio iskustva iz stvarnog života namijenjena aktiviranju prethodno uspavanih, intrapsihičkih izvora. Naziva se i eriksonovskom hipnoterapijom. [Milton H. Erickson]» *American Psychological Association, Dictionary of Psychology,* (<https://dictionary.apa.org/ericksonian-psychotherapy>, posjet 16.4.2021)

[15] Mićanović, M. (ur.) „Akcijsko istraživanje i samostalnost učenika", u: *Akcijsko istraživanje i profesionalni razvoj učitelja i nastavnika*, Zagreb: Agencija za odgoj i obrazovanje, 2011, str. 148.

[16] Dilts, R. et. al. *Neuro-Linguistic Programming: Volume I, The Study of the Structure of Subjective Experience,* prev. studentica, California: Meta Publications, 1980, str. 7, 36.

1.8. Motivacija i nelinearno razmišljanje

Suštinski cilj obrazovanja pronalazimo u htijenju za boljitkom, većim napredovanjem i spoznavanjem svijeta u kojemu se nalazimo. U konačnici, čovječanstvo je oduvijek vođeno htijenjem za samoaktualizacijom i općim skladom. Glavni adut takvog izazova nalazimo prvenstveno u oslobađanju od straha od nepoznatog, kako piše i Rogers:

„Društva koja odgajaju - za otvorenost, autentičnost, za kritičnost prema postojećoj znanosti i tehnologiji, težnju za cjelovitošću, želju za intimnošću, osobe procesa, za spremnost da se pomaže drugima, pozitivan odnos prema prirodi, kritičnost prema institucijama, nepovjerenje prema vanjskim autoritetima, da im materijalni status nije cilj, da teže za unutarnjim mirom i traženjem smisla - su društva koja imaju budućnost jer su okrenuta razvoju ljudske osobnosti, a ne njenom gušenju. Da bi se to postiglo predlaže se napuštanje postojećeg načina edukacije.“[17]

Kako bi se što više približile takvim ciljevima, obrazovne institucije bi trebale utjeloviti svojevrsnu platformu u kojoj bi svaki pojedinac mogao isprobati apsolutno sve mogućnosti vlastite kreativnosti. Učionica bi tada postala *tabula rasa* koju bi učenici mogli ispuniti svim oblicima njihovog duha, usvajajući time prijeko potrebne vještine za samoostvarenje. Ukoliko bi nastavni programi bili renovirani prema zahtjevima današnjice, pojedincima bi se omogućila izgradnja samopouzdanja i snalaženja u nepoznatim i zahtjevnim okolnostima. Kako bi se to ostvarilo, potrebno je izbjeći „dekontekstualizirani“[18] pristup nastavi jer

„nastava koja nije okrenuta razvoju osobnosti kroz zadovoljavanje interesa i potreba studenata mora koristiti neki oblik represije da bi se uopće mogla održavati što onda remeti suradnički odnos profesora i studenta. Nasuprot tome nastava koja je okrenuta razvoju svih ljudskih potencija kod studenta nailazi na pozitivan odnos i studenti ju ne doživljavaju kao oblik nasilja nego kao radost stvaranja.“[19]

Prema tome, fokus odgoja i obrazovanja trebao bi se premjestiti s represije neželjenih ponašanja na poticanje samog isprobavanja nasuprot rezultatu. Stoga je važno učenicima omogućiti spoznaju da se istinsko zadovoljstvo i sloboda nalaze u izražavanju vlastitog identiteta te u prihvaćanju beskrajne raznolikosti svijeta. Kako bi se učenicima omogućilo da sami otkriju svoje metode istraživanja stvarnosti, trebali bi se bez straha moći suočiti s neuspjehom ili pak s iznenadnim uspjehom njihove ili tuđe, na prvu apsurdne, zamisli. Schank i Neaman (2001) govore da je za samoaktualizaciju jednako važna mašta koliko i neuspjeh. Neuspjeh djeluje poput motivacije, tjera ljude da budu bolji, da se pokrenu. On iznova i iznova postaje preduvjet da se postane stručnjakom, tako da se razvija

---

[17] Rogers, C. R. *Carl Rogers on Personal Power,* New York: Delacorte Press, 1977.

[18] Gardner, H. „The difficulties of school – Probable causes, Possible cures“, u: *Daedalus. Journal of the American Academy of Arts and Sciences,* vol. 119, br. 2, 1990, str.103.

[19] Bognar, L, Kragulj, S. „Odnos između kreativnosti i samoaktaizacije u sveučilišnoj nastavi“, u: *Škola, učenje i odgoj za budućnost*, Zagreb: Učiteljski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, 2011, str. 57-70

sposobnost ustrajanja kroz neuspjeh.[20] Tada bi obrazovanje uistinu ispunilo svoj najvažniji cilj. Kao logičan nastavak toga, i sam bi učitelj postao učenikov oslonac na putu prema suštinskoj spoznaji. A. H. Maslow objašnjava:

„Da bismo odnos nastavnika i učenika shvatili kao specifičnu paradigmu, naši su se nastavnički predmeti ponašali na vrlo neurotičan način, tumačeći cijelu situaciju drugačije, npr. kao ugodnu suradnju, a ne kao sukob volje, autoriteta, dostojanstva itd.; zamjena umjetnog dostojanstva - kojemu se lako i neizbježno prijeti - prirodnom jednostavnošću koju se ne može lako ugroziti; odustajanje od pokušaja da budemo sveznajući i svemogući; odsutnost autoritarnosti koja prijeti studentima; odbijanje da se učenici smatraju konkurencijom jedni drugima ili učitelju; odbijanje pretpostavke stereotipa profesora i inzistiranje na tome da ostanemo realistični ljudi poput, recimo, vodoinstalatera ili tesara; sve to stvara atmosferu u učionici u kojoj sumnjičavost, oprez, obrambenost, neprijateljstvo i tjeskoba obično nestaju.“[21]

1.9. Jezik i likovno izražavanje

„Jezik svoju razumljivost temelji na reprezentaciji.“[22]

Korelacija između likovnog i jezičnog izražavanja je nedvojbena. Iako vrlo različitih morfologija, svaki od tih medija dijeli izvorište u potrebi za predstavljanjem, dijeljenjem iskustva. Upravo njihova različitost u formalnosti, kada je dobro uvježbana, može biti savršeno komplementarna. Kroz takav spektar izražajnih mogućnosti, čovjek može biti oslobođen od mnoštva „šumova u komunikaciji“. Osim tečnog prenošenja (i prihvaćanja) informacije, širok izražajni aparat omogućava ponovno, vječno htijenje za održavanjem znatiželje što pridonosi cjelokupnom zdravlju. Na razini društva, široki i osjetljivo podešeni izražajni aparat omogućava fluidno promišljanje organizacije i sadržajnosti stvarnosti. Kroz praksu stalnog propitkivanja, nedvojbeno se daje dobra podloga imunitetu slijepog prihvaćanja krutosti, takozvano „društveno zdravlje“. Kultura i ideologije su istovremeno gradbeni koliko i zrcalni elementi društava. Kroz ideale, uzore, neprijatelje, kroz tipove, aspiracije, oblike; kroz iznimke proniče se u specifičnost. Bruner o tome piše:

„Jedan od važnih načina karakteriziranja specifičnosti određene kulture je u promatranju korištenja narativnih modela koji omogućuju da se opiše tijek života. A „opisni pribor“ bilo koje kulture obiluje ne samo zalihom kanoničnih životnih narativa (heroji, martiri, prevaranti, itd.), već i formalnim sastavnicama koje njezini članovi mogu kombinirati, i time konstruirati vlastite životne narative: kanonični stavovi i okolnosti, takoreći.“[23]

---

[20] ibid.
[21] Maslow, A. H. *Motivation and Personality,* prev. studentica, New York: Harper&Row, 1970, str. 177.
[22] Wittgenstein, L. *Tractatus Logico-Philosophicus,* New York: Harcourt, Brace & Company, 1922.
[23] Bruner, J. „Life as Narrative“, *Social research*, vol. 71, br. 3, 2004, str. 694, prev. studentica

Šireći kako unutarnju bazu podataka tako i medij *outputa*, pojedincu su poznati njegovi alati. Poznavajući svoje alate, čovjek je svjestan svoje stvarnosti, svoje moći, i bit će u mogućnosti izraziti ju. O tome je pisao i Freud: „Izvor našeg zadovoljstva je formalna kontrola koju pisac vrši nad svojim maštarijama i snovima.“[24] Takvom čovjeku napredak je jedina opcija.

1.10 Analogija i likovno izražavanje u nastavnom kontekstu

Telos[25] školstva trebao bi biti sigurna i poticajna zona u kojoj učenik uči koristiti vlastite sposobnosti u izražavanju i razvijanju sebstva. Čovjekovo se biće razvija u cijelosti zahvaljujući samospoznaji, osvještavanjem vlastitih unutarnjih mehanizama te razumijevanjem stvaralačkoga procesa, koji je univerzalan u svojoj suštini za sve discipline. Nastava likovne kulture bi u kontekstu suvremenog obrazovanja učenicima trebala omogućiti usvajanje tj. oslobađanje kreativnog mišljenja. U tom kontekstu, analogije mogu poslužiti za inkorporiranje odgojnog aspekta u nastavu. Rješavanjem likovnog zadatka učenik se nalazi u situaciji u kojoj treba primijeniti različite kompetencije. Kroz različite sociološke oblike rada, učenicima se daje mogućnost učenja i isprobavanja raznih sustava komunikacije, suradničkog učenja odnosno poštivanja sebe i drugih u osobnom i radnom kontekstu. Analizom likovnog zadatka učenici uče vrednovati vlastiti i tuđi rad što razvija vještinu samoupravljanja i samoorganizacije. Promatrajući tuđe odgovore na pitanja, rješenja zadataka, tuđe ponašanje, očituje se fraktalna priroda ljudskog iskustva. Svaki od tih elemenata u nastavi analogija je dinamike funkcioniranja u društvu. Takva vrsta vježbaonice je, pogotovo u opetovanju, prijeko potrebna kako bi podsvijest fluidno mogla prihvatiti različitu lepezu izazova.

Učinkovitost introspekcije putem analogije i naracije nalazimo možda najočitije u dijagnostičkoj psihologiji, u kojoj su crteži odavno utvrđena metoda koja pomaže u terapiji. Pomoću crteža (npr. metoda fraktalnoga crteža, Rorschachove mrlje, crtanje u sklopu ekspresivnih terapija, igre s lutkama itd), čovjek može izraziti i stvari koje zaokupljaju i njegovu podsvijest, oslobađajući možda teško dokučive ili vrlo dobro skrivene aspekte psihe, pritom zadobivši osjećaj postignuća zbog učinjenog rada. Također likovna umjetnost daje mogućnost lakšeg izražavanja i spoznavanja prirode neugodnih misli jer postoji posrednik, likovno djelo. Umjetnički medij (princip) omogućava sagledavanje metafizike bića, a da se biće ne osjeća secirano, poštuje njegovu cjelovitost. Svaka od tih metoda ima u suštini analoški princip, koji na posredan način izražava ili pojašnjava pojavu. Kada se o nečemu

[24] Freud S. *Creative Writers and Day-Dreaming,* 1908, str. 420.
[25] „Telos (/ˈtɛ.lɒs/; grčki: τέλος, translit. Télos, lit. „kraj“, „svrha“ ili „cilj“) izraz je koji filozof Aristotel koristi kako bi se referirao na puni potencijal ili urođenu svrhu ili cilj osobe ili stvari, slično pojmu „krajnji cilj“ ili „raison d'être“. Štoviše, to se može shvatiti kao *vrhovni smisao čovjekova pothvata*.“ (<https://en.wikipedia.org/wiki/Telos>, posjet 24.3.2021)

govori indirektno, lakše se opuštaju defenzivni aparati. U ovom je slučaju analogija „žličica šećera uz lijek“. Zbog mogućnosti introspekcije pomoću analogije i naracije, njihova primjena u nastavi likovne kulture pridonosi usvajanju nelinearnih metoda mišljenja pa tako i cjelovitijem razvoju pojedinca.

1.11. Učenik i budućnost

A. H. Maslow je pisao:

„Da je naš posao nastojanje da nas pretvaramo u ljude koji nemaju potrebu za statičkim svijetom, koji nemaju potrebu za njegovim zamrzavanjem i stabiliziranjem, koji nemaju potrebu da rade kao njihovi očevi što su radili, koji su se u stanju samopouzdano suočiti sa sutrašnjicom ne znajući što dolazi, ne znajući što će se dogoditi, s povjerenjem u sebe da ćemo biti u stanju improvizirati u situaciji koja nikad ranije nije postojala. To znači novi tip ljudskog bića... Društvo koje bude stvaralo takve ljude će preživjeti; društva koja ne mogu proizvoditi takve ljude će izumrijeti.“[26]

Unatoč kompetitivnosti društva i sve većoj kapitalizaciji svakodnevnice, školska zajednica ne pruža dovoljno motivacijskih poticaja za učenike. Sami učenici nisu dovoljno emotivno povezani s nastavnim sadržajem pa tako i samom svrhom obrazovnog procesa, stoga im je potrebno omogućiti osobnu poveznicu s vizijom budućnosti kako bi motivacija, spontanost i nelinearno razmišljanje postali sastavni dio funkcioniranja u kasnijem životu.

Poticanje jedinstvenosti i izražavanja svakog učenika uključuje razvoj empatije. Učenik s dobrim samoupravljanjem i zdravim analitičkim sustavom te koji prepoznaje poveznice između svih područja života ima pozitivniju i cjelovitiju sliku svijeta. Stoga je školski sustav koji omogućava stvaranje cjelovite osobe sustav koji se razvija prema etici i boljitku čovječanstva te njegove inherentne ravnoteže.[27] U toj se studiji očituje kako je učenička projekcija vlastite budućnosti prožeta nesigurnošću, kako na egzistencijalnom tako i na osobnom planu. Ta je nesigurnost posljedica svijeta koji temelji svoje vrijednosti kroz ekonomski spektar. Potrebno je stvoriti jedan podupirući sustav u kojemu se mladi um može razviti imajući povjerenje u sebe, kako bi se mogao „oduprijeti stvarnosti“ i ustrajati u vjerovanju važnosti (njihove jedinstvene) metafizike.

---

[26] Maslow, A. H. *The Farther Reaches of Human Nature*, New York: Penguin Books, 1976, prev. studentica

[27] Jedna od referenci je komparativna studija Mirjane Ule i Andreje Živoder, Faculty of Social Sciences University of Ljubljana, *Student youth in Slovenia: In search of a future,* 2012.

2. EMPIRIJSKI DIO

2.1. Uzorak istraživanja

Uzorak istraživanja bila su dva osma razreda osnovne škole Augusta Šenoe (22 i 27 učenika i učenica) i jedan treći razred grafičkog odjela Škole primijenjene umjetnosti i dizajna u Zagrebu (6 učenica).

2.2. Ciljevi istraživanja

Svrha ovog istraživanja bila je poticanje empatije, podizanje samopouzdanja te nelinearnog i kreativnog razmišljanja tijekom nastavnog procesa likovne kulture i srednjoškolskih predmeta.

Cilj ovog diplomskog istraživanja bio je pronalaženje učenikove *sigurne zone* pomoću analogije i naracije, postignuto prepoznavanjem vlastitog jedinstvenog načina izražavanja, percepcije stvarnosti, prihvaćanja i razumijevanja tuđeg kao nošenja s izazovima suvremenog društva te jasnije vizije vlastite budućnosti. Stoga su komparirane sličnosti i razlike kraja osnovnoškolskog i srednjoškolskog obrazovanja, s naglaskom na očekivanja samih učenika.

Rezultatima istraživanja pokušalo se odgovoriti na sljedeća istraživačka pitanja:

Kako je primjenom analogije moguće potaknuti kreativnost, izražavanje i samoostvarenje učenika?

Kako je primjenom naracije moguće potaknuti kreativnost, izražavanje i samoostvarenje učenika?

Kako primjena analogije i naracije potiče introspekciju?

Kako primjena analogije i naracije potiče aktivni pristup prema budućem životu?

2.3. Metode istraživanja

Istraživanje u osnovnoj školi provedeno je tijekom dva nastavna dvosata, na nastavi predmeta Likovna kultura te dva nastavna dvosata izvedena u trećem razredu srednje umjetničke škole na nastavi predmeta Ilustracija.

Dominantna metoda u nastavi bila je projektna, a istraživanje je bilo organizirano u tri akcijska koraka:

1. akcijski korak - definiranje učeničkih uzora te razloga zašto su im to uzori. Zatim su učenici izdvajali vrijednosti pojedinaca koji ih inspiriraju;
2. akcijski korak - učenici su crtali storyboard, odnosno priču u kojoj su objasnili kako potaknuti ili istaknuti te vrline kod sebe;
3. akcijski korak - stvaranje vremenske kapsule koja bi učenike potaknula na introspekciju; snimali su dva videa od kojih je prvi bio usmjeren prema prošlosti (trebali su promisliti i sažeti njihovo dosadašnje obrazovno iskustvo odabirući najdraže i najbitnije momente) i drugi usmjeren prema budućnosti u kojem su mogli projicirati vlastite nade i otkriti vlastita gledišta na to što ih čeka. Učenici

iz različitih odgojno-obrazovnih ciklusa promislili su o projekcijama svoga „ja“ te su se izrazili kroz različite medije.

2.4. Tijek istraživanja

2.4.1. Osnovna škola - prvi nastavni dvosat

Nastavni proces u osnovnoj školi imao je istu strukturu kao u srednjoj školi. Tijekom prvog nastavnog sata obrađivali su se pojmovi koji se odnose na strip, nastavna je tema bila „Odnos slike i teksta“, dok je likovna tema bila „Odnos sebe i društva“. Uvodni zadatak bio je usmjeren ka promišljanju o različitim mogućnostima emotivnog izražavanja u odnosu slike i teksta u stripu. Slijedio je zadatak za usvajanje kadriranja i ponovnog povezivanja određene kompozicije sa specifičnim emotivnim spektrom. Nakon zajedničke evaluacije zadatka kadriranja, mijenjao se sociološki oblik rada te su učenici u grupicama raspravljali prvo o pojmu *uzora,* a zatim o pojmu *vrline.* Osnovnoškolski su učenici imali dosta različit pristup u izdvajanju svojih uzora. Odgovori su bili ujednačeni po grupama, svi su se složili oko jednog zajedničkog uzora. Jedna grupa učenika navela je jednog nogometaša kao uzor, druga grupa navela je boga, dok su posljednje dvije grupe zadržale odgovor za sebe. Na osnovu raspravljenog, učenici su u priči trebali odrediti jednu vrlinu po izboru. Ta je priča trebala prikazati razvijanje odabrane vrline (pretpostavka je bila da prepoznaju odabranu vrlinu kod sebe) u svrhu osvještavanja važnosti razvoja vlastitoga bića. Učenicima je napomenuta važnost samostalnog izbora kompozicije različitih scena u stripu kako bi mogli što bolje izraziti emotivni dojam osmišljenog scenarija te kako bi stvorili dublju osobnu poveznicu s odgojnim aspektom koncepta. Nastavna cjelina kroz koju je provedeno istraživanje bila je „Plošno oblikovanje“, dok je nastavna tema bila „Odnos slike i teksta“.

2.4.2. Osnovna škola - drugi nastavni dvosat

Drugi blok sat u osnovnoj školi bavio se obradom nastavne teme „Ploha – ritam“. Ključni su pojmovi bili *video, film, digitalna slika, svjetlost, kadriranje, kompozicija u filmu, sjena i kontrast u filmu, vrijeme i pokret u filmu*.

Likovni je zadatak bio snimanje videa koji je izražavao pozitivne emocije u vezi budućnosti i prošlosti. Oblik rada bio je grupni.

Uvod za promišljanje o nastavnoj tematici bila je igra asocijacija. Učenici su podijeljeni u tri grupe po njihovom izboru. Bacajući loptice od papira određivali su tko će sljedeći otkriti svoju spontanu poveznicu. Početni su pojmovi bili *film, svjetlo, vrijeme.* Sljedeći je zadatak omogućavao učenicima da instinktivno istraže različite izražajne mogućnosti rakursa i kadra, povezujući ih s određenim emotivnim dojmom. Učenici su trebali osmisliti plakat za određeni žanr filma odnosno pomoću

mobitela se međusobno fotografirati (ili odabrati prizor) i, nakon izvedbe, dati drugim parovima /grupama da pogađaju o kojoj se vrsti filma radilo. Taj zadatak i njegova evaluacija bili su osmišljeni kako bi omogućili promišljanje značenja odabiranja određene perspektive u životnom kontekstu. Nakon kratkog grupnog promišljanja o pojmu budućnosti, krenuli su u izvedbu likovnog zadatka. Plan je bio da snime dva videa: jedan u kojemu su izdvajali njima najdraže momente osnovnoškolskog perioda i drugi u kojemu razgovaraju s 10 godina starijom verzijom sebe. Neki od učenika su inzistirali na tome da zajedno snimaju videa pa su se stoga grupirali. Također nisu svi osmislili dva videa, već je većina prilagodila koncept pa su napravili jednu vremensku kapsulu, odnosno snimili su jedan video koji je bio spoj prošlosti, njihovih sjećanja iz škole i projekcije budućnosti – sažimanje njihovih dosadašnjih iskustava i njihovih nada. Evaluacija se vršila zajednički, likovna se forma analitički promatrala kroz pitanja, dok se odgojna tematika komentirala slobodno.

2.4.3. Srednja umjetnička škola - prvi nastavni dvosat

Nastava u srednjoj školi odvila se s manjom grupom učenica, u sklopu predmeta Ilustracija. Struktura je bila slična kao i u osnovnoj školi, istraživanje teme „Kako se vidim u budućnosti“ započeto je propitkivanjem učeničkih uzora. Na koga se ugledaju, tko im potiče želju da budu najbolja verzija sebe. Učenice su zatim analizirale pojam vrline, što to jest, kako je to pomoglo njihovim uzorima. Rezultati njihove diskusije bili su zapisani na ploču kako bi ih mogli promatrati u kasnijem izvođenju likovnog zadatka. Odgojni cilj zadatka bavio se poticanjem shvaćanja svrhe razvoja istih vrlina u cilju ispunjavanja vlastitog potencijala. Nakon odgojnog uvoda slijedila je obrada nastavnog sadržaja (nastavna je cjelina bila „Razrada i odabir teme za crno-bijeli strip i definiranje tehničkog stila skicama u olovci na A4 formatu“, nastavna tema „Razrada scenarija za strip od jedne table, definiranje likova i stila crtanja, skiciranje kompozicije table stripa“) u kojemu su učenice usvajale pojmove *strip, kadar, odnos slike i teksta, vrste rakursa i plana*. Razgovor nakon zadatka povezivao je promišljanje o kadrovima u stripu s istim u filmskoj umjetnosti te ponovno povezivanje odgojne tematike s nastavnom, povezivanjem kompozicijskog odabira kadra s određenim emotivnim dojmom. Tijekom razgovora utvrdilo se kako je volja najvažniji element u pojedinčevom razvoju. Likovni zadatak sastojao se u osmišljavanju priče (u obliku stripa) koja bi ilustrirala kako bi svaka od učenica mogla još više razviti jednu od svojih vrlina. Učenice su bile iznenađene pristupom te su se trudile prilagoditi na drugačiji način rada naspram onog njima uobičajenog koji im je omogućavao dugotrajan rad na samom konceptu i likovnoj formi, dok su tijekom ovih nastavnih sati trebale

proizvesti i koncept i likovni rad. Ta je prilagodba uzrokovala različite reakcije, no većinski su se uspjele snaći.

2.4.4. Srednja umjetnička škola - drugi nastavni dvosat

Drugi je blok-sat također bio proveden kroz nastavnu cjelinu „Razrada i odabir teme za crno-bijeli strip i biranje tehničkog stila skicama u olovci na A4 formatu“, s nastavnom temom „Razrada scenarija za strip od jedne table, definiranje likova i stila crtanja, skiciranje kompozicije table stripa“. Ključni pojmovi ponovno su bili *strip, kadar, odnos slike i teksta, rakurs, plan.* Likovna tema „Odnos sebe i društva“ istraživana je u formi videa koji su analizirali njihovo dosadašnje iskustvo u obrazovnim ustanovama i njihovu projekciju sebe u budućnosti. Likovni zadatak sastojao se od dva videa, prvi u kojemu su izdvajale najdraže dijelove srednjoškolske etape obrazovanja i drugi u kojemu su trebale govoriti „budućem Ja“. Sat je započeo igrom asocijacija koja ih je uvodila u promišljanje o budućnosti. U sljedećem su trenutku učenice u paru raspravljale o tome što to njima znači, kako na osobnom tako i na svjetskom planu. Ovaj je zadatak ukazao na njihovu prilično distopičnu viziju budućnosti jer su i na ekološkoj i na ekonomskoj razini predviđale loš konačan rezultat čovječanstva (njihovim je odgovorima vladao ciničan duh, posebno su komentirale loše političko vodstvo Hrvatske). Raspravi u paru uslijedio je zadatak ponavljanja likovnih pojmova u kojemu su učenice nasumično birale papiriće na kojima se nalazila određena vrsta kadra/rakursa koju su trebale povezati s određenom emocijom. U paru su trebale uslikati motiv koristeći dobivenu kompoziciju kojom su trebale naglasiti zadani emotivni dojam triju fotografija. Učenice su dobro reagirale na zadatak.

2.5. Analiza likovnih i vizualnih radova učenika

2.5.1. Analiza stripova osnovnoškolskih učenika

Tijekom izrade stripa o vrlinama većina je učenika uprizorila princip nesebičnosti, odnosno pomaganja drugima kroz svakodnevne situacije, npr. pomoć oko prelaženja ceste, zadaće, učenja itd. Drugi najčešći pojam bila je upornost, npr. sportaš koji omogući pobjedu svom timu, upornost oko učenja klavira (Slika 1) te iskrenost i produktivnost.

Dvije su učenice promislile o tome kako će njihova briga o njegovanju vještine imati utjecaja i na druge, odnosno da će njihova dobra djela inspirirati još nekoga. Rješenja su bila različitog emotivnog tona. Konceptualno, ističu se rješenja za dva stripa. Jedan (Slika 6) prikazuje osobu koja završava s poslom (sječa stabla) te žuri do poslodavca kako bi dobila isplatu za (polovično) odrađen posao i

drugi po imenu „Ludost“ (Slika 7) koji prikazuje pozitivan odnos psihologa ili psihijatra s klijenticom.

Slika 1

Priča koja govori o hrabrosti nogometaša podijeljena je na šest scena (Slika 1). Odnos slike i teksta u stripu je dobro, ali jednostavno razrađen: učenik je iskoristio različite oblike odnosa tipične za stripovski format. Tekst je u prvom i u predzadnjem prizoru smješten u oblačić koji označava razmišljanje, uprizorivši unutarnji monolog nogometaša koji sam sebe ohrabruje, svjestan vlastite odgovornosti i očekivanja publike. U drugom je prizoru tekst „radijalno“ smješten oko gledatelja, iz čega se može iščitati da je učenik htio prikazati navijanje navijača. U sljedećim prizorima izjave komentatora utakmice smještene su u prozorčić koji označava govor. Veličina i stil slova gotovo su svugdje slični, jedino se u drugom prizoru istaknulo povikivanje navijača malo većim fontom i interpunkcijskim znakovima (uskličnici). Prva je scena priče smještena u kvadratnom formatu što odgovara mirnom, ali i napetom tonu prikazanog trenutka u kojemu se sportaš priprema za izlazak na teren. Lik je smješten u sredini prizora, nije previše sitan, oko njega je nacrtan prostor svlačionice s raznim tipičnim detaljima: bočice, lopte, majice, sponzorski logotipovi na zidu itd. Sljedeće su scene

različitih asimetričnih formata što ukazuje na to da je učenik promišljao o prikazivanju dinamike u stripu i pomoću kadriranja, obzirom da su prikazani prizori trčanja, šutiranja lopte tijekom penala (u toj je sceni čak iskorišten donji rakurs, nasuprot drugih kadrova u kojima je rakurs na razini očiju promatrača) i, u konačnici, dobitka pobjedničkog boda. Odabir kompozicije u kadrovima podsjeća na one televizijske ili pak iz igrica, možda je i to koristio kao model. Korelacija ideje i forme uspješno je postignuta, unatoč shematičnosti rješenja. Učenik je temu vrlina odlučio kanalizirati kroz sport koji očito voli i prati. Analogija utakmice (odnosno prijeko potrebne vjere u sebe i hrabrost za suočavanje s velikim odgovornostima koje karakteriziraju tu situaciju) i životnih situacija je logična i jasna i samom učeniku. Odabrao je analogiju utakmice kako bi prikazao inspirativni, hrabri pristup životu. Učenik je svjestan da će na svojoj koži iskusiti mnoštvo zahtjevnih, važnih situacija i da će kroz njih učiti dobro samoupravljanje, vjerovanje u sebe i prepoznavanje vlastitih potencijala. Olovke u boji dobro su primijenjene, učenik je odabrao različite pristupe samog bojanja. Naracija i razvoj događaja su jasni, logični i linearne kronologije. Rad je dovršen, konkretno i jasno odgovara temi, prikazujući ipak priču u koju nije uključen sam učenik i neka svakodnevna situacija, već osoba koja njega inspirira (nadovezuje se za zadatak u kojemu su učenici morali promisliti o tome tko su im uzori). Učenik se ohrabrio ponuditi vlastito rješenje u likovnom oblikovanju i u crtanju kompleksnijih položaja ljudskog tijela, figure nisu u klasičnom „egipatskom raskoraku“ već su smještene u raznim položajima koji uključuju skraćenje udova, dinamični odnos s drugim likom i prikaz trodimenzionalnosti.

Slika 2

U sljedećem stripu (Slika 2) primjećuje se jednostavnije promišljanje i oblikovanje nego u prethodno analiziranom radu. Papir je podijeljen u četiri scene položenog pravokutnog formata (to će se rješenje pojavljivati kroz radove većine učenika koji su bili zbunjeni kada su dobili uputu da format papira i samog stripa mogu organizirati kako žele; netko od njih je na taj način podijelio format pa su drugi slijedili taj primjer). Likovi su oblikovani prilično plošno, stoje u raskoraku i pokret je minimalno izveden. Kompozicija scena je statična (npr. stol se nalazi uvijek na istom mjestu u formatu). Od četiri velika polja na koja je podijeljen papir, izdvajaju se dva manja kadra krupnog plana u kojima je izdvojeno lice glavnog lika. Krupnim planom naglašena je reakcija glavnog lika u najključnijim trenucima - trenutak suspenzije prije bacanja lopte u koš i moment „katarze“ u kojemu shvaća da treba reći istinu i preuzeti odgovornost za vlastite postupke. Broj detalja u samim crtežima sažet je na najosnovnije. Odnos slike i teksta je jednostavan, učenik je prikladno odabrao oblik oblačića te je iskoristio onomatopeju kucanja u trećoj sceni stripa. Ideja je jednostavna, jasno izražena kroz scenarij, no scenarij i likovno rješenje zadatka šablonska su rješenja. Naracija je vrlo jednostavne strukture, analogija nije svjesno promišljena, no može se zaključiti da učenik ima osjećaj za nužnost preuzimanja odgovornosti.

Slika 3

Učenica koja je obradila pohlepu (Slika 3) uprizorila je scenu u kojoj majka ukazuje svom djetetu koje plače (zato što želi još igračaka) da je pohlepno jer ih zapravo ima dovoljno. U objašnjavanju svog rješenja izjavila je kako je „važno da se ta pohlepnost ne daje u nasljedstvo potomcima“ te kako je „majka ponosna na dijete kada se ono, u sljedećoj generaciji, iskaže kao umjereno“. Ta je učenica također izjavila da je njen uzor bog „zato što se brine i čuva sve nas“.

Ovaj je format također podijeljen u četiri položena pravokutnika koji tvore kompoziciju scena. Dijelovi prizora sitno su nacrtani, prostor sobe natuknut je crtanjem linijskog kuta, tekst je jednostavan, bazičan u svojoj elaboraciji, sitnih dimenzija. Realizacija ideje je jasna i shematična, forma suzdržana, bojažljiva, ali uspijeva prenijeti htijenje učenice. Crtačka tehnika je minimalno iskorištena. Naracija, iako linearna, ima dodatan element naspram prethodnog analiziranog primjera (Slika 2), element vremena, odnosno nasljeđa. Posljedice određenog čina nisu fokusirane na samog protagonista već i na ljude koji ga okružuju, odnosno koji će ga okružiti.

Slika 4

Učenica koja je obradila nesebičnost (Slika 4) nacrtala je različite prizore u kojima djevojčica pomaže ljudima u raznim situacijama. Jedan je prolaznik primijetio sva ta dobra djela pa je potaknut da i on pomaže drugima. Taj se strip isticao u tome što je izlazio iz principa uzrok – posljedica za samog autora, odnosno, dobrota se nije isključivo direktno vratila dobročinitelju, već se proširila dalje kao princip djelovanja. U tome se primjećuje promjena perspektive u naraciji čija je struktura u ovom radu kružna. U prvoj sceni glavni je lik sama učenica koja primjećuje nekoga kako pomaže starici u prelasku ceste pa, time potaknuta, i sama ide pomagati drugima. U posljednjem primjeru ponovno je protagonist onaj koji promatra scenu prelaženja ceste i time je jednako potaknut. Iako je papir podijeljen ravnim linijama, podjelom priče na šest prizora ovaj je strip malo kompleksnije razrađen od prethodnih. U samom se crtežu primjećuje i pokušaj prikazivanja perspektive. Gotovo u svakom prizoru vidljiva je ptičja perspektiva (osim u četvrtoj sceni u kojoj je očište više na razini promatrača). U svakoj sceni radnja se odvija na drugom mjestu. Učenica je dala više primjera svakodnevnih situacija u kojima se može pomoći nekom drugom. Iako mogućnosti crtačke tehnike nisu najbolje iskorištene, formom je solidno realizirana namjera učenice. Likovi su manjih dimenzija, no

proporcionalni su u odnosu na druge elemente prikazane u scenama. Tekst je prilično malen, sažet na najosnovnije potrebne riječi.

Slika 5

Jedna učenica odlučila je prikazati produktivnost (Slika 5). Iako strip uprizoruje svakodnevicu, forma kojom je prikazana izražava ekspresivnost i mirnoću. Ovdje nije iskorišten princip analogije, ali odvažnost boja i oblikovanja može se tumačiti kao zasebna analogija. Strip se sastoji od četiri scene, njihov je okvir nacrtan rukom za razliku od prethodnih primjera (Slika 2, 3, 4 itd) u kojima je papir podijeljen ravnalom. Prikaz dubine prostora je solidan, olovke u boji korištene su odlučno, elementi prizora i glavni lik odgovarajućih su proporcija u odnosu na format papira. U svakoj sceni nalazimo i brojne dekorativne elemenate što prikazu daje živost. Sama naracija nije linearna priča, a dominantni osjećaj iščitava se iz odnosa radnji, naslova i dinamike kompozicija unutar svakog kadra. Glavni lik čini nešto i samim time se dobro osjeća. Princip analogije nije svjesno korišten. Iako konceptualno učenica nije izašla iz okvira, sam crtež nosi određeni šarm. Odnos slike i teksta gotovo je nepostojeći, slova se jedino javljaju u posljednjem prizoru u obliku imena ulice „Sunny Street“.

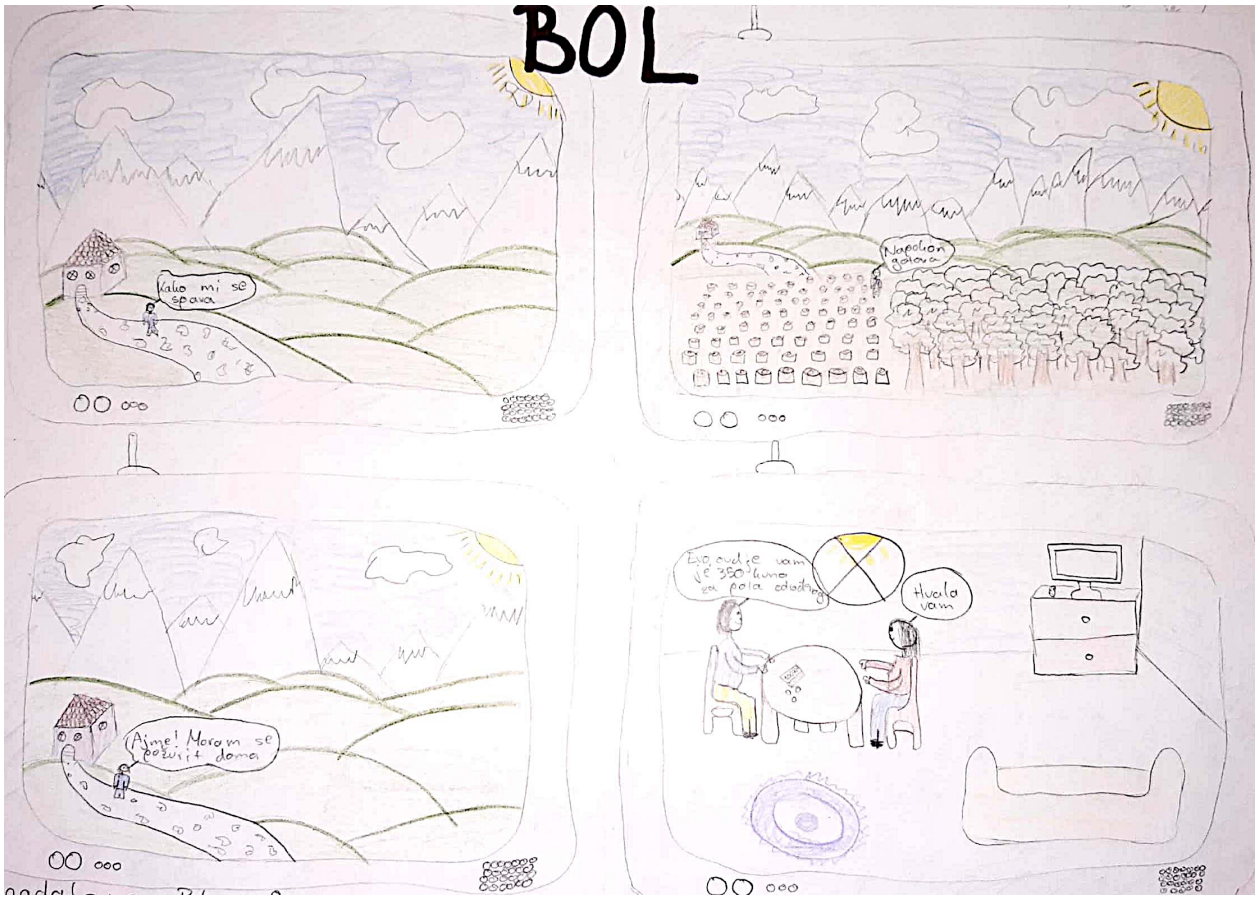

Slika 6

Ovaj se primjer (Slika 6) konceptualno ističe u odnosu na druge stripove - učenica je scene uokvirila u nešto što bi se moglo protumačiti kao neka vrsta ekrana, možda televizor ili tablet, priča se odvija na njemu. Sama je naracija jednostavna, linearna, jednako razumljiva koliko i zbunjujuća s obzirom na kontekst zadatka u kojemu su trebali osmisliti i realizirati strip u kojemu ističu svoje vrline. Priča je razumljiva sama po sebi, vidi se ženski lik koji se uputio prema radnom mjestu na kojemu siječe stabla. Nakon toga se vraća kući gdje ju dočeka, čini se, poslodavac koji joj isplaćuje novac za do tada odrađen posao. Možda je učenica htjela prikazati neku igru koju igra (u četvrtoj sceni između oblačića razgovora nalazi se krug podijeljen na četiri polja, od kojih je samo jedno obojano, što može možda ukazati na neku dnevnu kvotu zadataka koji se moraju obaviti). Ukoliko je učenica zaista htjela prikazati igricu, to bi bilo jedno zanimljivo rješenje zadatka. Iskoristila je motiv igrice kako bi prikazala njenu strukturu kao analogiju života. U samom crtežu primjećuje se namjera prikazivanja dubine i živopisan pejzaž s mnoštvom detalja. Iako je oblikovanje forme shematično, uložen je trud. Odnos slike i teksta je jednostavan**:** svi su elementi razgovora, kako unutarnjeg monologa tako i dijaloga s poslodavcem, smješteni u jednak oblik oblačića. Odnos naslova i same priče također je dosta zanimlijv. Naslov je napisan flomasterom i dominira naspram ostatka stripa. Možda je učenica htjela dati pomalo nihilistični komentar na repetitivnost svakodnevice i upornost potrebnu za ustrajanje u njoj? Unutarnji monolog samog lika pojavljuje se samo kako bi izrazio da je pospan i da

mora žuriti. Sama je naracija u stripu jasna, iako je možda motivacija pomalo zbunjujuća kad je rad ovako predstavljen bez objašnjenja.

Slika 7

Tema drugog stripa koji se ističe je „Ludost“ (Slika 7). Radnja je smještena u ordinaciji psihijatrice. Nasmiješen ženski lik ulazi i pozdravlja također nasmiješenu doktoricu, nakon čega slijedi njihova seansa, prikazana kroz jedan prizor bez riječi u kojemu si dotiču ruke u znaku bliskosti. Slijedi pozdrav i dogovor za sljedeći put. Ovaj strip na lijep način uprizoruje analogiju „dobrog čovjeka“ i „dobrog odnosa“. Odnos sa psihijatrom prikazan je u ugodnom tonu kroz minimalan broj nacrtanih detalja. Crtačko umijeće je bazično iskorišteno (i promišljeno), u stripu vidimo promjenu gledišta – u prvom je prizoru iskorištena ptičja perspektiva, toliko da je gotovo vertikalna. Vidi se „tlocrt“ namještaja uz naslov stripa što može podsjećati na uvodnu špicu *sitcoma*, dok je u drugim prizorima očište smješteno u razini očiju promatrača. Likovi su realne veličine u odnosu na format, smješteni uglavnom u središtu same radnje. Tekst je vrlo sažet, dijalog je iskorišten samo kako bi se likovi pozdravili i dogovorili se za drugi put. Kao konceptualno rješenje, učenica je odabrala zanimljiv put. Uprizorila je temu vrlina kroz empatiju i povezivanje iskrenošću, prikazujući jedan odnos koji liječi i daje sigurnost, odnos koji širi dobrotu. Učenica je svojom pričom pokazala utočište koje se može pronaći kako u sebi tako i u drugoj osobi, što ukazuje na skupu prednost samog pojma „Ludosti“ koja,

koliko god prvobitno razarajuća, ipak daje poticaj za većom introspekcijom i, u konačnici, većom empatijom za drugoga. Analogija seanse sa psihijatrom dobro kontekstualizira pojam vrline. Odnos forme i ideje je jasan, ali bez vizualnih eksperimenata i inovacija.

2.5.2. Analiza stripova srednjoškolskih učenica

Srednjoškolske su učenice proizvele sadržajno približno slična rješenja, stripovi su bili usmjereni gajenju dobrote, ljubavi i brige prema drugima, no bez alternativnog promišljanja pojmova, različitih vrlina te sebe u kontekstu istih. Ipak, sve učenice odlučile su prikazati priču na posredan način, koristeći analogiju životinjskog ili fantastičnog svijeta. Likovnost je također promišljenija nego u osnovnoj školi, dok je tekst izostavljen u potpunosti.

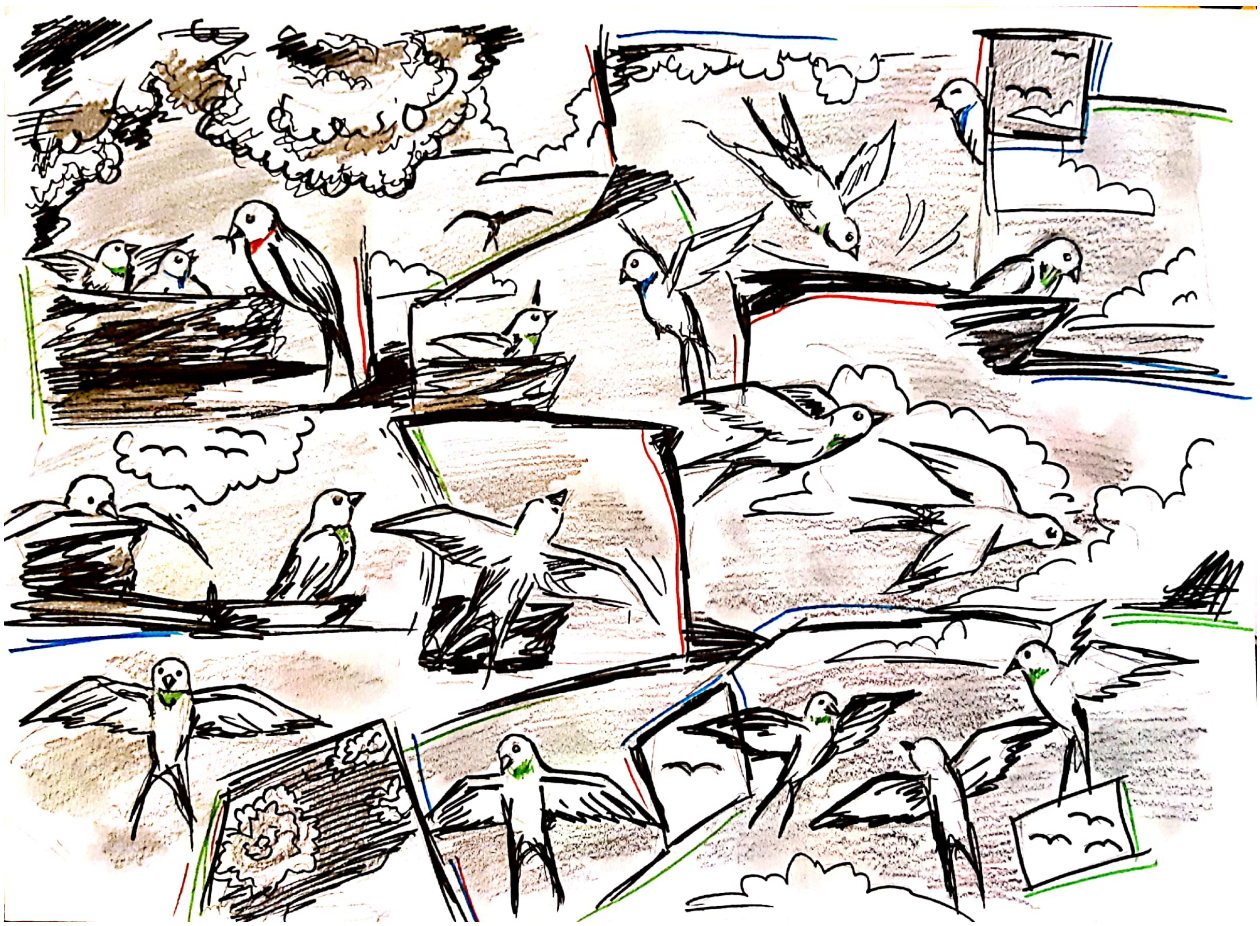

Slika 8

Prvo što se u ovom učeničkom radu ističe (Slika 8) je snažna, *nerasterirana* organizacija table stripa i ekspresivan karakter crteža. Zahtjev naracije nije spriječio učenicu da razmišlja o stripu kao samostalnoj cjelini. Prizori nisu odvojeni ravnim linijama u pravokutnim formatima, već se slobodno ukrštavaju tvoreći dinamičnu cjelinu po kojoj se oko može neumorno kretati. Sama ekspresivnost crteža možda je malo smanjila jasnoću priče, no ono što ostaje čitljivo je da se radi o priči o hrabrosti

i empatiji u kojoj se ptičja braća podržavaju, potiču na veliki korak izlaska iz gnijezda i sreće zajedničkog letenja. Sam potez i stil crteža ukazuju na učenicu koja je spremna eksperimentirati i dati šansu nepoznatim situacijama, dovodeći svoju zamisao do kraja unatoč kratkom periodu koje su imale na raspolaganju. Odnos ideje i forme dobro je razrađen, a pretpostavlja se da bi dodatno vrijeme učenici omogućilo sustavniji pristup samoj realizaciji naracije (najvjerojatnije bi odabrala pregledniji način razlikovanja likova i pronašla način kako zadržati ovakvu dinamičnu kompoziciju bez oduzimanja tečnosti priče) i još bolje likovnosti (smatrala je da je ovaj rad loš). Komunikacija (ili introspekcija) likova smještena je u oblačiće (u drugom kadru s desna, npr. ptičica koja je još u gnijezdu zamišlja zajednički let s drugim pticama, što je prikazano oblačićem koji označava mišljenje) ili u pravokutnicima (treći prizor u gornjem dijelu formata). U svakom se prizoru može primijetiti ekspresija i karakter učenice: površine su u crtežu obrađene na različite, promišljene načine, prisutni su detalji i kolorit. U prvom se prizoru može primijetiti kako je učenica vjerojatno htjela oblikovati i ostatak stripa – zemljani, oker ton kolorita na oblacima te na sjenama oblaka i gnijezda, *chiaroscuro* i detalji u prikazu tekstura. Rakurs je tijekom cijelog stripa u razini očiju promatrača. U crtežu su vidljive i druge boje (plava, crvena, zelena) koje ukazuju na namjeru razlikovanja likova što ipak nije precizno izvedeno. Zadatak je interpretiran linearanim oblikom naracije (malo likova, priča kreće sa točke A i završava na točki B bez retrospektive, promjene protagonista itd), iskorišten je princip analogiziranja. Asocijativnost simbola ptice prikladna je za tematiku vrline, kao i metafora izlaženja iz gnijezda.

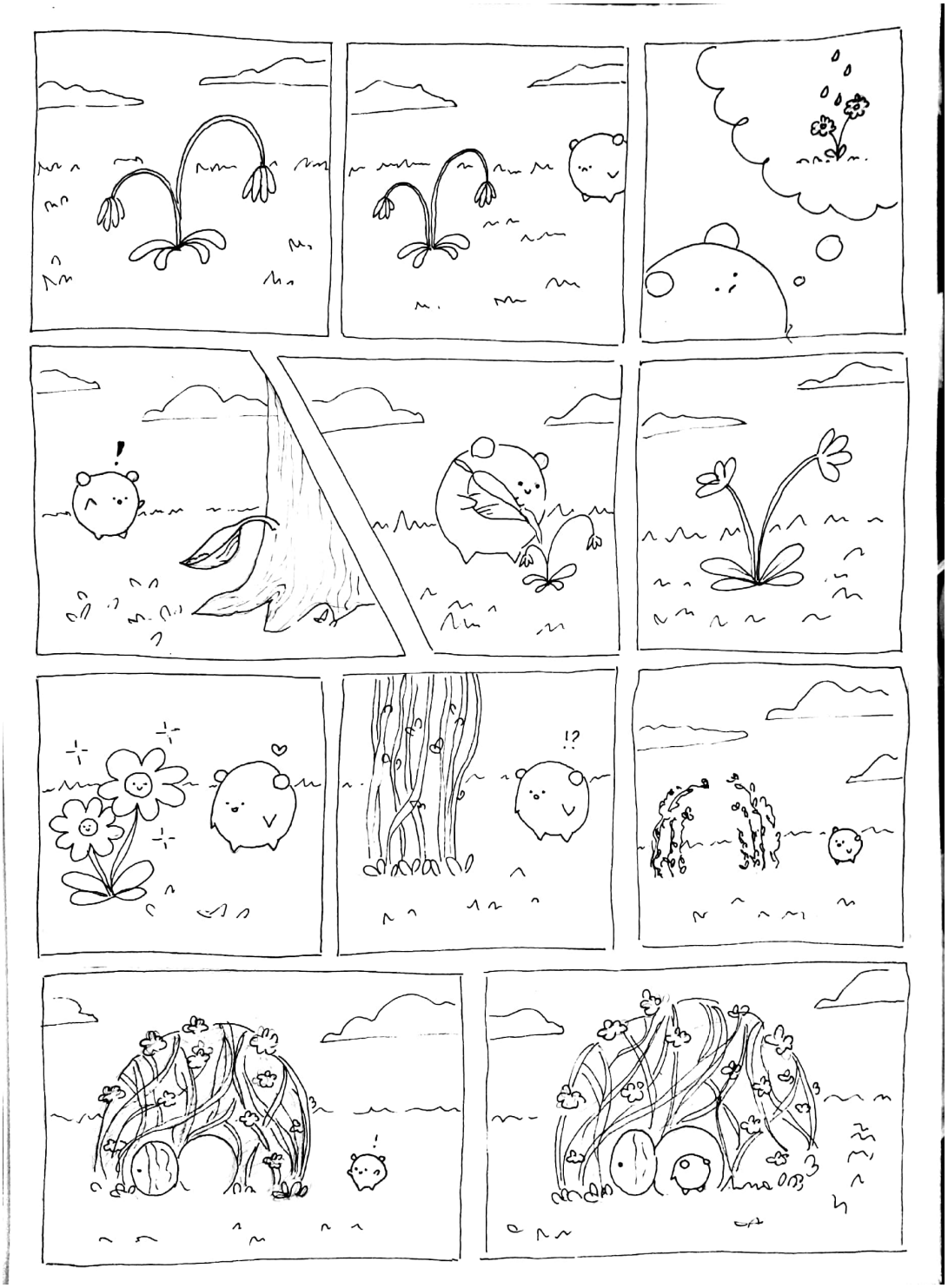

Slika 9

U ovom se primjeru (Slika 9) jasno može iščitati svaki prizor koji tvori cjelinu priče. Strip je oblikovan pregledno, u klasičnom obliku s kvadratno/pravokutno uokvirenim scenama koje se čitaju s lijeva na desno. Priča je linearna i fokusirana na jednog protagonista koji utjelovljuje princip dobrote i htijenja za skladom. Prva scena prikazuje skoro uvenuli cvijet u krupnom planu. U sljedećoj sceni vidimo kako prilazi biće životinjskog oblika koje, primijetivši uvenulost cvijeta, zaključuje kako je

na izmaku isušivanja zbog nedostatka kiše te kako mu je potrebna voda. U četvrtom prizoru primjećuje se drugačije oblikovanje vanjskog ruba scene, ono je odvojeno od petog prizora kosom crtom koja označava kontinuitet jedne radnje „primjećivanja i osmišljavanja“ do njene posljedice, „realizacije“. Sljedeći su događaji (zalijevanje cvijeta, njegovo oživljavanje i iznenađujući eksponencijalni rast) ponovno smješteni u manjim kvadratnim okvirima koji odaju brži tempo, kako događaja tako i čitateljeva gledanja da bi se onda pogled zaustavio na dva posljednja prizora. Oni su longitudinalnog oblika, što podcrtava koncept priče u kojemu se izražava poanta. Jedna mala gesta brige omogućila je lijep, snažan razvoj prvobitno unesrećene biljke koja je onda uzvratila glavnom liku rastući u obliku kućice – odnosno „dobro se dobrim vraća“. Koncept je dobro razrađen, svaki je prizor nužan, jasan i čisto oblikovan. Tekst nije korišten, ali određeni emotivni dojmovi su podcrtani interpunkcijskim znakovima (uskličnik u četvrtom i pretposljednjem prizoru te uskličnik s upitnikom u osmoj sceni) ili simbolima (srce u sedmom prizoru). U trećem je prizoru prikazano i razmišljanje glavnog lika oblačićem prikladnim za razmišljanje. U svim srednjoškolskim stripovima prikaz dubine uspješan je, kao i dobra odmjerenost u crtanju detalja. Stil crtanja je uredan, odnos ideje i forme odlično je promišljen i izveden. Kao u prethodnom primjeru (Slika 8) zadatak je uspješno obavljen, učenica je iskoristila analogiju prirodnog svijeta kako bi prikazala smisao razvijanja vještina.

2.5.3. Analiza videouradaka osnovnoškolskih učenika

1. videouradak

Učenici osnovne škole su se, za potrebe realizacije videouradaka u kojima su rezimirali svoje dosadašnje školsko iskustvo, odlučili grupirati i zajednički snimati scenu. U njoj su prikazali događaj u kojemu je sudjelovao cijeli razred. Radilo se o jednom trenutku kada su se učenici vraćali u razred s nastavnog sata predmeta Tjelesna i zdravstvena kultura. Jedan se učenik sakrio u hodniku pa ga nastavnica nije mogla pronaći. Iz tog događaja nastale su brojne interne šale, svi su se vrlo rado sjećali tog momenta i lako su se dogovorili oko snimanja. Snimanju su pristupili vedro, razigrano, ali planski, ponavljajući snimanje više puta kako bi ostvarili zamišljenu ideju. Za taj video nije bila zamišljena postprodukcija, radnja se snimila u jednom kadru u hodniku škole. Odnos ideje i izvedenog je zadovoljavajući, video je djelovao pomalo kaotično, što je bilo u skladu s energijom i entuzijazmom učenika s obzirom na kraj godine i obrazovnog ciklusa, ali ipak jasno. Da su učenici bili u mogućnosti zasebno snimiti zvuk, scena bi postala razumljivija i za osobu koja ne poznaje događaj. Vedrina i smijeh učenika tijekom procesa snimanja i laka, gotovo neraspravljena, zajednička odluka oko odabiranja reprezentativnog trenutka koji bi sažeo njihovo iskustvo u školi odlična je analogija njihove povezanosti. Osnovnu školu će u zajedništvu pamtiti po prijateljstvu i smijehu, po ljudskoj dimenziji njihovog obrazovanja. Struktura naracije bila je linearna i jasna, građena poput *sketcha*.

Valja istaknuti da je izbor zajedničkog snimanja videa za prikaz njihovog dosadašnjeg obrazovnog ciklusa relevantan. Samo snimanje nije svjesno osmišljeno pomoću principa analoga, međutim promatrač može uvidjeti rezonanciju organizacije i snimljenih materijala s njihovim iskustvom, općenitim doživljavanjem prošlosti, specifičnosti trenutka u kojima im se dodijelio zadatak i njihovim osjećajima tijekom školovanja.

Zadatku u kojemu su morali snimiti „vremensku kapsulu“ učenici su pristupili na različit način. Prvenstveno su se odlučili podijeliti u grupe različitih veličina. Jedna veća grupa (sveukupno šest učenika od kojih je jedan snimao) ponudila je zanimljivo konceptualno rješenje zadatka. Snimili su jednu te istu scenu tri puta – prvo je snimanje predstavljalo prošlost, sljedeće sadašnjost i posljednje je prikazivalo budućnost. U videu nisu direktno govorili sebi, kao što su to napravili drugi učenici, već su odlučili kroz samu naraciju i montažu cjeline videa poslati poruku. Scena je prikazivala njih petero kako hodaju kroz trijem njihove škole i razgovaraju o svom prijateljstvu. Ponavljanje radnje dalo je tom trenutku univerzalnu vrijednost – njihovo je prijateljstvo prebrodilo i izazov vremena. Likovno, njihovo se rješenje razlikovalo od drugih, promislili su i o samoj produkciji odnosno o iskorištavanju mogućnosti montiranja videa, što su objasnili tijekom izrade videa. Kompozicija kadra je vodoravna, sama radnja smještena je u sredini snimke dok je rakurs bio u razini očiju promatrača. Zbog snimanja razgovora u hodu, video je dobio na dinamici što je podsjećalo na filmska rješenja. Odnos ideje i forme je dosljedan, uz više vremena i nastavak projekta uradak bi bio još likovno razrađeniji.

2. videouradak

Slika 10

Sljedeća je grupa od troje učenika (dva u ulozi glumaca, jedan u ulozi snimatelja) pred kamerom izvela humorističnu scenu smještenu u dalekoj budućnosti. Nalaze se u zamišljenoj svemirskoj letjelici (u ovom slučaju njihova „garderoba“ sačinjena je od željeznih mreža u hodniku njihove škole) i, glumeći sami sebe, vode razgovor u kojemu komentiraju životni događaj jednog od njih koji je od svoje žene dobio „dinosaursku bebu“. Simpatičan detalj – činjenica da se učenik (s lijeve strane formata) više čudio tome što će imati ženu nego što će dobiti transvrsno dijete. Prvobitna ideja videa bila je odlična, ovaj par učenika ohrabrio se ponuditi drugačije rješenje od drugih – njihov je video smješten u svemiru. Iako rješenje možda nije toliko neočekivano, ipak izlazi iz uobičajenog prikazivanja svakodnevice. Odnos forme i ideje je nesustavan i mogao se dosljednije izvesti planiranjem razgovora i bez dodatnih reakcija, no priča je gledatelju još uvijek jasna. Kut snimanja možda je neplanski, no ipak uspješno dočarava atmosferu SF filma koji većinom koristi mračne, skučene atmosfere i prostore. Odabir mjesta snimanja također je dosljedan znanstvenofantastičnom dojmu. Smještanjem videa u svemir učenici su iskoristili rudimentarnu analogiju, prvu asocijaciju na riječ budućnost. Kakva je to budućnost nije opisano, osim što znamo da je transhumanizam uzeo maha. Iz ovog je videa vidljiva učenička apstraktna predodžba onoga što dolazi – razgovara se o djeci, braku, zato što je to nekakav njima vidljiv, blizak, stereotipni primjer toga što bi ih moglo dočekati. Kroz daljnji rad i duže zajedničko promišljanje, došlo bi se do razrađenijih, maštovitijih i osobnijih rješenja.

3. videouradak

Slika 11

Tri učenice su pak za svoj uradak odabrale konkretniji pristup. One su odlučile prikazati susret jedne učenice iz sadašnjosti i njezine verzije iz budućnosti. Ova je grupa snimala svoj uradak nekoliko puta, njihov je razgovor zaista bio jasan i logičan. Iako možda sam video nije dovoljno nekonvencionalan, pokazao je njihovo htijenje za promišljanjem. Naracija počinje s kamerom koja prati jednu učenicu kako hoda kroz hodnik. Nakon par koraka slučajno zapne za drugu učenicu koja gleda u mobitel pa ju nije primijetila i padne na pod. Tako se susretnu učenica u sadašnjosti i utjelovljenje njezinog Ja iz budućnosti. Slijedi razgovor u kojemu se međusobno predstavljaju i tijekom kojega se odmah desi obrat iz obične situacije u neobičnu: učenica s desne strane kadra objašnjava, nakon prvog pozdravljanja i pitanja druge učenice „Tko si ti?“, da je ona njezina verzija iz budućnosti i da ne zna ni ona kako je njihov susret moguć. Učenica s lijeve strane kadra upita „Kako je to u budućnosti?“ na što će dobiti vrlo vedar odgovor „U budućnosti je stvarno super!“. Nakon toga slijedi pitanje prve učenice „A koji mi je posao?“, „Radiš u zoološkom!“, na što prva učenica reagira s veselim čuđenjem: to je upravo posao o kojemu ona oduvijek mašta. Nakon tog odgovora odluče se zajedno uputiti baš tamo te krenu zajedno u šetnju. Ovaj je video imao planski odrađen početak, zaplet, rješenje i kraj. I sami kadrovi su stabilne kompozicije, iskorišteno je više vrsta snimanja: u pokretu i statično - kamera prati hod prve učenice koja prolazi iza stupa i kako bi se onda stabilizirao nakon „sudara“ s drugom učenicom u vodoravni centrirani kadar s rakursom u razini očiju promatrača. Na samom kraju videa, u kojemu učenice odluče ići zajedno prošetati, kamera ostaje na mjestu i prati njihovo udaljavanje, precizno odajući dojam kraja i odlaska u druge avanture. Naracija je odlično razvijena, dijalog je manje apsurdan nego kod prethodno analiziranog videa te pokazuje kako su i ove učenice u

apstraktnom doticaju s prvobitnim brigama njihovog budućeg života (zaposlenje). Učenice su odabrale prikazati pozitivan stav prema svojoj budućnosti, što je zapravo zajedničko svim osnovnoškolskim rješenjima.

2.5.4. Analiza grafičkih organizatora srednjoškolskih učenica

Iz priloženih grafičkih organizatora (Slika 12, Slika 13, Slika 14) koje su učenice srednje škole radile kao pripremni zadatak prije snimanja videouradaka mogu se iščitati zanimljivi podaci, kako usmjereni u pozitivnom svjetlu prema budućnosti tako i u ciničnom spektru.

Većina je grafičkih organizatora podijeljena na dvije glavne grane koje razdvajaju osobnu i „svjetsku“ budućnost (Slika 12, Slika 13, Slika 14), dok je treći organiziran na drugačiji način koji više nalikuje na listu ili bilješku.

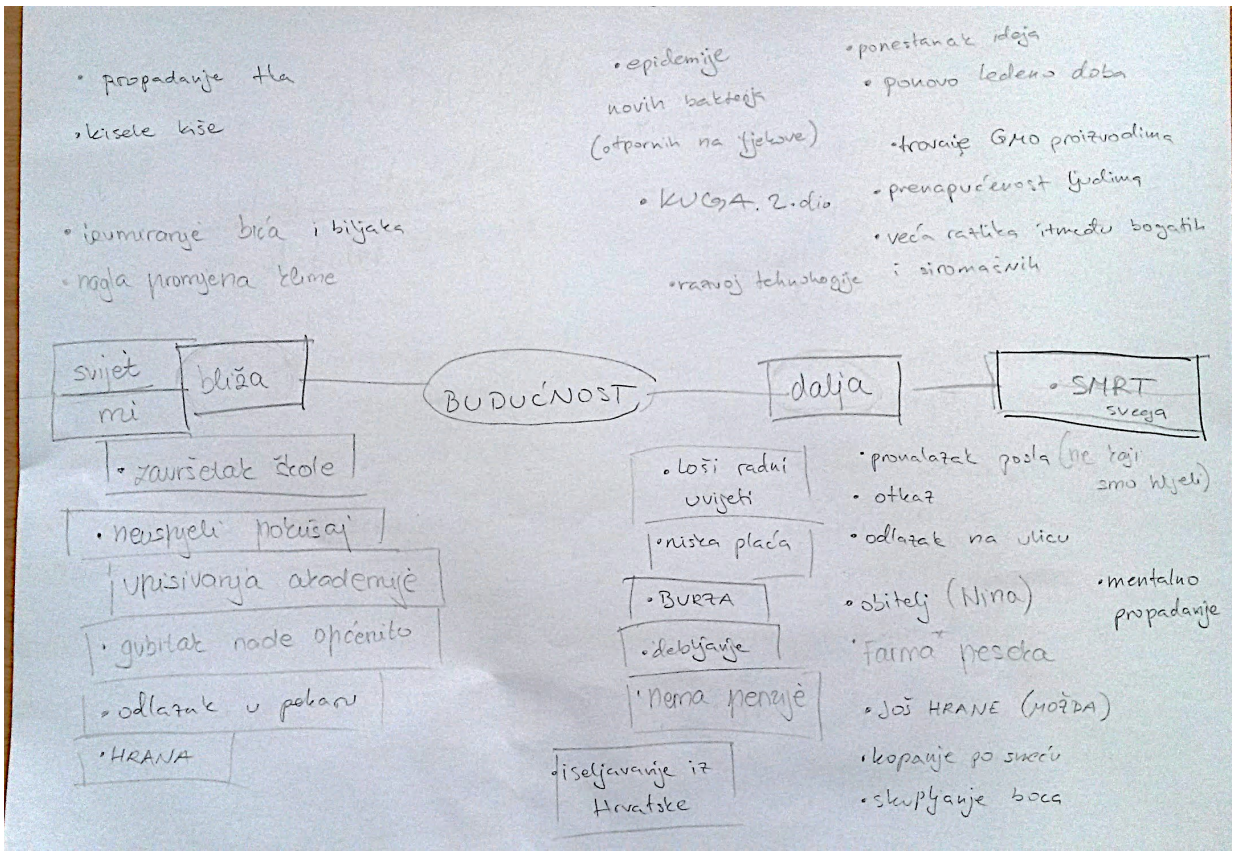

Slika 12

Prvi priloženi grafički organizator (Slika 12) kreće od središnjeg pojma „budućnosti“ te se nastavlja na lijevoj strani papira prema „bližoj budućnosti“. Ta je bliža budućnost zatim ponovno podijeljena na „svijet“ i „mi“. Pod rubrikom „mi“ nalaze se pojmovi poput *završetak škole*, *neuspjeli pokušaji upisivanja akademije*, *gubitak nade općenito* i pojmovi vrlo bliske budućnosti *odlazak u pekaru* i *HRANA*. Iznad rubrike koja je sažimala osobnu blisku budućnost, nalazi se grupacija potpojma „svjetske“ bliske budućnosti. U njoj se nalaze pojmovi poput *propadanje tla*, *kisele kiše*, *izumiranje bića i biljaka* te *nagla promjena klime*. Spominjanje ekoloških katastrofa i utjecaja industrije na

Zemlju prisutno je kod svih učenica. U Slici 12 se također pod „svjetskom“ budućnosti, koja se pak dalje grana u pojam „SMRT svega“, nalaze natuknice poput e*pidemije novih bakterija (otporne na lijekove)*, *kuga 2.dio*, *trovanje GMO proizvodima*, *prenapučenost ljudima*, *ponovno ledeno doba*. U studiji Mirjane Ule i Andreje Živoder[28] vidimo da podaci iz 2008. godine pokazuju kako su ekološki problemi nešto što je prilično zabrinjavalo 43,4% ispitanika te treći po redu faktor zabrinutosti.[29] Današnja bi komparacija vjerojatno navodila još veći postotak, što ukazuje kako na sve veću ekološku svijest mladih tako i na sve primjetnije pokazatelje opravdanosti strahova u njihovoj i svjetskoj svakodnevici. Druga kategorija brige izražena u grafičkim organizatorima je briga o pronalasku posla. Na Slici 12, pod oznakom „dalje budućnosti“ vide se natuknice *pronalazak posla (ne koji smo htjeli*), *otkaz*, *odlazak na ulicu*, *kopanje po smeću*, *skupljanje boca* i zaokružene bilješke *loši radni uvjeti*, *niska plaća*, *BURZA*, *nema penzije* i *iseljavanje iz Hrvatske*.

Što se tiče osobnog spektra, on je izražen na sljedeći način: na Slici 12, pod grupacijom „dalje budućnosti“, navedene su sljedeće bilješke: *obitelj (Nina)*, koja se odnosi na prijateljstvo između učenice koja je pisala mapu i njene prijateljice, zatim „*farma*“ *peseka*, *debljanje*, *ponestanak ideja* i *mentalno propadanje*. U ovoj mentalnoj mapi (Slika 12) više je pažnje posvećeno „izvanjskoj“ budućnosti nego osobnoj.

[28] Ule, M., Živoder, A. *Student youth in Slovenia: In search of a future*. Faculty of Social Sciences University of Ljubljana, 2012, str. 320.

[29] „Prvi po rasprostranjenosti je neravnomjerna raspodjela bogatstava u Sloveniji sa 53.5% visoke razine zabrinutosti, drugi je nezaposlenost sa 44.3% visoke razine zabrinutosti. Slijede ih neimaština (36.7%), nemogućnost posjedovanja vlastitog doma (36.6%), samoća (27.7%) i bolest (25.0%). Također, u drugom se grafu na stranici 321. navodi kako je drugi najrasprostranjeniji razlog za nezadovoljstvo kod studenata upravo mogućnost zaposlenja, sa 78.5% u 1995. godini i sa postotkom od 67.7% 2008. godine.“ Ule, M., Živoder, A. *Student youth in Slovenia: In search of a future*. Faculty of Social Sciences University of Ljubljana, 2012.

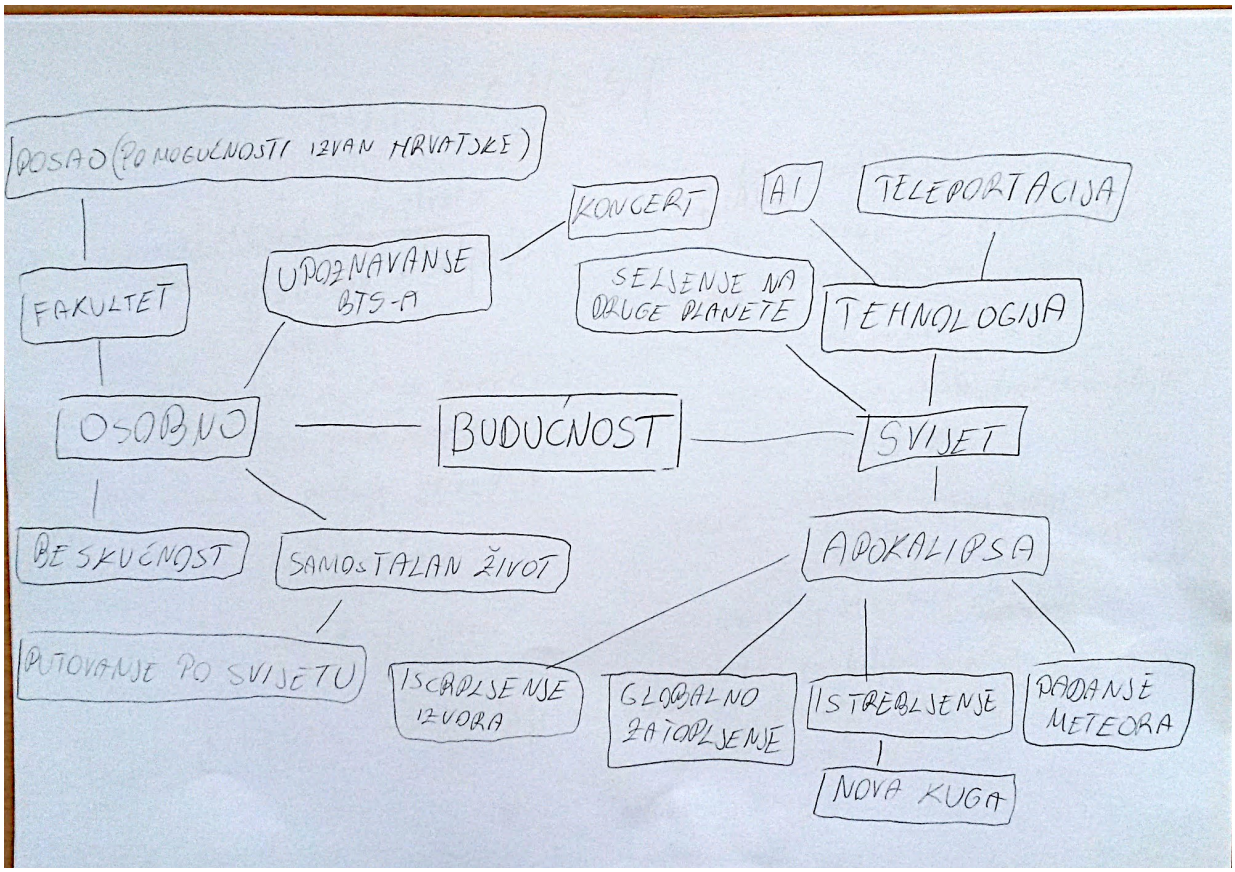

Slika 13

Na Slici 13 učenice su granu „svjetske budućnosti“ podijelile na „apokalipsu“ i „tehnologiju“ (*AI*, *teleportacija*) i na međugranu „seljenje na druge planete“. Pod „apokalipsom“ navedeni su razlozi *iscrpljenje izvora*, *globalno zatopljenje*, *istrebljenje* koji se nastavlja na *nova kuga* i posljednje *padanje meteora*. Učenice su u grafičkom organizatoru navedenom kao Slika 13 kraće obrazložile brigu vezanu za posao (za koji se nadaju da će ga pronaći izvan Hrvatske) navodeći je samo nadovezanu za riječ *fakultet*, koja se nastavlja na grane osobne budućnosti. Izrazile su ju indirektnije, također kroz riječ *beskućnost*. Na Slici 13, u grani „bliske osobne budućnosti“, navedeno je *upoznavanje BTS-a* (popularni boy band K-pop žanra) na što se nadovezuje riječ *koncert* i, kao druga grana nadovezana za udaljeniju osobnu budućnost *samostalan život*, odnosno *putovanje po svijetu*. U ovom grafičkom organizatoru nisu izražene brige oko upisivanja likovne akademije, oko izgleda i oko ljubavi.

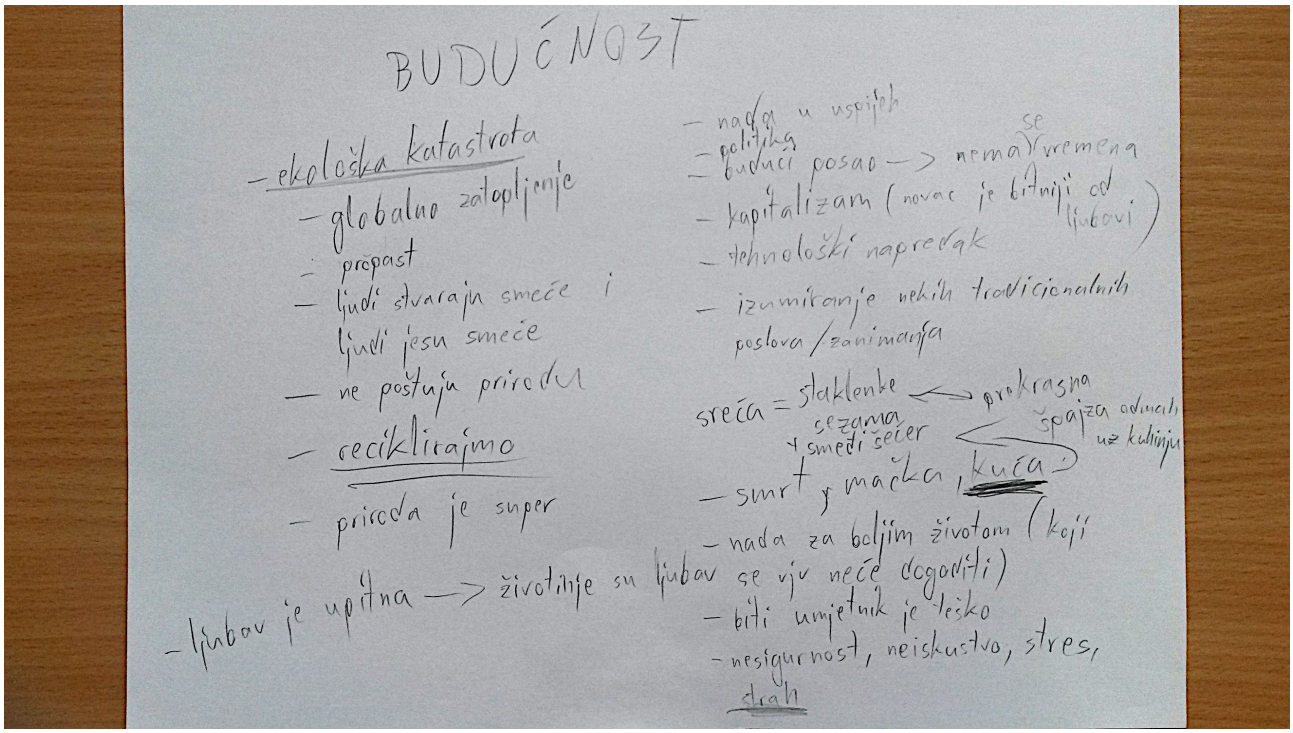

Slika 14

Na posljednjem primjeru (Slika 14) primjećuje se opširnije obrazlaganje osobnog spektra *ljubav je upitna → životinje su ljubav*, *nesigurnost, neiskustvo, stres, strah* (dva puta podcrtani), *sreća = staklenke sezama + smeđi šećer ↔ prekrasna špajza odmah uz kuhinju → smrt, mačka, kuća* i posljednje *nada za boljim životom (koji se vjerojatno neće dogoditi)*. Nisu izražene brige oko izgleda ili oko upisa akademije. U ovom grafičkom organizatoru (Slika 14) nalazi se jedan cijeli stupac naslovljen *ekološka katastrofa* u kojem su nabrojene razne posljedice i emotivni stavovi o ljudskom zagađenju: *globalno zatopljenje*, *propast*, *ljudi stvaraju smeće i ljudi jesu smeće*, *ne poštuju prirodu*, zatim dvaput podcrtani *reciklirajmo* i posljednji *priroda je super*. Vidimo malo opširnije natuknice različitih emotivnih tonova, krenuvši od *nada u uspjeh* do *budući posao → nema se vremena*» *izumiranje nekih tradicionalnih poslova/zanimanja*, *biti umjetnik je teško*» U studiji provedenoj u Sloveniji podaci iz 2008. godine pokazuju da su se brige studenata okrenule od osobnih do nezaposlenosti i ekoloških problema.[30]

[30] „Naime, ono što najviše zabrinjava studente u pogledu budućnosti su zapravo socijalni problemi - sve veće socijalne razlike, strah od nezaposlenosti, kao i ekološka zabrinutost. Ovo je prilično važno otkriće, jer su prethodna istraživanja mladih pokazala snažnu orijentaciju na osobne probleme. Ipak, obje ove glavne brige mogu se brzo pretvoriti u osobne probleme, što ukazuje na opći osjećaj osobne ranjivosti.“ Ule, M., Živoder, A. *Student youth in Slovenia: In search of a future*. Faculty of Social Sciences University of Ljubljana, 2012, str. 321.

2.5.5. Analiza videouradaka srednjoškolskih učenica

Zajednička izražajna karakteristika videa učenica srednje škole bila je prisutnost ironije kroz koju su kanalizirale iskrene odgovore. Valja spomenuti kako su učenice također bile svjesne prisutnosti drugih, što je utjecalo na njihovo izražavanje u videima. Zadatku su pristupile većinom zaista kako su osjećale, direktno i bez korištenja analogija, metafora ili drugih posrednih načina izražavanja. Grafički organizatori na temu budućnosti dali su im dobru podlogu za promišljanje sadržaja i toga što žele poručiti verziji sebe iz budućnosti, ali mogle su se više iskazati oko poticanja nelinearnog razmišljanja. Nekoliko njih pripremilo je scenarij toga što žele izgovoriti prije snimanja njihovog uratka usmjerenog prema „vlastitom ja“ u budućnosti. Oblikovanje samih videa pokazalo je njihovu upućenost u suvremene forme snimanja na društvenim mrežama poput vloga te kompleksniju formu snimanja u kojoj je bilo očito da promišljaju i o nekoj formi postprodukcije (pauziranje snimanja i brza izmjena kadrova kako bi se slike različitih detalja škole nizale u gledanju konačnog videa ili montaža snimaka s putovanja u Italiju te koncerta njihovog najdražeg benda te ubacivanje teksta u video).

U videima u kojima su učenice isticale najdraža iskustva iz škole očitovala su se različita tumačenja. Dvije su učenice išle snimati pogled kroz učionicu, kako bi izrazile ljubav prema prostoru u kojemu se nalaze te cjelokupnoj atmosferi škole, ali bez verbalnih komentara. Jedna je učenica snimala prizore iz škole (tiskanje grafika, druge učenike kako rade…) i progovorila o tome kako se pronašla u odabranom smjeru pa se nada da će ga nastaviti u visokoobrazovnoj ustanovi likovne akademije. Ona je fokus svoga videa stavila upravo na sam rad koji je iskusila tijekom školovanja. I ovdje je ton bio ironičan, ali iskren u svojoj suštini. Druga je učenica izdvojila putovanje, prijatelje te koncert njihovog najdražeg benda kao njima najdražim iskustvima tijekom školovanja, a posljednja je učenica odabrala snimati svoje prijatelje. Snimanje prijatelja zajedničko je svim učenicama koje su i verbalno izrazile koliko im je upravo društvo bilo od velike važnosti.

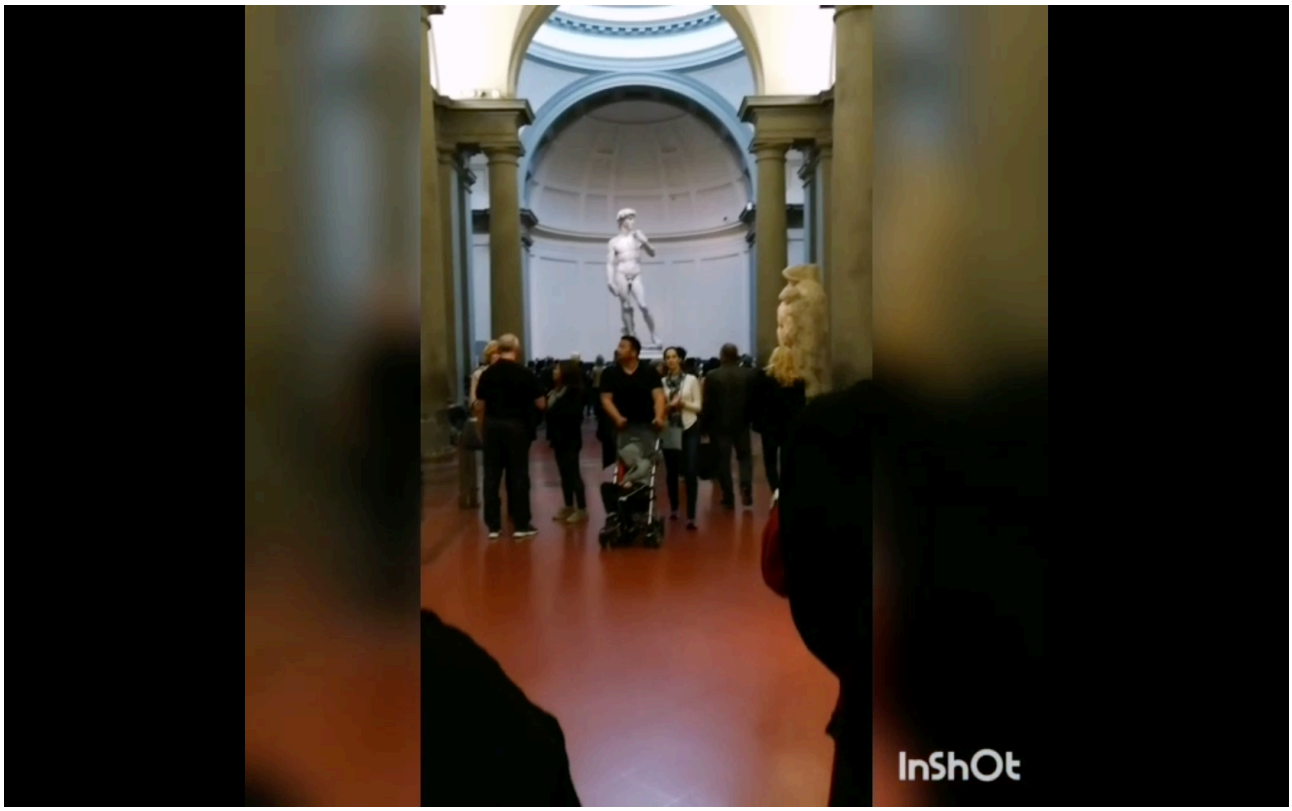

Slika 15

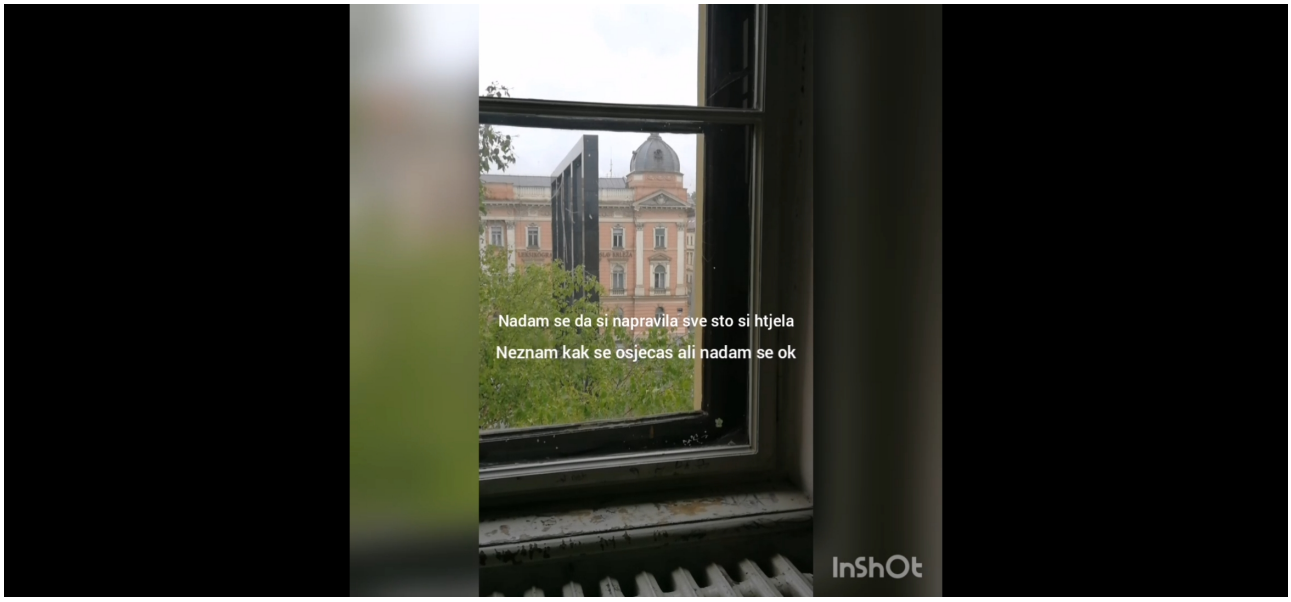

Slika 16

Zajednička karakteristika videouradaka ove učenice (Slika 15, Slika 16) je izbor nekorištenja naracije glasom, zatim zamagljena pozadina i montaža u aplikaciji InShot. U zadatku u kojemu su trebale izdvojiti njihova najdraža iskustva iz škole (Slika 15), učenica je odabrala prikazati prizore s njihovog maturalnog putovanja u Firenzu, od posjećivanja kulturnih znamenitosti do slobodnih trenutaka između vodstava. Zatim, prikazana je snimka jednog događaja u razredu gdje se vidi kako učenice pokušavaju otvoriti staklenu bocu, nakon čega slijedi prizor iz „sadašnjosti“, snimljen tijekom

izvođenja istraživanja. Učenica je htjela istaknuti druge učenice u njenoj grupi i učionicu predmeta Ilustracija. Nakon školskih prizora, odabrana je snimka proslave s prijateljicama (možda je u pitanju novogodišnja proslava) koju slijedi snimka s koncerta korejskog benda BTS. Većina je prizora snimljena u vertikalnom formatu tipičnim za mobitel i društvene mreže. Videomontaža, posljedično i naracija, jednostavne je prirode, snimke su u logičnom, sistematičnom linearnom slijedu. Između prizora (koji su zadržani u originalnom, grafički neobrađenom obliku) nisu iskorištene tranzicije. Učenica je uspješno izvela svoju zamisao, prikazala je svoja najdraža sjećanja tijekom pretposljednje godine svog srednjoškolskog obrazovanja. Rješenje nije neočekivano, ali je jasno, u njemu nisu iskorišteni posredni načini komunikacije. U videu koji se bavi budućnošću (Slika 16) pojavio se novi element u odnosu na video o prošlosti: tekst. Učenica putem teksta razgovara sa svojim budućim Ja. Između pojavljivanja prizora i daljnjeg teksta postoji određena pauza koja dobro uvodi gledatelja u naraciju videa jer mu dopušta nesmetano upijanje slike i riječi. Ton uratka je suptilno pozitivan (Slika 18), ispunjen nadom i povjerenjem u sebe („Nadam se da si napravila sve što si htjela“, „Nadam se da si se odselila i putovala“, „Nadam se da imaš posao koji si uvijek htjela imati“, „Nadam se da si ponovno otišla na koncert BTS-a“, „Nemam ti ništa više za reći pošto znam da znaš točno uvijek što želiš tako da…Samo radi što hoćeš“). Riječi su uklopljene na raznim fotografijama koje prikazuju ono o čemu piše (npr. tekst o poslu stavljen je u odnos s fotografijom skica za lik lutke (Slika 17)). Ideja je jasno izvedena, naracija je razumljiva i u direktnoj komunikaciji sa svojim budućim Ja, bez korištenja ičeg eksperimentalnog. Jedini vodoravno položeni kadar nalazi se na samom kraju videa (Slika 18), što naglašava ispisani tekst i njegovu glavnu misao.

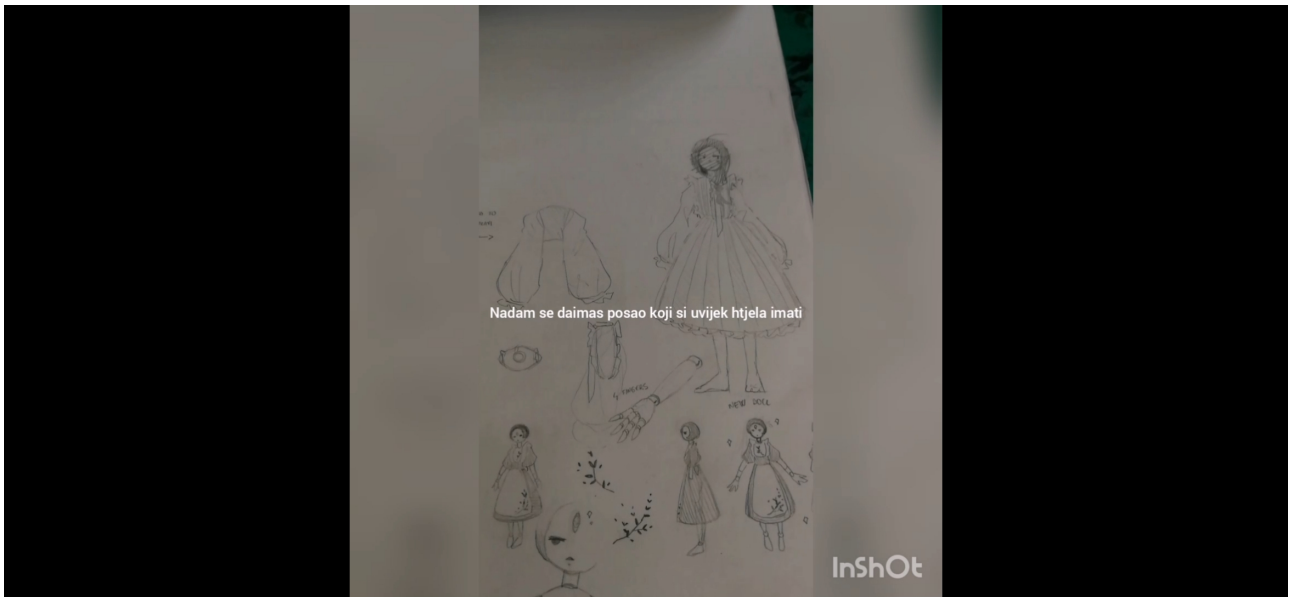

Slika 17

Slika 18

Slika 19

U videu iz kojeg je izveden stil na Slici 19, prvenstveno primjećujemo korištenje različitih smjerova snimanja. Video počinje u vertikalnom formatu, zatim je kamera okrenuta vodoravno, što ukazuje na nekorištenje mogućnosti montaže i postprodukcije. Učenica je, kako bi s jednog kadra prešla na drugi, pauzirala snimanje i ponovno ga pokretala u trenutku kada bi stigla na novu lokaciju. Video je snimljen dokumentaristički i malo je dužeg trajanja nego ostali (4 minute), nema naraciju i objašnjenja (samo poneki komentar) te u se njemu niže velik broj različitih prizora iz škole. Počevši sa svojim prijateljicama iz grafičarske grupe, video se nastavlja izvan grafičarskog odsjeka (kamera je u pokretu, snima „u prvom licu“) i prikazuje drugu učenicu kako snima isti zadatak. Učenica se okrene i napravi šaljivu pozu na što učenica koja snima komentira kako joj je to najdraži dio videa.

Sljedeći je prizor krupni plan, horizontalno kretanje kamere po maketi za zimsku scenografiju, nakon čega slijede prizori drugih učenika i radova po grafičkom odjelu. Kamera je gotovo uvijek u pokretu, ali s velikom pažnjom za detalje koji su često fotografirani (naslagani papiri, maketa, radovi, biljke, cvijeće, knjige, ostavljena jakna na stolu, crteži i fotografije zalijepljene po ormariću u kojemu učenica drži stvari). Učenica je spontano pristupila zadatku, bez previše krutog plana, što joj je omogućilo da se poigra ambijentom i iskoristi njegove specifičnosti – npr. u jednom je momentu iskorištena rupa u vratima kako bi se snimio voajeristički kadar u kojemu iz te rupe gleda u hodnik. Video završava ponovno s prijateljicama sa početka snimanja, u njihovoj klasi za Ilustraciju, s duhovitim komentarima i međusobnom šalom. Snimanje različitih detalja u prostoru daje suptilno romantičarski ton uratku i iz njih se može osjetiti toplina prema vremenu provedenom u školskim hodnicima. Naracija je podređena prostoru kao što je to i izbor prizora koji je jednako nasumičan koliko i izražava „otisak prostora u umu učenice“. Video prikazuje sve na čemu bi oko odmorilo. Ideja je uspješno vizualizirana, ali nisu korišteni kompleksni posredni načini komuniciranja onog što se željelo izraziti.

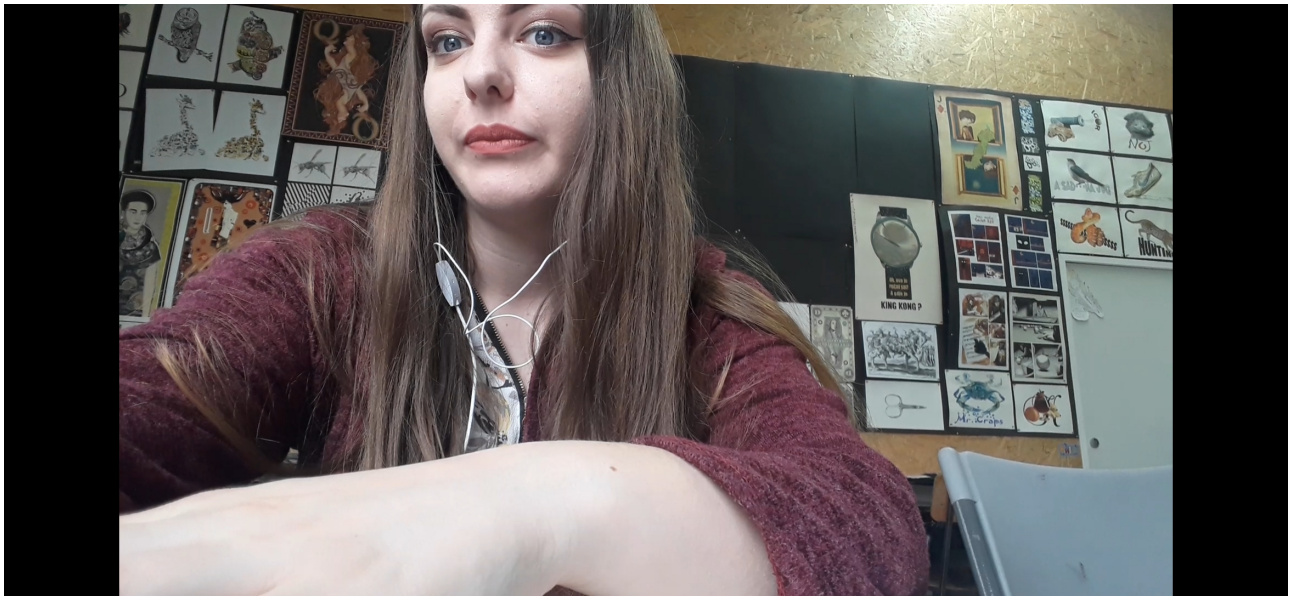

Slika 20

Video ove učenice usmjeren je prema „budućem Ja“. U videu je primijenjen način snimanja koji podsjeća na suvremene forme prisutne na društvenim mrežama. Video počinje na duhovit način, bliskim kratkim kadrovima grimasa i poziranja s drugom učenicom. Kadrovi traju nekoliko sekundi (nije iskorištena naknadna montaža snimke nego je video zaustavljen između različitih kadrova) i izmjenjuje se vertikalni i vodoravni način snimanja koji se zatim stabiliziraju u jednom. Mobitel je, tijekom učeničinog pričanja samoj sebi, vodoravno položen na stol, a kadar je isti tijekom cijelog snimanja. Njene su prve riječi šaljivog tona „Može li život biti ljepši? ...ne.“ U sljedećim je prizorima

vidljiv utjecaj prisutnosti drugih, zbog kojega je učenici bilo malo neugodno. Ipak, prebrodila je nelagodu i nastavila snimati, opuštajući samu sebe šaleći se s prijateljicama. Prvi komentar izražava brigu o njenoj trenutačnoj neodgovornosti prema vlastitom životu, nakon čega je promotrila situaciju iz druge perspektive i pričala kako će joj vjerojatno u budućnosti nedostajati trenutni period koji proživljava: „Vjerujem da ću se jednoga dana htjeti izlupati zbog svega što radim sada, odnosno što ne radim sada, ali vjerujem i da ću žaliti za tim koliko je život sada bio lijep.“ Nakon tih par rečenica slijedi tišina i zaustavljanje videa koji se zatim nastavlja planski, s papirom u ruci na kojemu su ispisane daljnje izjave. Kadar je nakon osmišljavanja plana govora drugačiji i pozitivnijeg tona: prijašnji je bio iz žablje perspektive, dok je u nastavku videa rakurs u razini očiju promatrača: učenica drži mobitel u ruci i gleda u kameru, dok je prije izbjegavala kontakt. U snimanju je očita promjena: odluka davanja šanse zadatku, od početne nevoljkosti do iskrene, iako malo bojažljive, izjave. Prva je primjedba povezana s izgledom i nadom da će biti „bolje nego sada“, nakon čega učenica izražava nadu za uspjehom i za ostajanjem u kontaktu s prijateljima. Učenica zatim izražava nadu za napredovanjem u crtanju i u svemu što joj je sada važno te želju za psom. Slijedi introspektivna izjava „Nadam se da si puno optimističnija osoba nego što si (što sam?!) sada bila“, još jedan pogled prema papiru i video završava. Iz neverbalne komunikacije i načina govora (koji je pomalo ubrzan) vidljivo je da je nedostatak osobnog prostora u učionici bio smetnja za ovu učenicu. Iako je nevoljko započela i tijekom cijelog snimanja bila vrlo svjesna prisutnosti drugih, uspjela je prebroditi nelagodu i iskreno se izraziti, iako u sažetom obliku. Ova je učenica pokazala dosta samosvijesti i introspekcije, jednako koliko i ironije, u komentiranju života i njegove percepcije. Odnos ideje i forme preoblikovao se tijekom snimanja – počela je bez plana i sa suptilnim otporom prema zadatku, no s vremenom je odlučila sustavnije pristupiti.

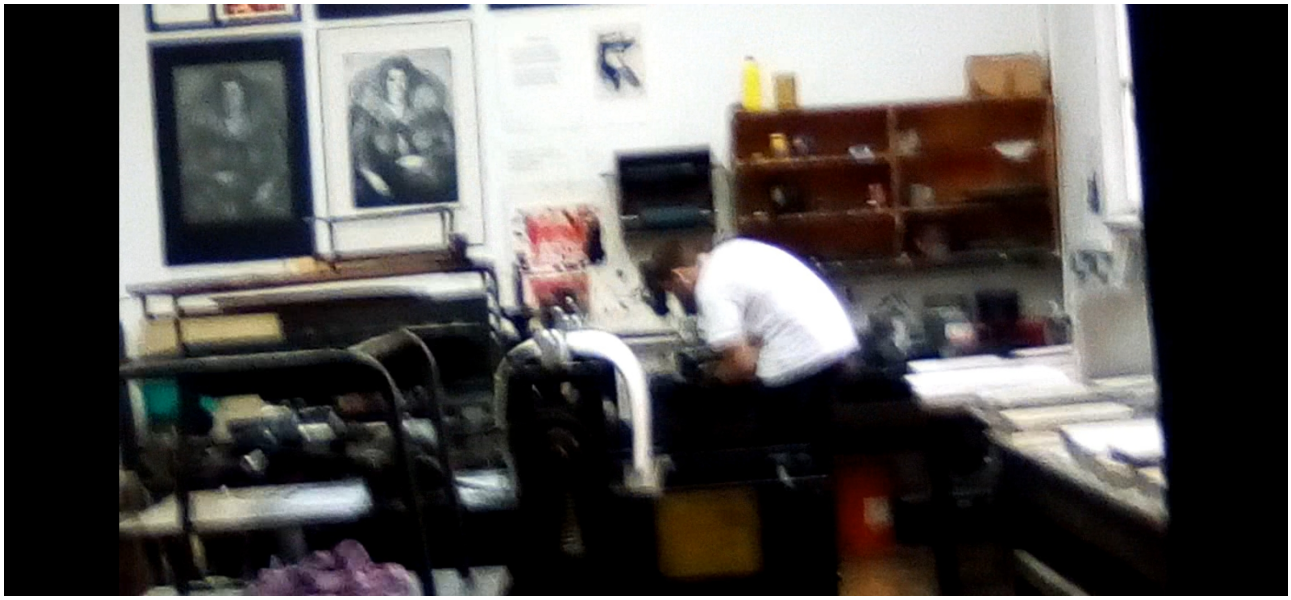

Slika 21

Kod ove učenice (Slika 21, Slika 22) najprisutniji je duhovit, ciničan, ali i vedar ton naracije. Videu koji sažima najdraža sjećanja iz srednjoškolskog perioda (Slika 21), pristupila je neplanski, spontano, dopuštajući izražavanje unutarnjeg narativa. Položaj kamere je vodoravan i nema statičnih prizora – učenica se kretala po prostoru, snimala prostor i druge učenike. Video započinje prizorom iz učionice Ilustracije, odnosno snimkama svojih prijateljica i zabavljanja s njima. Tijekom cijelog uratka učenica na duhovit način komentira očaj i beznađe postojanja. Snimanjem vanjskog okruženja škole kroz prozor govori: „Bol (…). Nema života, nema sreće!“, nakon čega se čuje tiho smijanje autorice. „Jedini spas koji možemo naći je u kavi i pekarskim proizvodima…“, govori dok snima svoje prijatelje koji također snimaju ovaj zadatak. Nakon kratkog pauziranja, snimka se nastavlja prikazujući druge učenike kako rade na pripremi za tisak. „Rad koji nikad ne prestaje…Bol koja nikad ne prestaje…Samoća, nikad ne izgara…Jedinu utjehu koju možemo naći je gledanje drugih kako rade, i osjećati se inspirirano, a ne deprimirano.“ Slijedi još jedno pauziranje nakon kojega su snimljene biljke: „Ove biljke ne umiru, kao moja nada i volja, za bilo čime…Idemo tamo gdje pripadam, na wc i u smeću.“ Nakon svake izjave čuje se tihi smijeh. Video se nakon prizora wc školjke nastavlja na hodnik odsjeka i vraćanje u razred uz susret s drugom učenicom. Nisu iskorištene mogućnosti montaže i same snimke su dosta nestabilne i u konstantnom pokretu, no u ovom se uratku svjesno koristi humor u naraciji i analogija (uspoređivanje biljaka i nade, tumačenje promatranja tuđeg rada) s određenim lirskim tonom (koji je prisutan i u videu iz kojeg je izvedena Slika 22). Iako možda šale nisu najpromišljenije i vjerojatno služe kao svojevrsni *go to* mehanizam, očituje se potreba za kompleksnijim izražavanjem i želja za stvaranjem priče. Učenica nije odabrala pričati o svojim prijateljima ili iskustvima, već je odvojila iskren dio njene sadašnjosti, svijesti i osjećaja baš takvih kakvi jesu.

Slika 22

Uradak usmjeren prema „budućem Ja“ (Slika 22) započinje smješkanjem prema kameri tijekom hoda kroz hodnik do odabranog mjesta. Učenica je odlučila pronaći miran kutak za snimanje (to joj je bilo dosta važno, s obzirom na to da je i tijekom snimanja pazila hoće li netko doći i hoće li netko čuti što priča), blizu biljaka koje je snimala u prethodnom videu (Slika 21). Duhovitost je ponovno prisutna u komunikaciji i izjavama. Učenica uz pomoć humora lakše, ali i izražajnije prenosi svoju poruku. U samom videu izrazila je nade za pronalaženjem sreće, stvaranjem obitelji i neopterećivanjem nebitnim stvarima. Nakon izjave „Život donosi mnoge uspone i padove, ja se nadam da si ih uspjela sve prebroditi.“ učenica je izrazila želju za iseljavanjem iz Hrvatske i pronalaženjem posla izvan zemlje te za poboljšanjem životnog standarda u Hrvatskoj („Nadam se da plaće više nisu tako niske, da ima više posla.“) Na kraju videa je uz pozdrav uputila želju za boljim izgledom, što je izgovoreno s dozom samosvijesti, odnosno šalom na svoj račun. Snimanje je spontano, mobitel je u ruci i snima se izbliza prednjom kamerom. Odnos ideje i forme je solidan, učenica je napravila ono što je zamislila, razgovarala je jasno, jednostavno i sveobuhvatno. Učenica je koristila humor kao medij za suočavanje s istinom, a da ona ne postane previše strašna i direktna.

Slika 23

Ova je učenica (Slika 23, Slika 24) svjesno, planski i vrlo jasno izvršila zadatak. Za svoj video sjećanja (Slika 23) iskoristila je verbalnu naraciju koju je prvotno isplanirala u scenariju na papiru kojim se služila tijekom snimanja. Zbog izjavnog tona kojim su izrečene riječi, video poprima duhovit, emisijski, dokumentaristički prizvuk. Video je kratak, bez montaže, snimljen u jednom vertikalnom kadru. Naracija je provedena dosljedno, opisan je proces upisa na grafički odjel. Ovaj

video jedna je od jasnijih predodžbi toga što i kako se nešto želi reći. Odnos riječi i slike je planiran i dobro izveden – slike prate riječi. Učenica je izrekla sve što je htjela, napravila je scenarij i izvela ga. Nisu iskorištene mogućnosti montaže ili posrednih načina komuniciranja.

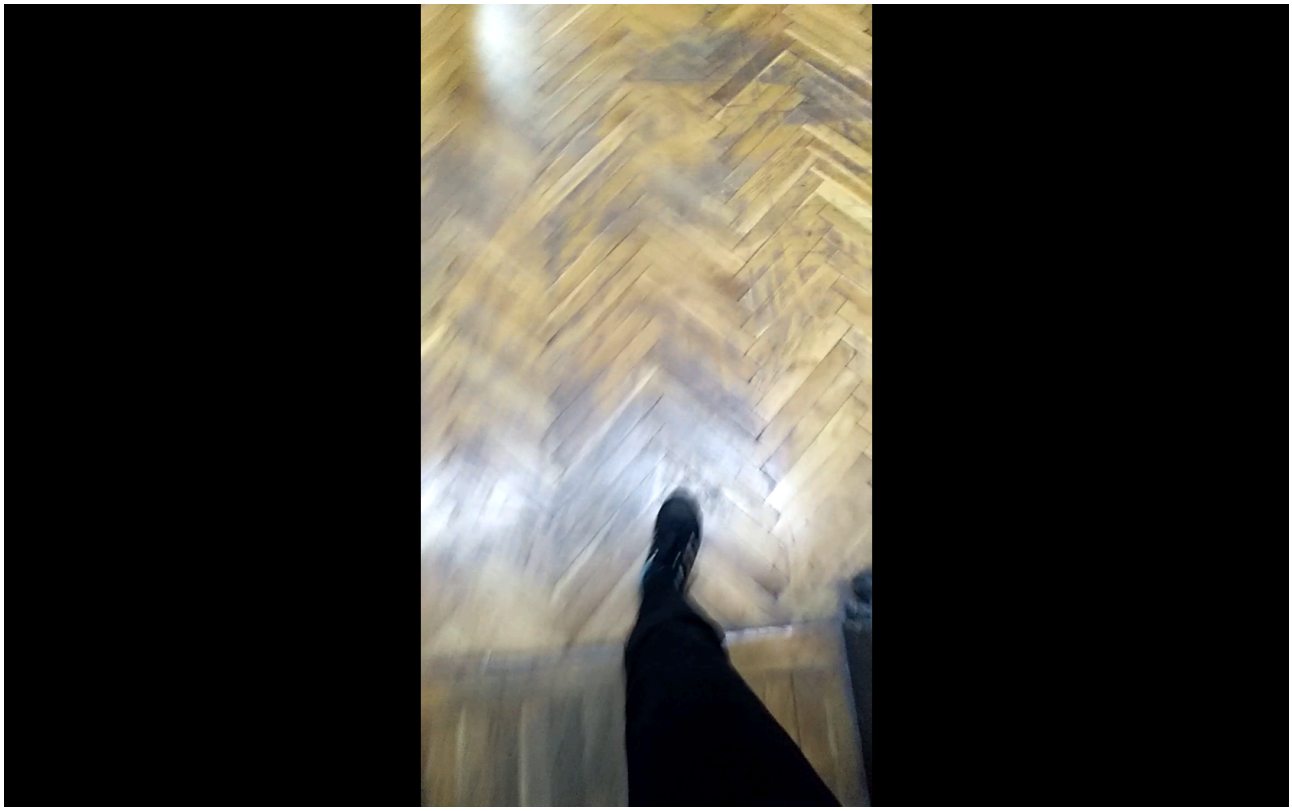

Slika 24

Sličan pristup vidljiv je i u sljedećem videu koji se bavi budućnošću (Slika 25). Naracija, odnosno glas učenice, dolazi izvan kadra, ne vidimo njeno lice ni u jednom trenutku. Uradak je snimljen u jednom kadru, usmjeren je prema prozoru i vrlo je kratak (0:36 sekundi). U njemu se učenica ponovno izražavala vrlo jasno, izjavno te je stoga sve imalo duhovit prizvuk, što se može i čuti u samoj snimci, s obzirom da su njene izjave prouzročile iskreni smijeh drugih učenica. U šali su komentirale njenu starost i htijenje da nauči sve koreografije njenog najdražeg benda (BTS, prisutan i u grafičkom organizatoru). Na početku samog videa učenica je također odglumila jedan dio nečega, vjerojatno neke emisije koju jako voli, i pitala je „buduće Ja“ sjeća li se toga. Na samom kraju izrazila je nadu da nije propala i da radi nešto što voli te se zapitala je li njen ljubimac još živ. Iako rješenje nije izlazilo iz uobičajenog okvira, isplanirano je i izvedeno kako je učenica zamislila. Nisu iskorištene mogućnosti montaže.

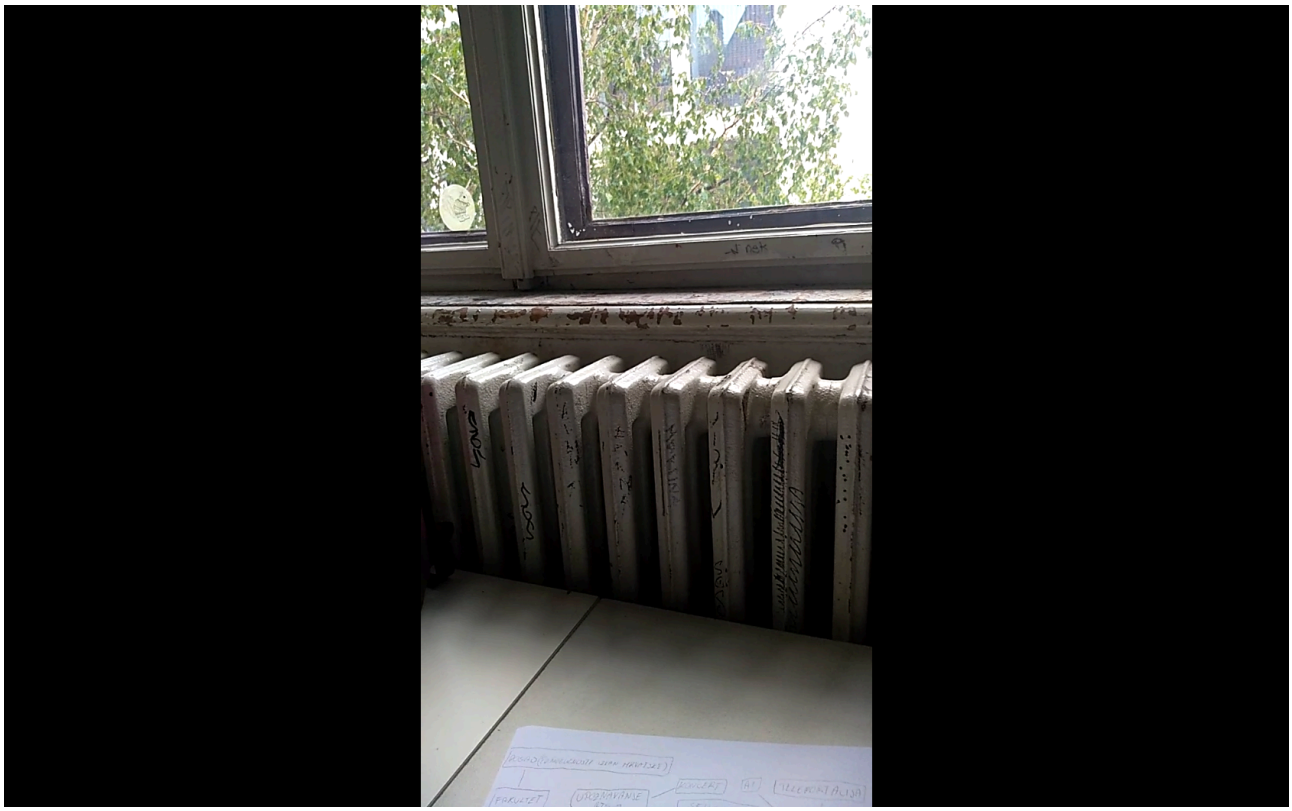

Slika 25

2.6. Rasprava

U koncentraciji i suradnji učenika veliku ulogu ima činjenica da su satovi u osnovnoj školi odrađeni na samom kraju nastavne godine. Zajednička reakcija svih učenika, kako mlađeg tako i starijeg uzrasta, prvo je bilo čuđenje, a zatim relativno pozitivna reakcija (pogotovo na snimanje videa). Zadatak stripa zbunio je učenike/ce i na osnovnoškolskoj i na srednjoškolskoj razini, unatoč uvodnom dijelu nastave koji je trebao učiniti pojmove i paradigme same nastave manje hermetičnima. Iz te reakcije i iz izvedenih likovnih radova iščitava se da učenici nisu naviknuti upustiti se u suštinsku introspekciju u školskom okruženju. Na temelju empirijskog dijela ovog istraživanja, rezultati kojima se može ogovoriti na prvo istraživačko pitanje (*Kako je primjenom analogije moguće potaknuti kreativnost, izražavanje i samoostvarivanje učenika?*) potvrđuju kako je internalizacija same metode prvobitni uvjet njezine korisnosti. Naravno, zbog neiskustva samog istraživača i kratkog vremenskog perioda u kojemu se odvilo ispitivanje ovih pretpostavki, internalizacija nije bila moguća u tolikoj mjeri. Opetovanjem korištenih metoda, učenici i sam učitelj/nastavnik mogli bi dublje i promišljenije ući u analošku metodu. Kada bi pravila igre bila internalizirana, proširile bi se mogućnosti introspekcije.

Češća, svjesnija upotreba naracije i analogije kao metode omogućile bi šire promišljanje izražajnih, analitičkih mogućnosti samih učenika. Kako bi bili svjesni njihove koristi, trebalo bi im se omogućiti

vrijeme eksperimentiranja tim metodama bez određenog cilja kao što je npr. ocjena. Ključ oslobađanja učenika od shema nalazi se upravo u njihovom djelovanju u praksi i u suočavanju sa zadacima koji su precizno i primjereno osmišljeni. Jedan od temelja poticanja kreativnosti i izražavanja nalazi se u dobrom metodičkom temelju svakog zadatka. Kako bi zadaci za učenike prvenstveno bili uzbudljivi i poticajni, treba ih pažljivo konstruirati. Zadatak treba biti povezan s njihovim svijetom i svakodnevicom, no bez previše krutih okvira koji bi ih naveli na razmišljanje da postoji „točno rješenje". Likovni zadatak, upravo zbog prirode umjetnosti kao takve, omogućava samoostvarivanje. Zadovoljstvo zbog ostvarenja vlastite zamisli omogućava upravo stvarniji doživljaj vlastitog bića. Kada je kreirani objekt izveden i kada postoji u fizičkom svijetu, učenik vidi uspješno utjelovljenje njegovog intelekta. Osmišljavanjem iskrenih narativnih konstrukcija ili pak korištenjem analogije učenik ostvaruje svoju metafiziku. Spoznavanjem te činjenice učenik usvaja osjećaj sposobnosti ostvarivanja svojih htijenja. Svaki odrađeni zadatak omogućio je dobar temeljni uvid u psihu pojedinca, a kroz usporedbu srednjoškolskih i osnovnoškolskih rješenja očituju se i različiti prioriteti te promišljanja iste tematike, ali i njihove sličnosti. U odnosu na osnovnoškolska rješenja vidljivo je veće iskustvo srednjoškolaca, pogotovo u umjetničkoj školi, u osmišljavanju priča i dopuštanju veće zaigranosti u odabiranju likova, stila te u tumačenju stripovskog zadatka. U snimanju videa su pak osnovnoškolci ponudili alternativnija i zaigranija rješenja, iako je utjecaja sigurno imalo i to što su se odlučili na snimanje u grupama umjesto samostalno.

Rezultati kojima se odgovorilo na drugo istraživačko pitanje (*Kako primjena analogije i naracije potiče introspekciju?*) pokazali su da je, u školskom kontekstu, usmjerenje učenika prema introspekciji trenutačno manjkavo, ali ostvarivo kroz opetovanje primijenjenih metoda i osvještavanje njihove korisnosti.

Uvodni zadatak u osnovnoj školi, u kojemu se tražilo od učenika da nadopune tekstom određene ponuđene ilustracije, bio je odrađen bez volje učenika za sudjelovanjem, kako u rješavanju tako i u predstavljanju svojih rješenja. Rješenja koja su ponudili bila su prvoloptaška i nepromišljena, u skladu s neurednom atmosferom koja je vladala razredom u tom trenutku. Iz stripova se može iščitati nedostatak jasne vizije naspram vrlina i razvitka vlastitog ja. Možda je zadatak trebao biti predstavljen tako da je moment jedinstvenosti bio istaknutiji, možda bi bilo bolje da se pretpostavka stripa izrazila pitanjem „Što isključivo ja kao pojedinac (i nitko drugi) mogu donijeti na svijet?" te da se to potkrijepilo uvodom o vrlinama. Ta je reakcija potvrdila nezainteresiranost za vizualno i jezično izražavanje. Zanimljivo je bilo promatrati kako su učenice starijeg uzrasta kao svoj uzor odabrale člana vlastite obitelji (mama, sestra) dok su učenici osmog razreda odabrali manje konkretne primjere poput nogometaša ili čak boga. Razlika je bila to što su priče osnovnoškolskih učenika bile izražene kroz prikaz stvarnog svijeta (u svim su slučajevima nacrtani ljudi koji se kreću po poznatom prostoru

grada, sobe, škole, dvorane itd) dok je većina učenica srednje škole odabrala indirektno utjelovljenje tih principa (motiv ptice, motiv biljke). Ponavljanjem introspekcijskog principa (potaknutog i uvođenog pomoću narativnih zadataka ili pomoću osmišljavanja analogija) potaknulo bi učenike da sebe preispituju na dubljoj razini te da uoče suštinsku važnost upravljanja izražavanjem. Izražavanje zamisli rezultat je procesa introspekcije, kako pomoću svjesnog konstruiranja likovnog rješenja tako i pomoću intuitivne ekspresije. Stalnim omogućavanjem autentičnog izražavanja učenik može naučiti imati povjerenja u to da je njegovo mišljenje, odnosno njegov izričaj mišljenja, uistinu važno, smisleno. Vladanjem alatima izražavanja, učenik može osjetiti suštinsku znatiželju prema pronicanju u vlastitu percepciju. Posljedično, htjet će to ponoviti. Moment zbunjenosti vezan za zadatak dao je također dobar uvid u suštinsku nepovezanost koju učenici imaju s jezikom. Jezično izražavanje, kao jedna od temeljnih kompetencija, razvijena je isključivo na površnoj razini, bez omogućavanja samospoznaje i bez unutarnje motivacije za istraživanjem izražajnih mogućnosti jezika. Jezik se doživljava kao neprijatelja ili ga se pak koristi automatski. Kroz zadane zadatke učenici su razumijevali pojmove na racionalnoj razini, međutim emotivna, osobna poveznica još nedostaje, dok je izraženi tekst, pogotovo u stripu (srednjoškolski su videi ipak pokazali kompleksnije izražavanje) bio minimalan, isključivo funkcionalan. Pomoću zadataka, učenicima se omogućava doživljavanje vlastitog ja kroz svjesnost. Ovo je istraživanje pokazalo kako bi se upravo pomoću analogije i naracije mogao potaknuti prelazak doživljavanja izražajnih alata s *funkcionalnog* na *suštinsko*. Ono što se time želi reći jest da se sa „odrađivanja“ zadatka može preći na stvaran rad, kada bi alati zaista bili usvojeni u svrhu razvitka, nasuprot rada za ocjenu ili zbog prisile. Vladanjem nad vlastitim izražavanjem pojedinac može sa sigurnošću predstavljati vlastiti identitet i htijenja u društvu.

Kroz trenutni obrazovni program učenici moraju čitati lektire, pisati sastavke i učiti gramatiku, međutim ne postoji odgojna potkrijepljenost zadataka koja bi im bila jasna. Učenici nisu svjesni svrhe zadataka te ih stoga ne smatraju intrinzično važnima za svoj razvoj. Bilo bi potrebno ukazati koje se sve perspektivne mogućnosti otvaraju kroz čitanje ili smišljanje priča. Osmišljavanje narativa neophodno je za likovni zadatak (koncept, introspekcija), a poveznice jezičnog i likovnog izražavanja neodvojive su i analogne.

Jezično izražavanje srednjoškolskih učenica svakako je bilo složenije nego kod osnovnoškolskog uzrasta u ovom istraživanju, doduše zajedničko je svima bilo ponavljanje dobro poznatih fraza kojima starije generacije izražavaju stanje svijeta, odnosno Hrvatske kao zemlje. To se vidi i iz rezultata kojima se odgovara na treće istraživačko pitanje (*Kako primjena analogije i naracije potiče na aktivni pristup prema budućem životu?*). Lajtmotivi, kao što je već navedeno, bili su iseljavanje iz Hrvatske, ekološke katastrofe, gubitak nade i motivacije, financijski neuspjeh, emotivno opterećenje, tehnološki

napredak, nedostatak vremena i upitan pronalazak partnera te ljubav prema prirodi.
Tijekom razgovora o budućnosti, učenici osnovne škole izrazili su se negativno (općepoznatim floskulama), no njihovi su uradci ipak pokazali kako nisu dubinski toliko opterećeni svojom materijalnom budućnošću nego ju doživljavaju kroz apstraktni spektar, za razliku od srednjoškolaca. Njihove snimke bile su dosta vedre i projicirale su radovanje budućnosti, radost potkrijepljenu prijateljstvom i ispunjenim nadama („u budućnosti je lijepo, radit ćeš posao koji voliš“). Srednjoškolske su učenice u videima projekcije budućnosti bile dosta konkretne i realne, za razliku od stripova u kojima su koristile različite likove i zamišljene svjetove. Iz tih motiva očituje se nesigurnost današnjeg vremena zbog fokusa na ekonomiju, najveći prioritet sistemskog dijela društva. Sve to ipak je izraženo s primjesom nade i interesa. Pogotovo se u srednjoškolskim rješenjima očituje da su učenici suočeni s nesigurnim svijetom koji im ne garantira financijsku ni osobnu stabilnost, što su najviše izrazili kroz grafičke organizatore i video uratke u kojima razgovaraju sa sobom za deset godina. Upravo njihova prekontrolirana, nespontana svakodnevica (i u konačnici norme kojima su suočeni) zakida ih u stjecanju vještina poput samokontrole emocija, snalažljivosti u nepoznatim situacijama i hrabrosti za izražavanje svoje individualnosti. Ta se činjenica dobro očitovala i u reakciji svih učenika kada su bili suočeni s novom situacijom, odnosno malo drugačijim likovnim zadatkom. U tom kontekstu opetovana, svjesna primjena naracije i analogije kao metode omogućila bi učenicima indirektno i zabavno suočavanje s izazovima budućnosti i s dubinama vlastitog identiteta. Osmišljavanjem analoga ili pak priča, učenici bi mogli u sigurnom okruženju isprobati sve mogućnosti, situacije života, realnog ili imaginarnog koje bi im pale na pamet. A kada bi se metode naracije i analogije internalizirale, kao što je već navedeno, učenici bi mogli samostalno osmišljavati razne igre za poticanje introspekcije, kreativnog mišljenja, međusobnog upoznavanja itd. U osnovnoj školi učenici su tražili pomoć jedni od drugih (kopiranje tuđih rješenja), dok je u srednjoj školi vladala nevjerica oko kvalitete urađenog. Učenicama je bilo teško prihvatiti da u toliko kratkom vremenu trebaju producirati strip, mučilo ih je što će crteži biti ne toliko dobri u odnosu na to koliko bi bili nakon tjedan dana rada. To pokazuje da im je oblikovanje bilo važnije od sadržaja. Reakcije dviju učenica bile su, uz poneko negodovanje, prihvaćanje izazova. Jedna je učenica nacrtala tablu stripa koji nije zapravo imao veze sa zadatkom, no nastavljao se njen osobni rad, dok je druga učenica doživjela emotivni krah. Jedan od odgojnih ciljeva nastavnog procesa upravo je u poticanju hrabrosti i želje za isprobavanjem novih stvari. Potrebno je pažljivo promisliti oblike nastave kako bi učenici bili što samostalniji i spremni prihvatiti nove izazove; kako bi, u konačnici, maksimalno iskoristili svoj potencijal te kako se ne bi plašili izaći iz svoje sigurne zone jer bez toga se stvaran, kvalitetan rast i samoostvarenje ne mogu dogoditi. Uvjet za aktivni pristup budućem životu upravo je u povjerenju u vlastite sposobnosti snalaženja. Primjenom analogije

i naracije, učenik može zrcaliti svoje spoznaje s tuđima, može promotriti isprva nejasne koncepte ili emocije ili pak uočiti poveznice između naizgled hermetičnih svjetova, što će mu onda omogućiti stvaranje osjećaja povjerenja u samo pokušavanje. Na taj način, učeniku će biti vidljiva vrijednost izražavanja vlastitog glasa kako bi svoj život mogao oblikovati prema unutarnjim kriterijima te tako sudjelovati u stvaranju zdravijeg društva i plodnije budućnosti.

2.7. Zaključak

Ono što je ovo istraživanje definitivno potvrdilo jest da su propitana polja zanemarena u redovnoj nastavi. Kao ključan adut promjene, iskristalizirale su se ustrajnost i upornost osmišljavanja kvalitetne nastave u zadanim okvirima. Kada bi se ovo istraživanje ponovilo, oblikovanje nastavnih sati rasteretilo bi se pojedinih segmenata. Izvedeni u ovakvoj formi, pogotovo u uvodnom dijelu nastavnog sata, oni učenicima nisu dali dovoljno kvalitetnu podlogu za promišljanje. Oblikovanje uvodnih zadataka koji su obrađivali određen pojam (poput vrline ili vremenske kapsule) trebalo bi biti zaigranije i opuštenije organizirano. Pokazalo se da su najbolje metode za postizanje zainteresiranosti i koncentracije za introspekciju performativnog tipa. Smanjenjem broja uvodnih zadataka, ostavilo bi se više vremena za promišljanje o samom likovnom zadatku. Također u samom objašnjavanju aktivnosti i odgojnoj temi, stavio bi se veći, jasnije izražen naglasak na osobni pristup. Veća jasnoća bi, pogotovo u zadatku stripa, imala zasigurno bolju recepciju od strane učenika. Od ključne bi važnosti bilo omogućiti učenicima postizanje stanje imerzije i interesa naspram ponuđene teme kako bi uistinu proniknuli u introspekciju tijekom stvaranja narativa i analoga. Naracija i analogija su alati koji prirodno proširuju izražajne i receptivne mogućnosti pojedinca. Jedan od važnijih osnovnih segmenata nastavnog procesa je građenje intrinzične motivacije kod učenika. Intrinzična je motivacija uvjet kvalitetnog sudjelovanja u nastavi. Igrifikacija i fluidni stil komunikacije stvaraju veći osjećaj povjerenja i opsežnije izražavanje onoga što se želi prenijeti. Nastavni proces može i treba biti sigurno mjesto za istraživanje i isprobavanje, za građenje pojedinaca koji će biti svjesni sebe, svojih potencijala, sposobnosti i svoje slobode.

2.8. Popis literature

Bognar, L, Kragulj, S. „Odnos između kreativnosti i samoaktaizacije u sveučilišnoj nastavi“, u: *Škola, učenje i odgoj za budućnost*, Zagreb: Učiteljski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, 2011.

Bruner, J. „Life as Narrative“, u: *Social research*, vol. 71, br. 3, 2004.

Demetrio, D. *Micropedagogia, La ricerca qualitativa in educazione,* Firenza: La nuova Italia, 1992.

Dilts, R. et. al. *Neuro-Linguistic Programming: Volume I, The Study of the Structure of Subjective Experience,* California: Meta Publications, 1980.

Freud S. *Creative Writers and Day-Dreaming,* 1908.

Gardner, H. „The difficulties of school – Probable causes, Possible cures“, u: *Daedalus. Journal of the American Academy of Arts and Sciences,* vol. 119, br. 2, 1990.

Harari, Y. N. *Sapiens – Kratka povijest čovječanstva. Sapiens – A brief History of Humankind,* prev. Predrag Raos, Zagreb: Fokus Komunikacije, 2015.

Maslow, A. H. *Motivation and Personality,* New York: Harper&Row, 1970.

Mićanović, M. (ur.) „Akcijsko istraživanje i samostalnost učenika“, u: *Akcijsko istraživanje i profesionalni razvoj učitelja i nastavnika*, Zagreb: Agencija za odgoj i obrazovanje, 2011.

Rogers, C. R. *Carl Rogers on Personal Power,* New York: Delacorte Press, 1977.

Ule, M., Živoder, A. *Student youth in Slovenia: In search of a future*. Faculty of Social Sciences University of Ljubljana, 2012.

Wittgenstein, L. *Tractatus Logico-Philosophicus,* New York: Harcourt, Brace & Company, 1922.

2.9. Popis mrežnih izvora

1. American Psychological Association, Dictionary of Psychology, *https://dictionary.apa.org/ericksonian-psychotherapy ;* posjet 16.4.2021.

2. Wikipedia https://en.wikipedia.org/wiki/Telos ; posjet 24.3.2021.

3. Association for Psychological Science *https://www.psychologicalscience.org/observer/mirror-neurons-how-we-reflect-on-behavior ;* posjet 1.5.2021

2.10. Prilozi

Priložene su pripreme nastavnih sati tijekom kojih je izvedeno istraživanje.

Ime i prezime studenta: Marianna Nardini
Škola: Škola za primijenjene umjetnosti i dizajn, Zagreb
Razredni odjel: 3. razred
Školska godina: 2018/ 2019.
Dan izvedbe: 8. svibnja 2019.

Priprema za nastavni sat: *Razrada scenarija za strip od jedne table, definiranje likova i stila crtanja, skiciranje kompozicije table stripa*

Iz nastavne cjeline/teme: **Razrada i odabir teme za crno – bijeli strip i definiranje tehničkog stila skicama u olovci na A4 formatu**

Tip sata: Ponavljanje

I. CILJ I ISHODI UČENJA U NASTAVNOJ JEDINICI

(znanja, vještine i stavovi)

Odgojno-obrazovni cilj nastavnog sata: Upoznati učenike sa izražajnim mogućnostima stripa, osvješćivanje važnosti njegovanja vrlina te prepoznavanjem istih kod sebe.

ISHODI UČENJA (postignuća učenika/kompetencije/znanje, vještine vrijednosti i stavovi)

Učenik će biti sposoban:

Primijeniti gradbene elemente stripa i kadriranja u izražavanju vlastite priče.
Samostalno osmisliti vlastiti autorski strip na temi vrlina pomoću crte, plohe i boje.
Prepoznati rad na sebi kao ključan element razvoja osobnosti i kao preduvjet za bolju budućnost.
Primijeniti izražajne mogućnosti različite vrste kompozicije u osmišljavanju kadrova.

II. DIDAKTIČKO-METODIČKI PODACI O NASTAVNOJ JEDINICI

Etape nastavnog sata :	1. Šire istraživanje 5 2. Fokusirano istraživanje 5 3. Ponavljanje 5 4. Realizacija ideje, npr. praktični rad učenika/ individualno i poticaj/učitelj 55 5. Analiza i vrednovanje ostvarenih likovnih radova 20
Likovno područje:	2D
Nastavna tema:	Razrada i odabir teme za crno-bijeli strip i definiranje tehničkog stila skicama u olovci na A4 formatu
Ključni pojmovi:	Strip, kadar, odnos slike i teksta, rakurs, plan
Likovni elementi:	Linija, ploha, boja
Elementi gradnje likovne sintakse:	Kompozicija
Likovni motiv:	Odnos sebe i društva
Likovni problem:	Pomoću linije, plohe i kompozicije izraditi strip na temu poticanja razvoja vlastitih vrlina.
Likovno tehnička sredstva:	Olovka, rapidograf, flomasteri
Likovno-umjetnička djela vezana uz nastavnu jedinicu:	
Oblici rada:	sociološki oblik rada: samostalni, u paru psihološki oblik rada: rad po zamišljanju
Metode rada:	Metoda razgovora, istraživačka igra, metoda mišljenja u slikama, praktičan rad
Mediji *(nastavna sredstva i pomagala)***:**	Reprodukcije slika
Korelacija:	
Literatura:	**a) Za učenike** *(udžbenici, priručnici i drugi izvori znanja):*
	b) Za nastavnika *(stručno-znanstvena, metodička, pedagoška, psihološka):* 1. Operativni godišnji plan i program za predmet Ilustracija, Škola Primijenjene umjetnosti i Dizajna Zagreb 2. Eric Jensen, Super nastava: nastavne strategije za kvalitetnu školu i uspješno učenje, 1998. 3. Eric Jensen, Poučavanje s mozgom na umu, 2005. 4. Eric Jensen, Umjetnost s mozgom na umu

ETAPE NASTAVNOG SATA	UČITELJ	UČENIK	OBLICI RADA	METODE RADA	NASTAVNA SREDSTVA I POMAGALA
1. <u>ŠIRE ISTRAŽIVANJE</u> ….. min **1.1. Priprema**	Nakon prvobitnog pozdrava, studentica usmjeri učenicima par uvodnih riječi: *Danas ćemo probati proniknuti u vašu budućnost kroz vrlo osobni spektar. Molim vas, podijelite se u parove.*	**Učenici pozdravljaju te se dijele u parove.**		Metoda razgovora	
1.2 Ponavljanje, usmjeravanje pažnje i motivacija za nast. sadržaj (npr. kreativna igra pomoću koje se otkriva problem na široj razini)	Studentica zadaje prvu vježbu: *Prvo bih htjela da međusobno razmislite i porazgovarate o tome koji su vaši **uzori**, imate li neku osobu na koju se ugledate i koja vam potiče maštu. Svaki dio para treba zapisati na papir ime barem jedne takve osobe. Nakon što ste odredili tko su, zapišite karakteristike te osobe koja vam se sviđa i zbog kojih joj se divite. Zajednički izdvojite one pozitivne karakteristike koje biste željeli sami razviti. Raspravite o tome zašto su baš te osobe vaša inspiracija, koje njihove kvalitete vas privlače i zašto te sve to zapišite na papir. Imajte na umu da ne tražimo fizičke kvalitete već karakteristike osobnosti. Imate pet minuta.* Nakon pet minuta, učenica prozove nekoliko parova da naglas ispričaju zaključeno. Studentica eventualno upućuje učenike na dublju analizu osobe.	**Učenici razgovaraju o svojim uzorima, kompariraju i traže suštinske razloge inspirativnosti odabrane osobe.**	Rad u paru	Metoda razgovora	Papir

<u>2. FOKUSIRANO ISTRAŽIVANJE 5 min</u> **2.1…… (povezivanje otkrivenog problema s nastavnim sadržajem, pomoću umjetničkog djela i primjera iz svakodnevnog života)**	Studentica se nadoveže na učeničke odgovore i kroz razgovor ih navodi na glavnu temu sata: *Sada kada ste izdvojili jednu od osoba koja vas inspirira i neke od njihovih specifičnosti, htjela bih da mi kažete kako se zovu pozitivne kvalitete osobnosti? Čemu one služe? Kako su pomogle vašem uzoru?* Cilj razgovora je doći do pojma **vrlina** te osvijestiti važnost (njegovanja) istih. *Naime vrline su današnja tema.* Kada netko od učenika izdvoji vrlinu, ta se vrlina zapiše na ploču kako bi se kasnije tijekom izvođenja likovnog zadatka mogli podsjetiti.	**Učenici odgovaraju na pitanja, prepoznaju i nabroje vrline, analiziraju na koji način su pomogle njihovim uzorima kod ostvarivanja kvalitetnog života, bilo na poslovnom, bilo na osobnom planu, ovisno o kome se radi i o sklonostima učenika.**		Metoda razgovora	
2.2. Analiza likovno-umjetničkog djela i fotografija	Studentica izvuče kutijicu u kojoj se nalaze različite reprodukcije stripova te kutijicu s pojmovima. Učenici trebaju izvući jednu sličicu i jedan pojam te naglas prokomentirati odnos nakon traženja značenja pojma na internetu putem mobitela. Pojmovi u kutijici su plan, rakurs, odnos slike i teksta i emotivni dojam. Na osnovi reprodukcija, izdvojenih tabli i kadrova stripa (tematika superjunaka – poveznica sa temom vrline), učenici ponavljaju glavne smjernice za izradu stripa. Ciljani pojmovi za cjelinu su: **plan (krupni plan, bliski plan, srednji plan, total, detalj), rakurs (gornji rakurs, donji**	**Učenici iz kutijice izvlače prvo reprodukcije, zatim pojmove iz druge kutijice - na osnovu kojih će morati zajednički prokomentirati i primijetiti da se radi o stripu. Analiziraju vrstu kadra, odnos slike i teksta te komentiraju različit emotivni dojam određenog izbora kompozicije.**		Istraživačka igra, analitičko promatranje	Reprodukcije likovno-umjetničkog djela

	rakurs, razina promatrača ili **visina očiju).** *Za početak, to što promatrate, kakva je to vrsta ilustracije? Na koji način se osmišljava kompozicija, odnosno na koju drugu vrstu umjetnosti vas podsjećaju korišteni pojmovi? Pojmovi su preuzeti iz filmske umjetnosti, što je logično s obzirom da je i sam strip na neki način 'nepomični film'. Što znači rakurs? Kakvu emociju poručuje ova scena, zašto? A tko su zapravo supe junaci, što ih stavlja na „super“ razinu? Oni imaju ekstremne sposobnosti, no bez njegovanja vrlina ne bi uspjeli djelovati za dobrobit svih pa ni sami za sebe! Probajte zamisliti lijenog Supermana… Pomoću uzora, superjunaka, pomoću učenja, prepoznajemo koliko je zapravo volja pojedinca ključna u njegovom razvoju i u razvoju njegove okoline. Što više znamo, to više uočimo čar, ljepotu svijeta i ljudi oko nas. Također što više znamo, to se više osvještava i sama važnost čuvanja i njegovanja kako unutarnje tako i vanjske okoline. A za dobar rast, potrebna je unutarnja snaga, vatra koju samo vi znate kako najbolje održati.*				

2.3. Najava zadatka (povezivanje nastavnog sadržaja s odgojnom tematikom šireg problema iz uvodnog dijela sata)	Studentica zadaje upute za likovni zadatak. *Danas bih htjela da probate, kao prvo, osmisliti priču ili situaciju pomoću koje bi kod vas osobno mogli ojačati neku vrlinu. Može biti ona koju ste prije izdvojili kao karakteristiku vašeg uzora, no ne mora ako smatrate da je za vas osobno važnije istaknuti nešto drugo. Nakon što osmislite priču, krenite ju skicirati u obliku stripa.*	**Učenici primaju uputu, postavljaju pitanja vezana za zadatak.**	Individualni rad	Metoda razgovora	Papir, olovka, rapidograf, flomasteri
3. PONAVLJANJE …..min	Prije započinjanja likovnog rada, studentica postavi par pitanja za ponavljanje nastavnog sadržaja te zamoli nekoga da ponovi uputu za likovni zadatak: *Može li mi netko objasniti zašto je važno pažljivo odabrati kompoziciju kadra? Na koje se sve načine može oformiti kadar? Koji je vaš likovni zadatak? Strip može biti akromatski ili u boji, no to dajem vama na izbor, ovisno o tome kakvu atmosferu želite postići jer, kako smo rekli, forma se treba promisliti u odnosu na sadržaj.*	**Učenici odgovaraju na pitanja, utvrđuju činjenicu da kompozicija utječe na emotivni učinak scene, nabrajaju vrste kadra i rakursa te ponavljaju likovni zadatak.**	- individualni rad	- razgovor	
4. REALIZACIJA IDEJE, PRAKTIČNI RAD UČENIKA ….min.	Studentica prilazi individualno, usmjerava, pojašnjava tehniku po potrebi. Potiče na daljnju razradu koncepta te na promišljenost likovnosti.	**Učenici prvobitno osmišljavaju priču, zatim ju skiciraju razmišljajući o najprigodnijoj kompoziciji s obzirom na sadržaj, u konačnici ispunjavaju plohe flomasterima.**	- individualni rad	- demonstracija - razgovor - praktičan rad	

5. (npr.)ANALIZA I VREDNOVANJE OSTVARENIH LIKOVNIH RADOVA …min **5.1. Priprema**	Nakon 55 minuta rada, studentica zamoli učenike da se ponovno podijele u parove te da, promatrajući rad svog partnera, izdvoje nekoliko pojmova na koje ih rad asocira i da ih zapišu na papirić. *Sada, nakon što ste pospremili radne materijale, podijelite se ponovno u parove. Gledajte rad svog prijatelja i zapišite na papir nekoliko pojmova, asocijacija na njega, poput heštegova. Može li mi netko ponoviti zadatak?* Nakon tri minute, studentica zadaje drugi dio analitičkog zadatka. *Molim vas da sada odaberete jedan kadar na temelju kojeg morate odrediti rakurs, izdvojiti planove i zapisati emotivni dojam. Za to imate također tri minute.*	**Učenici spremaju radne materijale i dijele se u parove. Ponavljaju upute za prvi dio zadatka. Promatraju rad svog partnera te zapisuju asocijacije na papirić, zatim ponavljaju upute za drugi dio zadatka te određuju planove, rakurs i emotivni dojam odabranog kadra.**	Rad u paru	- razgovor	papir
5.2. Ponavljanje	Studentica zamoli učenike da ponove likovni zadatak. *Može li mi netko reći koji je bio vaš današnji zadatak? Zašto smo baš odabrali temu vrline?*	**Učenici ponavljaju likovni zadatak i povezuju međupredmetnu temu.**		- razgovor	
5.1. Analiza i vrednovanje npr. likovnih radova	Studentica zamoli parove učenika da prezentiraju i obrazlože svoje radove i izbor asocijacija, nakon kojeg se pita samog crtača da objasni koncept. *Na koji način je tvoj prijatelj iskoristio rakurs u ovom kadru, kako se to zove? Što misliš, zašto je odabrao baš tu vrstu kompozicije planova? Koji emotivni dojam ti ostavlja odabrana scena? A što nam autor govori?*	**Učenici ponavljaju glavne pojmove sata na temelju analitičkog zadatka, daju svoje asocijacije na tuđi rad te slušaju druge učenike u pojašnjavanju koncepta za pojačavanje svoje vrline.**	- frontalni rad -rad u skupini, rad u paru	- analitičko promatranje - razgovor - vrednovanje	

IV. PLAN PLOČE

Ključni pojmovi: strip, kadar, odnos slike i teksta, rakurs, plan

Likovno-umjetničko djelo:

Ime i prezime studenta: Marianna Nardini
Škola: Škola za primijenjene umjetnosti i dizajn, Zagreb
Razredni odjel: 3. razred
Školska godina: 2018/ 2019.
Dan izvedbe: 15. svibnja 2019.

Priprema za nastavni sat: *Razrada scenarija za strip od jedne table, definiranje likova i stila crtanja, skiciranje kompozicije table stripa*

Iz nastavne cjeline/teme: Razrada i odabir teme za crno-bijeli strip i definiranje tehničkog stila skicama u olovci na A4 formatu

Tip sata: Ponavljanje

I. CILJ I SHODI UČENJA U NASTAVNOJ JEDINICI

(znanja, vještine i stavovi)

Odgojno-obrazovni cilj nastavnog sata: upoznati učenike sa izražajnim mogućnostima stripa, primijeniti kompozicijska načela stripa u izradi videa u svrhu promišljanja i razvijanja pozitivne slike o sebi promatrajući prošlost i budućnost kroz sadašnjost.

ISHODI UČENJA (postignuća učenika/kompetencije/znanje, vještine vrijednosti i stavovi)

Učenik će biti sposoban:

Primijeniti gradbene elemente stripa i kadriranja u izražavanju vlastitog sadržaja.
Samostalno osmisliti video na temu najboljih sjećanja iz škole i poruke prema budućem sebi pomoću kompozicije, kadra, rakursa i plana.
Primijeniti načela kompozicije u odnosu na sadržaj koji želi poručiti.

II. DIDAKTIČKO-METODIČKI PODACI O NASTAVNOJ JEDINICI

Etape nastavnog sata :	1. Šire istraživanje 10 2. Fokusirano istraživanje 15 3. Ponavljanje 5 4. Realizacija ideje, npr. praktični rad učenika/ individualno i poticaj/učitelj 45 5. Analiza i vrednovanje ostvarenih likovnih radova 20
Likovno područje:	2D
Nastavna tema:	Razrada i odabir teme za crno-bijeli strip i definiranje tehničkog stila skicama u olovci na A4 formatu
Ključni pojmovi:	Strip, kadar, odnos slike i teksta, rakurs, plan
Likovni elementi:	Linija, ploha, boja
Elementi gradnje likovne sintakse:	Kompozicija
Likovni motiv:	Odnos sebe i društva
Likovni problem:	Pomoću kadra, rakursa i plana izraditi video koji usmjerava pozitivne emocije prema budućnosti i prošlosti – vremenska kapsula.
Likovno tehnička sredstva:	Olovka, mobitel (kamera), računalo
Likovno-umjetnička djela vezana uz nastavnu jedinicu:	
Oblici rada:	sociološki oblik rada: samostalni, u paru, u skupini psihološki oblik rada: rad po zamišljanju
Metode rada:	Metoda razgovora, istraživačka igra, metoda asocijacija, metoda nelingvističnih prikaza, praktičan rad
Mediji *(nastavna sredstva i pomagala)***:**	Mobitel, računalo, papir
Korelacija:	
Literatura:	**a) Za učenike** *(udžbenici, priručnici i drugi izvori znanja):*
	b) Za nastavnika *(stručno-znanstvena, metodička, pedagoška, psihološka):* 1. Operativni godišnji plan i program za predmet Ilustracija, Škola Primijenjene umjetnosti i Dizajna Zagreb 2. Eric Jensen, Super nastava: nastavne strategije za kvalitetnu školu i uspješno učenje, 1998. 3. Eric Jensen, Poučavanje s mozgom na umu, 2005. 4. Eric Jensen, Umjetnost s mozgom na umu

III. RAZRADA NASTAVNOG SATA („SCENARIJ”)

(Detaljna razrada sata – „scenarij“ nastavnog procesa. Ovdje se detaljno razrađuje sat onako kako će se izvesti: pritom se *ne* prepričava sadržaj, već naznačuju načini učenja i poučavanja. Treba odrediti ne samo što će raditi nastavnik, već i što će raditi učenici: nastavnik osmišljava, oblikuje, priprema i organizira situacije učenja prikladne predmetu, kao i učeničke aktivnosti relevantne za usvajanje znanja i vještina.)

ETAPE NASTAVNOG SATA	UČITELJ	UČENIK	OBLICI RADA	METODE RADA	NASTAVNA SREDSTVA I POMAGALA
1. ŠIRE ISTRAŽIVANJE ….. min **1.1. Priprema**	Studentica pozdravlja učenice i upućuje par uvodnih riječi: *Danas ćemo nastaviti u duhu prošlog puta – istražit ćemo što mislite o budućnosti i napravit ćemo svojevrsnu vremensku kapsulu. Kao prvo, htjela bih da se smjestimo u krug.*	**Učenice pozdravljaju, smjeste se u krug.**		Metoda razgovora	
1.2 Ponavljanje, usmjeravanje pažnje i motivacija za nast. sadržaj (npr. kreativna igra pomoću koje se otkriva problem na široj razini)	Nakon promjene položaja, vodit će se kratka igra asocijacija u svrhu opuštanja i uvođenja u kontekst. *Znate li što je asocijacija? Naš mozak je neumoran, ponekad on sam uočava poveznice sa stvarima kojih možda (prividno) nismo ni svjesni. Na takav način funkcioniraju asocijacije: asocijacija je ono što vam prvo padne na pamet u odnosu npr. na drugu riječ. Isprobat ćemo sada taj princip, počet ćemo od riječi* ***budućnost.*** *Kako bi nastavile igru, morate se nadovezati sa novom asocijacijom na ono što će reći prijateljica prije vas. Najvažnija je stvar da iskreno kažete prvo što vam pada na pamet.*	**Učenice (ako znaju) objašnjavaju što je asocijacija, isprobavaju princip rada u igri.**	Rad u skupini	Metoda asocijacija	
2. FOKUSIRANO ISTRAŽIVANJE 5 min **2.1…… (povezivanje otkrivenog problema s nastavnim sadržajem, pomoću umjetničkog djela i primjera iz svakodnevnog života)**	Nakon nekoliko minuta studentica zaustavlja igru i upućuje par zaključnih riječi vezanih za metodu asocijacija (kako ju se može iskoristiti u životu) te zadaje sljedeći zadatak. *Što mislite, jeste li očekivale da ćete doći do riječi* (studentica upućuje na zadnju riječ igre)*? Nešto što se naizgled može činiti beznačajno ili jednostavno poput ove metode, zapravo nam omogućava da dođemo do neočekivanih i inovativnih poveznica. Kada ne znate nešto smisliti, probajte sjesti i zapisati svoje asocijacije na motiv.* *Sada kada smo se malo opustile i zagrijale, htjela*	**Učenice se podijele u parove i raspravljaju o njihovoj viziji budućnosti. Na papir zapisuju vlastite zamisli, projekcije i nade u obliku mentalne mape. Učenice objašnjavaju (ako znaju) princip mentalne mape, zatim ju izvode te prezentiraju svoje zaključke.**	Rad u paru	Metoda razgovora Metoda nelingvističnih prikaza	Papir

	bih da sjednete u paru i da raspravite prvo o tome kako mislite da će izgledati budućnost (što će se dogoditi sa svijetom), a nakon toga da izdvojite ono čemu se najviše nadate. Htjela bih da svoje zaključke organizirate po principu mentalne mape. Jeste li već radile mentalnu mapu? Mentalna mapa ilustrira na neki način put misli, sve poveznice koje nam padnu na pamet krenuvši od jednog pojma. Vaš središnji pojam, iz kojeg ćete graditi sve ostale je ***budućnost.*** *Pojmovi koje ćete izdvojiti ne moraju nužno biti usmjereni prema tehničkom napretku, već ih možete promisliti i kroz potpuno osobni plan.* Nakon nekoliko minuta, studentica zamoli učenice da naglas prezentiraju svoje mentalne mape te da izjasne najoriginalnije poveznice.				
2.2. Analiza likovno-umjetničkog djela i fotografija	Kao ponavljanje nastavnog sadržaja prošlog sata i kao uvod u medij likovnog zadatka, studentica zadaje još jednu kratku vježbu koja ilustrira izražajne mogućnosti kompozicije u kadru, u poveznici sa različitim emotivnim dojmovima. *Sada bih htjela da se malo prisjetimo nekih pojmova prošlog tjedna. Podijelit ću vam pitanja na ove papiriće, svaka će dobiti jedno pitanje, pa ćete naglas odgovoriti.* Pitanja su: **Na koji se način gradi kompozicija u stripu? Koje su sve vrste kadra? Što znači rakurs? Iz koje su umjetnosti preuzeti termini? Koje sve vrste rakursa postoje?** *Ovim ponavljanjem ste otkrile vaša glavna izražajna sredstva u sljedećem zadatku: htjela*	**Učenice odgovaraju na pitanja ponavljanja vezana za načela kompozicije u stripu, izvlače papiriće s vrstom kadra i emocijom, dijele se u parove i počinju izvoditi vježbu.** **Učenice odgovaraju na pitanja, analiziraju svoje i tuđe izvedene fotografije, promatraju odnos sadržaja i forme i objašnjavaju svoj pristup radu.**	Rad u paru	Istraživačka igra, analitičko promatranje	Mobitel, papirići s pojmovima

	bih da slikate tri fotografije koristeći jednu posebnu vrstu kompozicije u poveznici sa posebnim emotivnim dojmom. Vrstu kompozicije i emocije ćete nasumce odabrati izvlačeći ove papiriće, molila bih vas samo da se podijelite u parove, no različite s obzirom na prijašnji zadatak. Može li mi netko ponoviti zadatak? Nakon slikanja, studentica zamoli učenice da predstave svoje fotografije, vodi analitički razgovor usmjeren prema povezivanju sadržaja i forme. Učenice prvotno pogađaju emociju koja se trebala izraziti fotografijom, nakon toga će sama autorica otkriti o kojoj se radilo. *Je li bilo teško pronaći pravi motiv? Kako ste pristupile zadatku?*				
2.3. Najava zadatka (povezivanje nastavnog sadržaja s odgojnom tematikom šireg problema iz uvodnog dijela sata)	Studentica najavljuje likovni zadatak, povezuje ga s međupredmetnom temom te sa zadatkom s prošlog sata. *Što smo istražile prošli put? Prošli put istražile smo vaše uzore, vaše vrline, a naučile smo da je rad na sebi i vjera u svoje ideje najbolji alat za rast ljepše unutarnje, a i vanjske okoline. Danas ćemo to projicirati prema budućnosti. Uskoro se bliži kraj vaše srednjoškolske životne etape pa bih htjela da probate sažeti vaše nade za sljedeću životnu fazu, ali i da se prisjetite i izdvojite ono što vas je dovelo do ovog trenutka, kako bi osvijestile koliko je svaki dan bitan i bogat, no prvenstveno kako bi uvidjele koliko ste se već do sada razvile i trudile. Naime danas ćete izraditi vremensku kapsulu. Vremenska kapsula bit će u obliku videa. Htjela bih da za početak probate snimiti video vezan za vaše iskustvo u školi – izdvojite ono što*	**Učenice ponavljaju odgojnu tematiku prošlog likovnog zadatka te slušaju upute za prvi dio likovnog zadatka. Odgovaraju i ponavljaju upute za snimanje videa vezan za njihovo iskustvo u školi.** **Nakon dvadesetak minuta, učenice se vraćaju u razred te slušaju uputu za novi video.**	Individualni rad	Metoda razgovora	

	vam je ostalo u najljepšem sjećanju, što se promijenilo naspram prije, što će vam ostati kao najdraže iz ovog perioda. Za to imate 20 minuta.				
3. PONAVLJANJE …..min	Studentica podsjeća na važnost odnosa forme i sadržaja te na izražajne mogućnosti kompozicije kadra. *Razmislite ponovno o tome da prilagodite motive i kompoziciju onome što želite poručiti. Gradite kadrove u odnosu na ono što želite poručiti, odaberite motive koji najbolje prikazuju emociju i misao koju ste zamislile. Probajte prvo razmisliti o tome što želite, zapišite si bilješke poput prošlotjedne skice za strip, zatim krenite snimati.*	**Učenice se prisjećaju i utvrđuju iskušene izražajne mogućnosti kadra.**	- individualni rad	- razgovor	
4. REALIZACIJA IDEJE, PRAKTIČNI RAD UČENIKA ….min.	Nakon prvih dvadesetak minuta, studentica zadaje drugi video. *Drugi je video usmjeren prema budućnosti. Probajte snimiti video u kojemu govorite budućoj sebi. Razmislite što vam je važno sada i što mislite da bi moglo biti važno kada bi starija verzija vas čula mlađu sebe. Razmislite što nas sve gradi, što je ono najvažnije i najvrijednije, a za što je možda i odraslima potreban podsjetnik. Može li mi netko ponoviti zadatak? Ako želite možete si pomoći, međutim htjela bih da na kraju svaka ima svoj video, kako bi ga eventualno stvarno mogla pogledati za deset godina.* Studentica asistira u snimanju videa, potiče na promišljeni i analitički pristup radu, potiče na daljnje razvijanje ideje te na zamišljanje produkcijskih	**Učenice smišljaju sadržaj za svoj uradak, snimaju video prilagodivši kadrove, motive, stabilnost slike onome što žele izraziti.**	Individualni rad	- demonstracija - razgovor - praktičan rad	Mobitel

	dodataka poput glazbe, montaže, koji bi dodatno podcrtali njihovu poruku. Za to imate 25 minuta, i za ovaj zadatak vrijedi prvo princip skice/scenarija i tek nakon toga realizacije.				
5. (npr.)ANALIZA I VREDNOVANJE OSTVARENIH LIKOVNIH RADOVA …min **5.1. Priprema**	Studentica zamoli učenice da prebace video na kompjuter, nakon čega se svi zajedno skupe oko njega.	**Učenice prebacuju video na kompjuter.**	Rad u skupini	- razgovor	Kompjuter, USB kabel
5.2. Ponavljanje	*Tko mi želi ponoviti današnji zadatak? Kako vam je bilo snimati video? Kako se strip veže s filmom/videom? Što kompozicija kadra omogućava?*	**Učenice odgovaraju na pitanja ponavljanja kao uvod u samu analizu rada.**		- razgovor	Kompjuter
5.1. Analiza i vrednovanje npr. likovnih radova	*Sada ćemo pogledati vaše radove, htjela bih da svaka od vas proba razmisliti o tome što joj se najviše svidjelo te jesu li formalne karakteristike prilagođene onome što se želi reći – odnosno jesu li iskorištene izražajne mogućnosti kompozicije i kako. Da biste to napravile, molila bih vas da izdvojite i zapišete objašnjenje jednog motiva koji vas se najviše dojmio, da objasnite zašto te da izdvojite jedan kadar koji vam se posebno svidio i da na njemu odredite koja je vrsta.*	**Učenice promatraju radove , izdvajaju njima najzanimljivije momente te analiziraju likovnost videa izdvajajući prvo motiv koji im se svidio i kadar koji im je bio upečatljiv. Za svakoga od njih trebaju priložiti i obrazloženje**.	- frontalni rad Rad u skupini	- analitičko promatranje - razgovor - vrednovanje	Kompjuter

IV. PLAN PLOČE

Ključni pojmovi: strip, kadar, odnos slike i teksta, rakurs, plan

Likovno-umjetničko djelo:

Ime i prezime studenta: Marianna Nardini
Škola: Škola za primijenjene umjetnosti i dizajn, Zagreb
Razredni odjel: 3. razred
Školska godina: 2018/ 2019.
Dan izvedbe: 15. svibnja 2019.

Priprema za nastavni sat: *Razrada scenarija za strip od jedne table, definiranje likova i stila crtanja, skiciranje kompozicije table stripa*

Iz nastavne cjeline/teme: Razrada i odabir teme za crno-bijeli strip i definiranje tehničkog stila skicama u olovci na A4 formatu

Tip sata: Ponavljanje

I. CILJ I ISHODI UČENJA U NASTAVNOJ JEDINICI

(znanja, vještine i stavovi)

Odgojno-obrazovni cilj nastavnog sata: upoznati učenike sa izražajnim mogućnostima stripa, primijeniti kompozicijska načela stripa u izradi videa u svrhu promišljanja i razvijanja pozitivne slike o sebi promatrajući prošlost i budućnost kroz sadašnjost.

ISHODI UČENJA (postignuća učenika/kompetencije/znanje, vještine vrijednosti i stavovi)

Učenik će biti sposoban:

Primijeniti gradbene elemente stripa i kadriranja u izražavanju vlastitog sadržaja.
Samostalno osmisliti video na temu najboljih sjećanja iz škole i poruke prema budućem sebi pomoću kompozicije, kadra, rakursa i plana.
Primijeniti načela kompozicije u odnosu na sadržaj koji želi poručiti.

II. DIDAKTIČKO-METODIČKI PODACI O NASTAVNOJ JEDINICI

Etape nastavnog sata :	1. Šire istraživanje 10 2. Fokusirano istraživanje 15 3. Ponavljanje 5 4. Realizacija ideje, npr. praktični rad učenika/ individualno i poticaj/učitelj 45 5. Analiza i vrednovanje ostvarenih likovnih radova 20
Likovno područje:	2D
Nastavna tema:	Razrada i odabir teme za crno-bijeli strip i definiranje tehničkog stila skicama u olovci na A4 formatu
Ključni pojmovi:	Strip, kadar, odnos slike i teksta, rakurs, plan
Likovni elementi:	Linija, ploha, boja
Elementi gradnje likovne sintakse:	Kompozicija
Likovni motiv:	Odnos sebe i društva
Likovni problem:	Pomoću kadra, rakursa i plana izraditi video koji usmjerava pozitivne emocije prema budućnosti i prošlosti – vremenska kapsula.
Likovno tehnička sredstva:	Olovka, mobitel (kamera), računalo
Likovno-umjetnička djela vezana uz nastavnu jedinicu:	
Oblici rada:	sociološki oblik rada: samostalni, u paru, u skupini psihološki oblik rada: rad po zamišljanju
Metode rada:	Metoda razgovora, istraživačka igra, metoda asocijacija, metoda nelingvističnih prikaza, praktičan rad
Mediji *(nastavna sredstva i pomagala)***:**	Mobitel, kompjuter, papir
Korelacija:	
Literatura:	**a) Za učenike** *(udžbenici, priručnici i drugi izvori znanja):*
	b) Za nastavnika *(stručno-znanstvena, metodička, pedagoška, psihološka):* 1. Operativni godišnji plan i program za predmet Ilustracija, Škola Primijenjene umjetnosti i Dizajna Zagreb 2. Eric Jensen, Super nastava: nastavne strategije za kvalitetnu školu i uspješno učenje, 1998. 3. Eric Jensen, Poučavanje s mozgom na umu, 2005. 4. Eric Jensen, Umjetnost s mozgom na umu

III. RAZRADA NASTAVNOG SATA („SCENARIJ")

(Detaljna razrada sata – „scenarij" nastavnog procesa. Ovdje se detaljno razrađuje sat onako kako će se izvesti: pritom se *ne* prepričava sadržaj, već naznačuju načini učenja i poučavanja. Treba odrediti ne samo što će raditi nastavnik, već i što će raditi učenici: nastavnik osmišljava, oblikuje, priprema i organizira situacije učenja prikladne predmetu, kao i učeničke aktivnosti relevantne za usvajanje znanja i vještina.)

ETAPE NASTAVNOG SATA	UČITELJ	UČENIK	OBLICI RADA	METODE RADA	NASTAVNA SREDSTVA I POMAGALA
1. ŠIRE ISTRAŽIVANJE ….. min **1.1. Priprema**	Studentica pozdravlja učenice i upućuje par uvodnih riječi: *Danas ćemo nastaviti u duhu prošlog puta – istražit ćemo što mislite o budućnosti i napravit ćemo svojevrsnu vremensku kapsulu. Kao prvo, htjela bih da se smjestimo u krug.*	**Učenice pozdravljaju, smjeste se u krug.**		Metoda razgovora	
1.2 Ponavljanje, usmjeravanje pažnje i motivacija za nast. sadržaj (npr. kreativna igra pomoću koje se otkriva problem na široj razini)	Nakon promjene položaja, vodit će se kratka igra asocijacija u svrhu opuštanja i uvođenja u kontekst. *Znate li što je asocijacija? Naš mozak je neumoran, ponekad on sam uočava poveznice sa stvarima kojih možda (prividno) nismo ni svjesni. Na takav način funkcioniraju asocijacije: asocijacija je ono što vam prvo padne na pamet u odnosu npr. na drugu riječ. Isprobat ćemo sada taj princip, počet ćemo od riječi* ***budućnost.*** *Kako bi nastavile igru, morate se nadovezati sa novom asocijacijom na ono što će reći prijateljica prije vas. Najvažnija je stvar da iskreno kažete prvo što vam pada na pamet.*	**Učenice (ako znaju) objašnjavaju što je asocijacija, isprobavaju princip rada u igri.**	Rad u skupini	Metoda asocijacija	
2. FOKUSIRANO ISTRAŽIVANJE 5 min **2.1…… (povezivanje otkrivenog problema s nastavnim sadržajem, pomoću umjetničkog djela i primjera iz svakodnevnog života)**	Nakon nekoliko minuta studentica zaustavlja igru i upućuje par zaključnih riječi vezanih za metodu asocijacija (kako ju se može iskoristiti u životu) te zadaje sljedeći zadatak. *Što mislite, jeste li očekivale da ćete doći do riječi (*studentica upućuje na zadnju riječ igre)*? Nešto što se naizgled može činiti beznačajno ili jednostavno poput ove metode, zapravo nam omogućava da dođemo do neočekivanih i inovativnih*	**Učenice se podjele u parove i raspravljaju o njihovoj viziji budućnosti. Na papir zapisuju vlastite zamisli, projekcije i nade u obliku mentalne mape. Učenice objašnjavaju (ako znaju) princip mentalne mape, zatim ju izvode te prezentiraju svoje zaključke.**	Rad u paru	Metoda razgovora Metoda nelingvističnih prikaza	Papir

	poveznica. Kada ne znate nešto smisliti, probajte sjesti i zapisati svoje asocijacije na motiv. *Sada kada smo se malo opustile i zagrijale, htjela bih da sjednete u paru i da raspravite prvo o tome kako mislite da će izgledati budućnost (što će se dogoditi sa svijetom), a nakon toga da izdvojite ono čemu se najviše nadate. Htjela bih da svoje zaključke organizirate po principu mentalne mape. Jeste li već radile mentalnu mapu? Mentalna mapa ilustrira na neki način put misli, sve poveznice koje nam padnu na pamet krenuvši od jednog pojma. Vaš središnji pojam, iz kojeg ćete graditi sve ostale je* ***budućnost.*** *Pojmovi koje ćete izdvojiti ne moraju nužno biti usmjereni prema tehničkom napretku već ih možete promisliti i kroz potpuno osobni plan.* Nakon nekoliko minuta, studentica zamoli učenice da naglas prezentiraju svoje mentalne mape te da izjasne najoriginalnije poveznice.				
2.2. Analiza likovno-umjetničkog djela i fotografija	Kao ponavljanje nastavnog sadržaja prošlog sata i kao uvod u medij likovnog zadatka, studentica zadaje još jednu kratku vježbu koja ilustrira izražajne mogućnosti kompozicije u kadru, u poveznici sa različitim emotivnim dojmovima. *Sada bih htjela da se malo prisjetimo nekih pojmova od prošlog tjedna. Podijelit ću vam pitanja na ove papiriće, svaka će dobiti jedno pitanje, pa ćete naglas odgovoriti.* Pitanja su: **Na koji se način gradi kompozicija u stripu?** **Koje su sve vrste kadra?** **Što znači rakurs? Iz koje su umjetnosti preuzeti**	**Učenice odgovaraju na pitanja ponavljanja vezana za načela kompozicije u stripu, izvlače papiriće s vrstom kadra i emocijom, dijele se u parove i počinju izvoditi vježbu.**	Rad u paru	Istraživačka igra, analitičko promatranje	Mobitel, papirići s pojmovima

	termini? Koje sve vrste rakursa postoje? *Ovim ste ponavljanjem otkrile vaša glavna izražajna sredstva u sljedećem zadatku: htjela bih da slikate tri fotografije koristeći jednu posebnu vrstu kompozicije u poveznici sa posebnim emotivnim dojmom. Vrstu kompozicije i emocije ćete nasumce odabrati izvlačeći ove papiriće, molila bih vas samo da se podijelite u parove, no različite s obzirom na prijašnji zadatak. Može li mi netko ponoviti zadatak?* Nakon slikanja, studentica zamoli učenice da predstave svoje fotografije, vodi analitički razgovor usmjeren prema povezivanju sadržaja i forme. Učenice prvo pogađaju emociju koja se trebala izraziti fotografijom, nakon toga će sama autorica otkriti o kojoj se radilo. *Je li bilo teško pronaći pravi motiv? Kako ste pristupile zadatku?*	**Učenice odgovaraju na pitanja, analiziraju svoje i tuđe izvedene fotografije, promatraju odnos sadržaja i forme i objašnjavaju svoj pristup radu.**			
2.3. Najava zadatka (povezivanje nastavnog sadržaja s odgojnom tematikom šireg problema iz uvodnog dijela sata)	Studentica najavljuje likovni zadatak, povezuje ga s međupredmetnom temom te sa zadatkom s prošlog sata. *Što smo istražile prošli puta? Prošli puta smo istražile vaše uzore, vaše vrline, a naučile smo da je rad na sebi i vjera u svoje ideje najbolji alat za rast ljepše unutarnje, a i vanjske okoline. Danas ćemo to projicirati prema budućnosti. Uskoro se bliži kraj vaše srednjoškolske životne etape, pa bih htjela da probate sažeti vaše nade prema sljedećoj životnoj fazi, ali i da se prisjetite i izdvojite ono što vas je dovelo do ovog trenutka, kako biste osvijestile koliko je svaki dan bitan i bogat, no prvenstveno kako bi uvidjele koliko ste se već do sada razvile i trudile.*	**Učenice ponavljaju odgojnu tematiku prošlog likovnog zadatka te slušaju upute za prvi dio likovnog zadatka. Odgovaraju i ponavljaju upute za snimanje videa vezan za njihovo iskustvo u školi.** **Nakon dvadesetak minuta, učenice se vraćaju u razred te slušaju uputu za novi video.**	Individualni rad	Metoda razgovora	

	Naime, danas ćete izraditi vremensku kapsulu. Vremenska kapsula bit će u obliku videa. Htjela bih da za početak probate snimiti video vezan za vaše iskustvo u školi – izdvojite ono što vam je ostalo u najljepšem sjećanju, što se promijenilo naspram prije, što će vam ostati kao najdraže iz ovog perioda. Za to imate 20 minuta.				
3. PONAVLJANJE …..min	Studentica podsjeća na važnost odnosa forme i sadržaja te na izražajne mogućnosti kompozicije kadra. *Razmislite ponovno o tome da prilagodite motive i kompoziciju onome što želite poručiti. Gradite kadrove u odnosu na ono što želite poručiti, odaberite motive koji najbolje prikazuju emociju i misao koju ste zamislile. Probajte prvo razmisliti o tome što želite, zapišite si bilješke, poput prošlotjedne skice za strip, zatim krenite snimati.*	**Učenice se prisjećaju i utvrđuju iskušene izražajne mogućnosti kadra.**	- individualni rad	- razgovor	
4. REALIZACIJA IDEJE, PRAKTIČNI RAD UČENIKA ….min.	Nakon prvotnih dvadesetak minuta, studentica zadaje drugi video. *Drugi je video usmjeren prema budućnosti. Probajte snimiti video u kojemu govorite budućoj sebi. Razmislite što vam je važno sada i što mislite da bi vam moglo biti važno kada bi starija verzija vas čula mlađu sebe. Razmislite što nas sve gradi, što je ono najvažnije i najvrijednije, a za što je možda i odraslima potreban podsjetnik. Može li mi netko ponoviti zadatak? Ako želite možete si pomoći, međutim htjela bih da na kraju svaka ima svoj video, kako bi ga eventualno stvarno mogla pogledati za deset godina.*	**Učenice smišljaju sadržaj za svoj uradak, snimaju video prilagodivši kadrove, motive, stabilnost slike onome što žele izraziti.**	Individualni rad	- demonstracija - razgovor - praktičan rad	Mobitel

	Studentica asistira u snimanju videa, potiče na promišljeni i analitički pristup radu, potiče na daljnje razvijanje ideje te na zamišljanje produkcijskih dodataka poput glazbe, montaže, koji bi dodatno podcrtali njihovu poruku. Za to imate 25 minuta, i za ovaj vrijedi prvo princip skice/scenarija i tek nakon toga realizacije.				
5. (npr.)ANALIZA I VREDNOVANJE OSTVARENIH LIKOVNIH RADOVA …min **5.1. Priprema**	Studentica zamoli učenice da prebace video na kompjuter, nakon čega se svi zajedno skupe oko njega.	**Učenice prebacuju video na kompjuter.**	Rad u skupini	- razgovor	Kompjuter, USB kabel
5.2. Ponavljanje	*Tko mi želi ponoviti današnji zadatak? Kako vam je bilo snimati video? Kako se strip veže s filmom/videom? Što kompozicija kadra omogućava?*	**Učenice odgovaraju na pitanja ponavljanja kao uvod u samu analizu rada.**		- razgovor	Kompjuter
5.1. Analiza i vrednovanje npr. likovnih radova	*Sada ćemo pogledati vaše radove, htjela bih da svaka od vas proba razmisliti o tome što joj se najviše svidjelo te jesu li formalne karakteristike prilagođene onome što se želi reći, odnosno jesu li iskorištene izražajne mogućnosti kompozicije i kako. Da biste to napravile, molila bih vas da izdvojite i zapišete objašnjenje jednog motiva koji vam se najviše dojmio, da objasnite zašto te da izdvojite jedan kadar koji vam se posebno svidio i da na njemu odredite koja je vrsta.*	**Učenice promatraju radove , izdvajaju njima najzanimljivije momente te analiziraju likovnost videa izdvajajući prvomotiv koji im se svidio i kadar koji im je bio upečatljiv. Za svakoga od njih trebaju priložiti i obrazloženje**.	- frontalni rad Rad u skupini	- analitičko promatranje - razgovor - vrednovanje	Kompjuter

IV. PLAN PLOČE

Ključni pojmovi: strip, kadar, odnos slike i teksta, rakurs, plan

Likovno-umjetničko djelo:

Ime i prezime studenta: Marianna Nardini
Škola: Škola za primijenjene umjetnosti i dizajn, Zagreb
Razredni odjel: 3. razred
Školska godina: 2018/ 2019.
Dan izvedbe: 15. svibnja 2019.

Priprema za nastavni sat: *Razrada scenarija za strip od jedne table, definiranje likova i stila crtanja, skiciranje kompozicije table stripa*

Iz nastavne cjeline/teme: Razrada i odabir teme za crno-bijeli strip i definiranje tehničkog stila skicama u olovci na A4 formatu

Tip sata: Ponavljanje

I. CILJ I ISHODI UČENJA U NASTAVNOJ JEDINICI

(znanja, vještine i stavovi)

Odgojno-obrazovni cilj nastavnog sata: upoznati učenike sa izražajnim mogućnostima stripa, primijeniti kompozicijska načela stripa u izradi videa u svrhu promišljanja i razvijanja pozitivne slike o sebi promatrajući prošlost i budućnost kroz sadašnjost.

ISHODI UČENJA (postignuća učenika/kompetencije/znanje, vještine vrijednosti i stavovi)

Učenik će biti sposoban:

Primijeniti gradbene elemente stripa i kadriranja u izražavanju vlastitog sadržaja.
Samostalno osmisliti video na temu najboljih sjećanja iz škole i poruke prema budućem sebi pomoću kompozicije, kadra, rakursa i plana.
Primijeniti načela kompozicije u odnosu na sadržaj koji želi poručiti.

II. DIDAKTIČKO-METODIČKI PODACI O NASTAVNOJ JEDINICI

Etape nastavnog sata :	1. Šire istraživanje 10 2. Fokusirano istraživanje 15 3. Ponavljanje 5 4. Realizacija ideje, npr. praktični rad učenika/ individualno i poticaj/učitelj 45 5. Analiza i vrednovanje ostvarenih likovnih radova 20
Likovno područje:	2D
Nastavna tema:	Razrada i odabir teme za crno-bijeli strip i definiranje tehničkog stila skicama u olovci na A4 formatu
Ključni pojmovi:	Strip, kadar, odnos slike i teksta, rakurs, plan
Likovni elementi:	Linija, ploha, boja
Elementi gradnje likovne sintakse:	Kompozicija
Likovni motiv:	Odnos sebe i društva
Likovni problem:	Pomoću kadra, rakursa i plana izraditi video koji usmjerava pozitivne emocije prema budućnosti i prošlosti – vremenska kapsula.
Likovno tehnička sredstva:	Olovka, mobitel (kamera), računalo
Likovno-umjetnička djela vezana uz nastavnu jedinicu:	
Oblici rada:	sociološki oblik rada: samostalni, u paru, u skupini psihološki oblik rada: rad po zamišljanju
Metode rada:	Metoda razgovora, istraživačka igra, metoda asocijacija, metoda nelingvističnih prikaza, praktičan rad
Mediji *(nastavna sredstva i pomagala)***:**	Mobitel, kompjuter, papir
Korelacija:	
Literatura:	**a) Za učenike** *(udžbenici, priručnici i drugi izvori znanja):*
	b) Za nastavnika *(stručno-znanstvena, metodička, pedagoška, psihološka):* 1. Operativni godišnji plan i program za predmet Ilustracija, Škola Primijenjene umjetnosti i Dizajna Zagreb 2. Eric Jensen, Super nastava: nastavne strategije za kvalitetnu školu i uspješno učenje, 1998. 3. Eric Jensen, Poučavanje s mozgom na umu, 2005. 4. Eric Jensen, Umjetnost s mozgom na umu

III. RAZRADA NASTAVNOG SATA („SCENARIJ“)

(Detaljna razrada sata – „scenarij“ nastavnog procesa. Ovdje se detaljno razrađuje sat onako kako će se izvesti: pritom se *ne* prepričava sadržaj, već naznačuju načini učenja i poučavanja. Treba odrediti ne samo što će raditi nastavnik, već i što će raditi učenici: nastavnik osmišljava, oblikuje, priprema i organizira situacije učenja prikladne predmetu, kao i učeničke aktivnosti relevantne za usvajanje znanja i vještina.)

ETAPE NASTAVNOG SATA	UČITELJ	UČENIK	OBLICI RADA	METODE RADA	NASTAVNA SREDSTVA I POMAGALA
1. ŠIRE ISTRAŽIVANJE ….. min **1.1. Priprema**	Studentica pozdravlja učenice i upućuje par uvodnih riječi: *Danas ćemo nastaviti u duhu prošlog puta – istražit ćemo što mislite o budućnosti i napravit ćemo svojevrsnu vremensku kapsulu. Kao prvo, htjela bih da se smjestimo u krug.*	**Učenice pozdravljaju, smjeste se u krug.**		Metoda razgovora	
1.2 Ponavljanje, usmjeravanje pažnje i motivacija za nast. sadržaj (npr. kreativna igra pomoću koje se otkriva problem na široj razini)	Nakon promjene položaja, vodit će se kratka igra asocijacija u svrhu opuštanja i uvođenja u kontekst. *Znate li što je asocijacija? Naš mozak je neumoran, ponekad on sam uočava poveznice sa stvarima kojih možda (prividno) nismo ni svjesni. Na takav način funkcioniraju asocijacije: asocijacija je ono što vam prvo padne na pamet u odnosu npr. na drugu riječ. Isprobat ćemo sada taj princip, počet ćemo od riječi* ***budućnost.*** *Kako bi nastavile igru, morate se nadovezati sa novom asocijacijom na ono što će reći prijateljica prije vas. Najvažnija je stvar da iskreno kažete prvo što vam pada na pamet.*	**Učenice (ako znaju) objašnjavaju što je asocijacija, isprobavaju princip rada u igri.**	Rad u skupini	Metoda asocijacija	
2. FOKUSIRANO ISTRAŽIVANJE 5 min **2.1…… (povezivanje otkrivenog problema s nastavnim sadržajem, pomoću umjetničkog djela i primjera iz svakodnevnog života)**	Nakon nekoliko minuta studentica zaustavlja igru i upućuje par zaključnih riječi vezanih za metodu asocijacija (kako ju se može iskoristiti u životu) te zadaje sljedeći zadatak. *Što mislite, jeste li očekivale da ćete doći do riječi (*studentica upućuje na zadnju riječ igre)*? Nešto što se naizgled može činiti beznačajno ili jednostavno poput ove metode, zapravo nam omogućava da dođemo do neočekivanih i inovativnih*	**Učenice se podjele u parove i raspravljaju o njihovoj viziji budućnosti. Na papir zapisuju vlastite zamisli, projekcije i nade u obliku mentalne mape. Učenice objašnjavaju (ako znaju) princip mentalne mape, zatim ju izvode te prezentiraju svoje zaključke.**	Rad u paru	Metoda razgovora Metoda nelingvističnih prikaza	Papir

	poveznica. Kada ne znate nešto smisliti, probajte sjesti i zapisati svoje asocijacije na motiv. *Sada kada smo se malo opustile i zagrijale, htjela bih da sjednete u paru i da raspravite prvo o tome kako mislite da će izgledati budućnost (što će se dogoditi sa svijetom), a nakon toga da izdvojite ono čemu se najviše nadate. Htjela bih da svoje zaključke organizirate po principu mentalne mape. Jeste li već radile mentalnu mapu? Mentalna mapa ilustrira na neki način put misli, sve poveznice koje nam padnu na pamet krenuvši od jednog pojma. Vaš središnji pojam, iz kojeg ćete graditi sve ostale je* ***budućnost.*** *Pojmovi koje ćete izdvojiti ne moraju nužno biti usmjereni prema tehničkom napretku, već ih možete promisliti i kroz potpuno osobni plan.* Nakon nekoliko minuta, studentica zamoli učenice da naglas prezentiraju svoje mentalne mape te da izjasne najoriginalnije poveznice.				
2.2. Analiza likovno-umjetničkog djela i fotografija	Kao ponavljanje nastavnog sadržaja prošlog sata i kao uvod u medij likovnog zadatka, studentica zadaje još jednu kratku vježbu koja ilustrira izražajne mogućnosti kompozicije u kadru, u poveznici sa različitim emotivnim dojmovima. *Sada bih htjela da se malo prisjetimo nekih pojmova od prošlog tjedna. Podijelit ću vam pitanja na ove papiriće, svaka će dobiti jedno pitanje, pa ćete naglas odgovoriti.* Pitanja su: **Na koji se način gradi kompozicija u stripu?** **Koje su sve vrste kadra?** **Što znači rakurs? Iz koje umjetnosti su preuzeti**	**Učenice odgovaraju na pitanja ponavljanja vezana za načela kompozicije u stripu, izvlače papiriće s vrstom kadra i emocijom, dijele se u parove i počinju izvoditi vježbu.**	Rad u paru	Istraživačka igra, analitičko promatranje	Mobitel, papirići s pojmovima

	termini? Koje sve vrste rakursa postoje? *Ovim ste ponavljanjem otkrile vaša glavna izražajna sredstva u sljedećem zadatku: htjela bih da slikate tri fotografije koristeći jednu posebnu vrstu kompozicije u poveznici sa posebnim emotivnim dojmom. Vrstu kompozicije i emocije ćete nasumce odabrati izvlačeći ove papiriće, molila bih vas samo da se podijelite u parove, no različite s obzirom na prijašnji zadatak. Može li mi netko ponoviti zadatak?* Nakon slikanja, studentica zamoli učenice da predstave svoje fotografije, vodi analitički razgovor usmjeren prema povezivanju sadržaja i forme. Učenice prvo pogađaju emociju koja se trebala izraziti fotografijom, nakon toga će sama autorica otkriti o kojoj se radilo. *Je li bilo teško pronaći pravi motiv? Kako ste pristupile zadatku?*	**Učenice odgovaraju na pitanja, analiziraju svoje i tuđe izvedene fotografije, promatraju odnos sadržaja i forme i objašnjavaju svoj pristup radu.**			
2.3. Najava zadatka (povezivanje nastavnog sadržaja s odgojnom tematikom šireg problema iz uvodnog dijela sata)	Studentica najavljuje likovni zadatak, povezuje ga s međupredmetnom temom te sa zadatkom s prošlog sata. *Što smo istražile prošli puta? Prošli smo put istražile vaše uzore, vaše vrline, a naučile smo da je rad na sebi i vjera u svoje ideje najbolji alat za rast ljepše unutarnje, a i vanjske okoline. Danas ćemo to projicirati prema budućnosti. Uskoro se bliži kraj vaše srednjoškolske životne etape pa bih htjela da probate sažeti vaše nade za sljedeću životnu fazu, ali i da se prisjetite i izdvojite ono što vas je dovelo do ovog trenutka, kako bi osvijestile koliko je svaki dan bitan i bogat, no prvenstveno kako bi uvidjele koliko ste se već do sada razvile i trudile. Naime*	**Učenice ponavljaju odgojnu tematiku prošlog likovnog zadatka te slušaju upute za prvi dio likovnog zadatka. Odgovaraju i ponavljaju upute za snimanje videa vezan za njihovo iskustvo u školi.** **Nakon dvadesetak minuta, učenice se vraćaju u razred te slušaju uputu za novi video.**	Individualni rad	Metoda razgovora	

	danas ćete izraditi vremensku kapsulu. Vremenska će kapsula biti u obliku videa. Htjela bih da za početak probate snimiti video vezan za vaše iskustvo u školi – izdvojite ono što vam je ostalo u najljepšem sjećanju, što se promijenilo naspram prije, što će vam ostati kao najdraže iz ovog perioda. Za to imate 20 minuta.				
3. PONAVLJANJE …..min	Studentica podsjeća na važnost odnosa forme i sadržaja te na izražajne mogućnosti kompozicije kadra. *Razmislite ponovno o tome da prilagodite motive i kompoziciju onome što želite poručiti. Gradite kadrove u odnosu na ono što želite poručiti, odaberite motive koje najbolje prikazuju emociju i misao koju ste zamislile. Probajte prvo razmisliti o tome što želite, zapišite si bilješke poput prošlotjedne skice za strip, zatim krenite snimati.*	**Učenice se prisjećaju i utvrđuju iskušene izražajne mogućnosti kadra.**	- individualni rad	- razgovor	
4. REALIZACIJA IDEJE, PRAKTIČNI RAD UČENIKA ….min.	Nakon prvih dvadesetak minuta, studentica zadaje drugi video. *Drugi je video usmjeren prema budućnosti. Probajte snimiti video u kojemu govorite budućem sebi. Razmislite što vam je važno sada i što mislite da bi vam moglo biti važno kada bi starija verzija vas čula mlađu sebe. Razmislite što nas sve gradi, što je ono najvažnije i najvrijednije, a za što je možda i odraslima potreban podsjetnik. Može li mi netko ponoviti zadatak? Ako želite možete si pomoći, međutim htjela bih da na kraju svaka ima svoj video, kako bi ga eventualno stvarno mogla pogledati za deset godina.*	**Učenice smišljaju sadržaj za svoj uradak, snimaju video prilagodivši kadrove, motive, stabilnost slike onome što žele izraziti.**	Individualni rad	- demonstracija - razgovor - praktičan rad	Mobitel

	Studentica asistira u snimanju videa, potiče na promišljeni i analitički pristup radu, potiče na daljnje razvijanje ideje te na zamišljanje produkcijskih dodataka poput glazbe, montaže, koji bi daljnje podcrtali njihovu poruku. Za to imate 25 minuta, i za ovaj vrijedi prvo princip skice/scenarija i tek nakon toga realizacije.				
5. (npr.)ANALIZA I VREDNOVANJE OSTVARENIH LIKOVNIH RADOVA …min **5.1. Priprema**	Studentica zamoli učenice da prebace video na kompjuter, nakon čega se svi zajedno skupe oko njega.	**Učenice prebacuju video na kompjuter.**	Rad u skupini	- razgovor	Kompjuter, USB kabal
5.2. Ponavljanje	*Tko mi želi ponoviti današnji zadatak? Kako vam je bilo snimati video? Kako se strip veže s filmom/videom? Što kompozicija kadra omogućava?*	**Učenice odgovaraju na pitanja ponavljanja kao uvod u samu analizu rada.**		- razgovor	Kompjuter
5.1. Analiza i vrednovanje npr. likovnih radova	*Sada ćemo pogledati vaše radove, htjela bih da svaka od vas proba razmisliti o tome što joj se najviše svidjelo te jesu li formalne karakteristike prilagođene onome što se želi reći, odnosno jesu li iskorištene izražajne mogućnosti kompozicije i kako. Da biste to napravile, molila bih vas da izdvojite i zapišete objašnjenje jednog motiva koji vam se najviše dojmio, da objasnite zašto te da izdvojite jedan kadar koji vam se posebno svidio i da na njemu odredite koja je vrsta.*	**Učenice promatraju radove , izdvajaju njima najzanimljivije momente te analiziraju likovnost videa izdvajajući prvo motiv koji im se svidio i kadar koji im je bio upečatljiv. Za svakoga od njih trebaju priložiti i obrazloženje**.	- frontalni rad Rad u skupini	- analitičko promatranje - razgovor - vrednovanje	Kompjuter

IV. PLAN PLOČE

Ključni pojmovi: strip, kadar, odnos slike i teksta, rakurs, plan

Likovno-umjetničko djelo: